

Proef ingediend met het oog op het behalen van de graad van Master of science in de Criminologische Wetenschappen

POSTPENITENTIAIRE HULP- EN DIENSTVERLENING, REALITEIT OF DODE LETTER?

Een onderzoek naar de organisatie van het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen en of dit aanbod aansluit op de specifieke noden en behoeften van mannelijk ex-gedetineerden.

POST PENITENTIAL ASSISTANCE AND SERVICES, REALITY OR DEAD LETTER?

An research into the organization of the post-penitentiary assistance and service offer in West Flanders and whether this offer meets the specific needs and requirements of male ex-prisoners.

Iris Rachel Arnout

0553164

Academiejaar 2019 - 2020

Promotor: Katrien DE KOSTER

Jury: Lars BREULS

Rechten & Criminologie

Deze masterproef is (ten dele) tot stand gekomen in de periode dat het hoger onderwijs onderhevig was aan een lockdown en beschermende maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van het COVID-19 virus. Het proces van opmaak, de verzameling van gegevens, de onderzoeksmethode en/of andere wetenschappelijke werkzaamheden die ermee gepaard gaan, zijn niet altijd op gebruikelijke wijze kunnen verlopen. De lezer dient met deze context rekening te houden bij het lezen van deze masterproef, en eventueel ook indien sommige conclusies zouden worden overgenomen.

This master's thesis came about (in part) during the period in which higher education was subjected to a lockdown and protective measures to prevent the spread of the COVID-19 virus. The process of formatting, data collection, the research method and/or other scientific work the thesis involved could therefore not always be carried out in the usual manner. The reader should bear this context in mind when reading this Master's thesis, and also in the event that some conclusions are taken on board.

VOORWOORD

Voor U ligt mijn masterproef met als onderwerp het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen. Deze scriptie vormt het sluitstuk van de opleiding Master in de criminologische wetenschappen aan de Vrije Universiteit te Brussel. Gedurende deze opleiding leerde ik op een kritische manier denken, wat een verrijking was voor zowel mijn persoonlijke als professionele ontwikkeling. Het opstellen van deze masterscriptie vormde een leerrijk proces waarbij ik nieuwe vaardigheden aanleerde terwijl ik reflecteerde over mijn eigen functioneren. Graag wens ik van de gelegenheid gebruik te maken om een woord van dank te uiten tegenover alle mensen die mij gedurende het schrijven van deze scriptie en tevens gedurende mijn volledige universitaire carrière hebben ondersteund.

Graag wens ik prof. dr. Katrien De Koster te bedanken voor de ondersteuning en begeleiding tijdens het opstellen van deze masterproef. De opbouwende feedback en tips motiveerden mij steeds opnieuw om een zo professioneel mogelijk werk af te leveren. Haar engagement en vernieuwde inzichten zorgden voor een verrijking van deze masterproef.

Verder wens ik alle respondenten te bedanken voor hun medewerking en het toevertrouwen van hun persoonlijk verhaal. Hun verhalen lieten een diepe indruk op mij na. Deze ervaring zal mij zeker bijblijven gedurende mijn verdere professionele carrière.

Vervolgens gaat mijn dank uit naar DG EPI die het mogelijk maakte om mijn onderzoek in praktijk om te zetten door mij de toelating te geven het onderzoek te voeren. Ook gevangenis Ieper zelf en de penitentiair bewakingsassistenten wens ik te danken voor de open houding en het vertrouwen in mijn onderzoek. Het gaf mij de kans om de wereld binnen de gevangenis op een unieke manier te leren kennen.

Graag richt ik een woord van dank aan de coördinator en het team van de JWW Ieper. Door de begeleiding binnen de gevangenis en het rekruteren van geëngageerde respondenten verliep mijn onderzoek op een professionele en vlotte manier.

Bovendien wens ik mijn dank uit te drukken aan mijn moeder Kristien voor de onvoorwaardelijke steun gedurende mijn studies en de kans die ik kreeg om deze studies aan te vatten. Ook mijn zus Lisa wens ik graag te bedanken voor de vele feedback en goede raad die ze mij gaf. Tevens wens ik Roel te bedanken voor het vele geduld en het geloof in mij gedurende het schrijven van deze masterproef. Zonder hun steun stond ik niet waar ik momenteel, met enige trots, sta.

Iris Arnout,
Brussel, 6 juni 2020

SAMENVATTING

Dit onderzoek focust zich op de organisatie van het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen. Daarnaast wordt nagegaan of dit aanbod aansluit op de noden en behoeften van mannelijk ex-gedetineerden. Door een literatuuronderzoek te voeren werd onderzocht wat deze noden en behoeften concreet zijn. Het gerealiseerde postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen komt als eerst aan bod. Hierop aansluitend werd een empirisch onderzoek opgesteld aan de hand van diepte-interviews met mannelijke veelplegers. Hierbij werd nagegaan wat de concrete noden en behoeften van mannelijke veelplegers zijn.

De onderzoeksresultaten worden opgedeeld in vijf belangrijke conclusies. Als eerste conclusie kunnen we stellen dat de nood aan een postpenitentiair aanbod wordt erkend. Dit kan afgeleid worden door de vermelding in verschillende beleidsdocumenten, de uitwerking komt hier erg traag tot stand (Moors, & Balogh, 2007: 110-111; Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 26-27). Als tweede wordt opgemerkt dat de wetenschappelijke literatuur een correcte weergave biedt van de noden en behoeften die gedetineerden in realiteit ondervinden tijdens de periode na detentie. De realisatie van dit aanbod laat echter op zich wachten, de initiatieven kunnen vaak als dode letter omschreven worden (Daems, 2009: 206-209; Rovers, 2007: 7-10). Een derde conclusie heeft betrekking op de manier waarop dit aanbod uitgewerkt wordt. Het is belangrijk dat dit op een interdisciplinaire manier gebeurt waarbij diensten voldoende afgestemd zijn op elkaar (Buntinx, & Bijwaard, 2004: 9-19; Schuman, 2010: 14). Daaropvolgend is ook de aansluiting van diensten binnen en buiten de gevangenis cruciaal. Tot op heden zijn dit twee delen die volkomen los van elkaar georganiseerd worden (Claus, et al., 2013: 13; Paterson, 2013: 21). Als laatste kan een uitgebouwd aanbod het recidivecijfer doen dalen. Door voldoende en gepaste opvolging te bieden wordt de ex-gedetineerde bijgestuurd waar nodig en wordt een opvangnet gecreëerd (Paterson, 2013: 21; Hermanns, 2009: 148-149).

Dit onderzoek geeft het belang weer van een voldoende uitgebouwd postpenitentiair aanbod en schets hierbij de visie van veelplegers die hierin de rol van ervaringsdeskundige opnemen. Vervolgonderzoek is aangewezen door de beperkingen in aantal bevroegde respondenten. Hoe de realisatie concreet zou kunnen worden gerealiseerd binnen West-Vlaanderen vergt nog verdere expertise. Met dit onderzoek wordt enerzijds aangetoond dat de nood aan een uitgewerkt aanbod actueel is. In tweede instantie wordt nagegaan wat veelplegers belangrijk achten bij het uitbouwen van dergelijk aanbod in West-Vlaanderen.

Trefwoorden: Postpenitentiair, hulp- en dienstverlening, re-integratie.

RESUME

The object of this research is the organization of the post-penitentiary assistance and service provided in West Flanders. In addition, it is examined whether this offer meets the needs and requirements of male ex-prisoners. By conducting a literature search, it was investigated what these needs and requirements actually are. The completed post-penitentiary assistance and service offer in West Flanders is discussed as follows. Subsequently, an empirical study was drawn up, based on in depth interviews, male offenders who were in Ypres prison at the time of the research. It was examined what the concrete needs and requirements of male offenders are and what their vision is with regard to the current offer.

The research results are divided into five main conclusions. As a first conclusion we can state that the need for a post-penitentiary offer is recognized. This can be deduced from the mention in various policy documents, the elaboration of which is very slow here (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 26-27; Moors, & Balogh, 2007: 110-111). Secondly, it is noted that the scientific literature provides a correct representation of the needs and requirements that prisoners actually experience during the period after detention. However, the realization of this offer is delayed, the initiatives can often be described as dead letters (Daems, 2009: 206-209; Rovers, 2007: 7-10). A third conclusion concerns the way in which this offer is elaborated. It is important that this takes place in an interdisciplinary manner, whereby services are sufficiently attuned to one another (Buntinx, & Bijwaard, 2004: 9-19; Schuman, 2010: 14). Subsequently, the connection of services inside and outside the prison is also crucial. To date, these are two parts that are organized completely independently of one another (Claus, et al., 2013: 13; Paterson, 2013: 21). Finally, an expanded offer can reduce the recidivism rate. By offering sufficient and appropriate follow-up, the ex-prisoner is adjusted where necessary and a safety net is created (Paterson, 2013: 21; Hermanns, 2009: 148-149).

This research reflects the importance of a sufficiently developed post-penitentiary assistance and outlines the vision and opinion of multiple offenders who take on the role of expert by experience. However, follow-up research is indicated due to the limited research conducted within this topic. The limitation amount of respondents that was used in the context of the conducted empirical research is also a reason to encourage further research. How the realization could actually be realized within West Flanders also requires further expertise. This research shows that the need for a detailed offer is current. Secondly, it is examined what repeat offenders consider important when expanding such an offer in West Flanders.

Keywords: Post-penitentiary, care and assistance, reintegration.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	3
SAMENVATTING	4
RESUME	5
INHOUDSOPGAVE.....	6
LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN.....	10
INLEIDING.....	11
1 Criminologische relevantie	11
2 Vraagstelling	12
3 Structuur van de masterproef.....	14
DEEL 1 THEORETISCH LUIK	17
1 Het concept hulp- en dienstverlening.....	17
1.1 Voorgeschiedenis	17
1.2 Algemeen kader	19
1.2.1 Samenwerkingsakkoord 1994	20
1.2.2 Strategisch plan 2000	20
1.2.3 Decreet 8 maart 2013.....	21
1.2.4 Samenwerkingsakkoord Vlaamse overheid – justitie 2014	22
1.2.5 Strategisch plan 2015 – 2020	23
2 Maatschappelijk kader postpenitentiaire hulpverlening.....	24
2.1 Re-integratie van gedetineerden	25
2.2 Belang van resocialisatie en re-integratie	26
2.3 Detentieschade	27
3 Noden en behoeften van gedetineerden	28
3.1 Nood aan financiële ondersteuning	28
3.2 Nood aan huisvesting.....	28
3.3 Nood aan werk.....	30
3.4 Nood aan sociale relaties.....	30
3.5 Nood aan psychische ondersteuning	31
3.5.1 Psychische problematieken	32
3.5.2 Verslavingsproblematiek	32

4	Drempels in het postpenitentiair aanbod	33
4.1	Organisatorische drempels	33
4.2	Relationele drempels	34
4.3	Dispositionele drempels	35
5	Postpenitentiair aanbod in West-Vlaanderen	37
5.1	Organisaties in West-Vlaanderen	37
5.1.1	Justitiehuisen.....	37
5.1.2	CAW	39
5.1.3	TANDEM.....	40
5.1.4	Groep Intro	41
5.1.5	Centrum Geestelijke Gezondheidszorg	42
5.2	Projecten in West-Vlaanderen	42
5.2.1	VDAB – Aan de bak	43
5.2.2	Re-entrywoningen	43
5.2.3	Back On Track	44
5.2.4	Bond zonder Naam – Prison Talk.....	46
5.2.5	De Bremstruik – vzw De Kerit Roeselare	46
5.3	Projecten in ontwikkeling	47
5.3.1	Project Samenspraak.....	47
5.3.2	Transitiehuisen	49
5.3.3	Brotherhood Enterprise	51
5.3.4	Het Rescaled-project: vzw De Huizen.....	52
5.4	Conclusie	54
	DEEL 2 EMPIRISCH LUIK	55
1	Methodologisch onderzoeksdesign	55
1.1	Kwalitatieve steekproef	55
1.1.1	Onderzoekspopulatie	56
1.1.2	Steekproefkader.....	57
1.2	Dataverzamelingmethoden.....	57
1.2.1	Literatuurstudie	58
1.2.2	Diepte-interview	59
1.2.3	Vragenlijst.....	61
2	Kwalitatieve data-analyse	62

2.1	Transcribeerproces	62
2.2	Codeerproces.....	62
2.2.1	Open coderen	63
2.2.2	Axiaal coderen	63
2.2.3	Selectief coderen en structureren	64
2.2.4	Analyse.....	64
3	Ethische raamwerk.....	65
3.1	Vrijwillige deelname.....	65
3.2	Voldoende geïnformeerd	65
3.3	Voorkomen van schade bij respondenten	66
3.4	Anonimiteit en vertrouwelijkheid	66
3.5	Transparantie	67
3.6	Onafhankelijkheid van het onderzoek.....	68
DEEL 3 ONDERZOEKSRESULTATEN		69
1	Algemene gegevens	69
1.1	Nationaliteit.....	69
1.2	Leeftijd	69
1.3	Kinderen	70
1.4	Bezoek.....	70
1.5	Detentieduur	71
2	Resultaten empirisch onderzoek.....	72
2.1	Noden en behoeften van ex-gedetineerden.....	72
2.1.1	Huisvesting	72
2.1.2	Werk en zinvolle dagbesteding.....	74
2.1.3	Structuur	75
2.1.4	Positief netwerk en sociaal contact	76
2.1.5	Vertrouwensfiguur.....	77
2.2	Drempels	79
2.2.1	Eerdere (negatieve) ervaringen.....	80
2.2.2	Wijzigende personeelsbezetting	80
2.2.3	Verplichting tot het volgen van hulpverlening.....	81
2.2.4	Wachlijsten	82
2.2.5	Ontbreken van kennis i.v.m. het aanbod	83

2.2.6	Persoonlijke redenen	84
2.3	Verschillend inzicht bij vorige detentieperiode	85
2.4	Brug binnen – buiten	86
2.5	Meerwaarde aansluitende hulp- en dienstverlening	88
DEEL 4 BESPREKING EN CONCLUSIE		89
1	Bespreking van de onderzoeksresultaten	89
1.1	Afstemming noden en behoeften van gedetineerden	89
1.2	Initiatieven als dode letter	91
1.3	Interdisciplinaire aanpak	92
1.4	Aansluiting	94
1.5	Impact op recidive cijfer.....	95
2	Eindconclusie.....	96
2.1	Organisatie van het aanbod	96
2.2	Concrete noden en behoeften	97
2.3	Aansluiting van de noden op het aanbod	97
2.4	Vervolgonderzoek, krachten en restricties	98
3	Aanbevelingen	100
3.1	Halfway houses Denenmarken	100
3.2	Maatjes- of buddyprojecten	101
BIBLIOGRAFIE		104
BIJLAGEN		112
	Bijlage 1: Data Management Plan	112
	Bijlage 2: Informed consent	114
	Bijlage 3: Toelating onderzoek - DG EPI	115
	Bijlage 4: Folder gevangenis Ieper	116
	Bijlage 5: Inlichtingenbrief respondenten	117
	Bijlage 6: Leidraad interviews – Gevangenis Ieper	118
	Bijlage 7: Vragenlijst - Cliënten CGG	119
	Bijlage 8: Codeboom	121

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

CAP	Centraal Aanmeldingspunt Drugs
CAW	Centrum Algemeen Welzijnswerk
CEO	Centre for Employment Opportunities
CGG	Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg
CPT	Centrum ter Preventie van foltering
DG EPI	Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen
DGZG	Dienst Gezondheidszorg in de Gevangenissen
IFG	Intra Familiaal Geweld
JWW	Justitieel Welzijnswerk
PLC	Penitentiair Landbouwcentrum
PSD	Psychosociale dienst
SURB	Strafuitvoeringsrechtbank
TANDEM	Toeleiding en Aanmelding Na Detentie En Meer
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VI	Voorwaardelijke Invrijheidsstelling
VVBV	Vlaamse Vereniging van Behandelingscentra Verslaafdenzorg

INLEIDING

Detentie is een “hot topic” in de hedendaagse samenleving. Iedere dag zien we verschillende nieuwsberichten verschijnen omtrent de thema’s detentie, criminaliteit en vrijlatingen. Met enige zekerheid komen bijna alle gedetineerden ooit terug in de vrije samenleving terecht (Loyens, 2004; Snacken, & Kennes, 2017: 437). Detentie is een vrijheid berovende straf maar ontnemt het recht tot hulp -en dienstverlening niet. Hulp- en dienstverleningsorganisaties kennen een steeds meer actieve rol binnen het gevangeniswezen, op deze manier kunnen zo steeds beter inspelen op de noden en behoeften die gedetineerden in het kader van hun detentieperiode ervaren. Gedetineerden kunnen beroep doen op deze diensten doorheen hun detentie (Vlaamse overheid, 2010: 7-10).

Eens hun detentie erop zit, komen ex-gedetineerden terug in de samenleving en is het niet altijd evident om hun vroegere plek en rol in de maatschappij terug op te nemen. Tijdens deze vrijlating, en de vaak moeilijke periode nadien, is het noodzakelijk dat er voldoende begeleiding voorzien wordt om de re-integratie op een positieve manier te volbrengen. Voldoende begeleiding en ondersteuning tijdens detentie speelt een belangrijke rol maar ook hulpverlening na detentie is cruciaal om het re-integratietraject tot een goed einde te brengen (Loyens, 2004; Snacken, & Kennes, 2017: 437). In de praktijk blijkt dit niet evident te zijn en laat het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod op zich wachten. Ook een wettelijke basis omtrent postpenitentiare hulp- en dienstverlening is weinig concreet uitgewerkt. Dit resulteert in een beperkt aanbod dat specifiek gericht is op de gedetineerde populatie in West-Vlaanderen (Vlaamse overheid, 2010: 7-10).

1 Criminologische relevantie

De criminologische relevantie van deze masterproef situeert zich zowel in het deel betreffende literatuurstudie als het empirisch onderzoek. Aan de hand van wetenschappelijke literatuur worden de noden en behoeften van ex-gedetineerden in kaart gebracht. Hierbij wordt ingezoomd op bepaalde noden en behoeften die ondervonden worden betreffende de periode na detentie. Ook de moeilijkheden en drempels die de stap naar hulp- en dienstverlening bemoeilijkt, worden aangehaald. Het is relevant deze elementen te betrekken tijdens het uitbouwen een postpenitentiare aanbod om de efficiëntie en effectiviteit hiervan te waarborgen (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

Via de geschetste literatuur wordt nadien een overzicht geschetst van het huidige postpenitentiaire hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen. Door het schetsen van dergelijke overzicht worden de positieve elementen en de hiaten duidelijker in kaart gebracht. Via het opstellen van dit theoretische luik wens ik de Vlaamse Gemeenschap op te roepen het postpenitentiaire hulp- en dienstverlening aanbod verder te laten groeien, maar ook in te spelen op de valkuilen die in deze masterproef weergegeven worden. Ook een wettelijke basis voor het postpenitentiaire hulp- en dienstverleningsaanbod in België vormt een belangrijk aandachtspunt (Vlaamse overheid, 2010: 7-10).

Aan de hand van het empirisch onderzoek met veelplegers, die reeds ervaring hebben met het postpenitentiaire aanbod, poog ik een relevante bijdrage te leveren aan de bestaande wetenschappelijke literatuur. Door het bevragen van deze doelgroep wordt op een gerichte manier nagegaan wat hun noden en behoeften zijn betreffende het aanbod en waar vervolgens de sterktes en lacunes zich bevinden. Door deze resultaten toe te passen op het huidige aanbod in West-Vlaanderen kan er naar de toekomst toe op een gerichtere manier gewerkt worden aan een uitbreiding van het aanbod.

Via het uitwerken van deze masterproef wens ik meer aandacht te creëren betreffende postpenitentiaire hulp- en dienstverlening in het algemeen. Op deze manier wordt het belang van een goed uitgebouwd en professioneel aanbod benadrukt. Daarbij aansluitend worden de positieve effecten van een uitgebouwd aanbod, zoals mogelijke daling in recidivecijfers en een positief re-integratietraject, aangehaald (Moors, & Balogh, 2007: 110-111; Loyens, 2004). Door het inbrengen van een empirisch onderzoek wordt deze nood ook door gedetineerden zelf aangehaald. Het betrekken van hun mening en visie zorgt ervoor dat de gedetineerde uit het arresthuis te Ieper een stem krijgen in deze masterproef. Daarenboven kan dit onderzoek resulteren in vernieuwde inzichten die aanleiding kunnen geven tot vervolgonderzoek. Aan de hand van deze masterproef wordt verdere kennisontwikkeling op dit domein gestimuleerd.

2 Vraagstelling

Deze masterproef met als titel 'Postpenitentiaire hulp- en dienstverlening, realiteit of dode letter? Een onderzoek naar de organisatie van het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen en of dit aansluiting op de noden en behoeften van mannelijk ex-gedetineerden betreft een onderzoek met het postpenitentiair aanbod als centraal onderwerp. Daarbij worden drie grote hoofdvragen

geformuleerd waarop, doorheen het opstellen van deze masterscriptie, een antwoord geformuleerd wordt. Om dit onderzoek op een genuanceerde manier te kunnen voeren wordt deze titel ontleed in drie grote onderzoeksvragen die op het einde van deze masterscriptie uitgebreid beantwoord worden.

In dit onderzoek wordt de organisatie van het postpenitentiaal hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen van naderbij bekeken. De eerste onderzoeksvraag luidt; **'Hoe is het huidige hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen georganiseerd?'**. Aan de hand van een uitgebreide literatuurstudie wordt het huidig postpenitentiaal hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen in kaart gebracht. Er werd geopteerd om in te zoomen op één provincie, namelijk West-Vlaanderen, met als reden de grote differentiatie binnen de organisatie van hulp- en dienstverlening per provincie. Rekening houdend met de beperktheid van dit onderzoek was het niet mogelijk om het volledige Belgische aanbod in kaart te brengen.

Daarnaast wordt gefocust op de noden en behoeften van ex-gedetineerden. Ook hierbij wordt ingezoomd op West-Vlaanderen met als reden de diversiteit van hulp- en dienstverlening in België. Hierop aansluitende wijzigen de noden en behoeften dus bij een ander hulp- en dienstverleningsaanbod. De volgende onderzoeksvraag gaat hier dieper op in en wordt als volgt omschreven; **'Wat zijn de concrete noden en behoeften van mannelijke ex-gedetineerden op vlak van hulp- en dienstverlening bij het verlaten van de gevangenis?'**. Aan de hand van empirisch onderzoek wordt deze onderzoeksvraag grondig onderzocht. Hierbij vormen mannelijke veelplegers de respondentengroep die aan de hand van diepte-interviews bevraagd wordt omtrent de noden en behoeften die zij reeds ervoer tijdens de periode na detentie (Beyens, Kennes, Tournel, 2017: 187-219).

Om deze beide onderzoeksvragen te verbinden wordt een laatste onderzoeksvraag gesteld, deze luidt als volgt; **'Sluit het huidige hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen aan op de noden en behoeften van mannelijke ex-gedetineerden?'**. Of dit aanbod al dan niet afgestemd is op de noden en behoeften van mannelijk ex-gedetineerden vormt een tweede luik binnen het empirisch onderzoek. Door het betrekken van gedetineerden die reeds in aanmerking kwamen met het hulp- en dienstverleningsaanbod wordt nagegaan of de gegeven literatuur aansluit op de praktijk. Door het betrekken van empirisch gegevens, afgetoetst aan wetenschappelijke literatuur wordt een antwoord gegenereerd op bovenstaande onderzoeksvragen en kunnen deze met voldoende zekerheid beantwoord worden (Beyens, Kennes, Tournel, 2017: 187-219).

3 Structuur van de masterproef

Om een duidelijk zicht te krijgen op de indeling van deze masterproef wordt de structuur ervan kort toegelicht. Het werk bestaat uit vier grote delen namelijk een theoretisch luik, een empirisch luik, de weergave van de onderzoeksresultaten en uiteindelijk de bespreking en conclusie. Bovenvermelde delen worden op hun beurt ingedeeld in verschillende topics die uitgebreid besproken worden.

In **DEEL 1: Theoretisch luik** wordt de theoretische basis meegegeven waarop deze masterproef steunt. Door inzichten te verwerven in de belangrijke wetenschappelijke literatuur kunnen de empirisch gegevens, in een later hoofdstuk, genuanceerd en geïnterpreteerd worden. In *hoofdstuk één* wordt het concept hulp- en dienstverlening uitgebreid besproken. Daarnaast worden ook de belangrijkste evoluties in verband met hulpverlening binnen de detentiecontext weergegeven, deze ontwikkelingen hebben op hun beurt een invloed op hoe het huidige postpenitentiaire aanbod georganiseerd is in België. In *hoofdstuk twee* wordt het maatschappelijk kader postpenitentiaire hulpverlening geschetst om na te gaan waarom het nu juist zo belangrijk is om in te zetten op dit aanbod. Wat de noden en behoeften van gedetineerden nu precies zijn wordt in *hoofdstuk drie* behandeld. Het is belangrijk zicht te krijgen in de literatuur om dit in latere fase af te toetsen aan de effectieve noden van gedetineerden die uit het empirisch onderzoek naar voor komen. De mogelijke drempels die ervoor zorgen dat de stap naar hulp- en dienstverlening bemoeilijk wordt komen in *hoofdstuk vier* aan bod. Het doel van deze literatuurstudie is om het huidige postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in kaart te brengen. Door bestaande organisatie en projecten in kaart te brengen wordt gepoogd een overzicht te schetsen over wat er tot nu toe gerealiseerd werd omtrent postpenitentiaire hulpverlening in West-Vlaanderen, dit overzicht wordt weergegeven in *hoofdstuk vijf*.

DEEL 2: Empirisch luik biedt een aanvulling op de vooraf geschetste literatuur. Het doel van dit empirisch luik is om de literatuurstudie te kunnen aftoetsen aan de realiteit. Het methodologisch onderzoeksdesign wordt in *hoofdstuk één* besproken. De respondenten voor het onderzoek zijn mannelijke veelplegers die in het arresthuis te Ieper verblijven op het moment van dit onderzoek. Aan de hand van diepte-interviews worden inzichten verworven in hun noden en behoeften omtrent postpenitentiair hulp- en dienstverlening. De focus in dit onderzoek wordt gelegd op mannelijke gedetineerden omdat de noden en behoefte van vrouwen een andere focus kent. Daaropvolgend kunnen mogelijke trajecten uitgebouwd worden voor deze doelgroep die een meerwaarde bieden aan het

aanbod waarbij de vraag en het aanbod voldoende op elkaar afgestemd worden (Mortelmans, 2017: 110-111). Hoe deze data verwerkt wordt komt in *hoofdstuk twee* aan bod, hier wordt ingezoomd op het transcribeer en codeerproces van de data (Decorte, 2017: 480-492). Als laatste wordt, in *hoofdstuk drie*, nog even stilgestaan bij het ethische raamwerk dat gepaard gaat met het afnemen van diepte-interviews. De gedetineerdendoelgroep is een kwetsbare doelgroep waardoor extra aandacht met betrekking tot ethische code noodzakelijk is (Bulman, Garcia, & Hernon, 2012).

Deze masterproef werd afgerond tijdens de COVID-19 crisis. Deze bijzondere omstandigheid heeft vanzelfsprekend invloed op dit werk. Om de veiligheid te kunnen garanderen werd vanuit de Vrije Universiteit Brussel besloten verdere onderzoeksafdelingen in kader van het empirisch onderzoek een halt toe te roepen. Binnen het luikje methodologie (*cf. infra* 1.2 Dataverzamelmethode) wordt de impact van deze uitzonderlijke situatie op het verzamelen van data voor deze masterproef nader toegelicht.

DEEL 3: Onderzoekresultaten biedt een weergave van de bruikbare en belangrijke gegevens die uit de diepte-interviews voortkomen. Hierbij wordt gestart met het schetsen van de algemene gegevens betreffende de respondenten. In hoofdstuk twee wordt dieper ingegaan op de informatie die relevante is om op de vooropgestelde onderzoeksvragen een antwoord te bieden. Hierbij worden vijf belangrijke vaststellingen onderscheiden en besproken. Noden en behoeften van ex-gedetineerden, drempels, verschillend inzicht bij vorige detentieperiode, brug binnen – buiten en meerwaarde aansluitende hulp- en dienstverlening zijn de vijf vaststellingen, deze werden aan de hand van 'de grounded theorie' geanalyseerd en via een codeboom schematisch weergegeven (*cf.* Bijlage 8).

DEEL 4: Bespreking en discussie vormt het laatste onderdeel van deze masterproef. In *hoofdstuk één* worden de onderzoeksresultaten teruggekoppeld aan de literatuur en worden nauwkeurig besproken. Met een open geest en een kritische blik werd het onderzoek gevoerd naar de reële stand van zaken. Daarbij werden tevens, met dezelfde scrupuleuze zorg en bezorgdheid, de gegevens vanuit de literatuur naast de resultaten van het empirisch onderzoek gelegd en afgewogen. Het doel is om, in *hoofdstuk twee*, tot een uiteindelijke eindconclusie te komen in dit werk. Dit is een essentieel onderdeel van de masterproef waarbij een concreet antwoord geformuleerd wordt op de bovenvermelde onderzoeksvragen. Het deel wordt afgesloten met enkele aanbevelingen die een meerwaarde kunnen bieden voor een verdere uitbouw van het postpenitentiaire aanbod in West-Vlaanderen. Deze aanbevelingen werden doorheen de opleiding criminologische wetenschappen aan de VUB behandeld en lieten een blijvende indruk na.

DEEL 1 THEORETISCH LUIK

1 Het concept hulp- en dienstverlening

Voordat dieper ingegaan wordt op het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod voor gedetineerden in West-Vlaanderen is het belangrijk zicht te krijgen op de verschillende evoluties die het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod kende. In dit volgende deel wordt de voorgeschiedenis en het wetgevend kader dat hiermee gepaard gaat nader toegelicht. De geschiedenis heeft betrekking op de hulp- en dienstverlening binnen de gevangenis maar speelt ook een belangrijke rol bij de ontwikkelingen van het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod dat we tot op heden kennen. Vanuit dit kader wordt er verder gebouwd op de wetgeving die, in België, voor enige zekerheid zorgde op vlak van hulp- en dienstverlening voor gedetineerde.

1.1 Voorgeschiedenis

Tijdens de Franse revolutie kwam de vrijheidsberoving centraal te staan als ultieme strafmethode. Controle en isolatie waren in deze periode de centrale begrippen. Onder meer houdt dit in dat er nauwelijks activiteiten uitgebouwd werden tijdens de detentie maar ook hulp- en dienstverlening kreeg in deze periode geen aandacht. Gedetineerden werden enkel aangezet tot inkeer via moraliserende gesprekken en leerden zichzelf te beheersen (Beyens, & Snacken, 2017: 98-99).

In de periode tussen de twee wereldoorlogen, het interbellum, verandert er veel in de opvattingen omtrent het gevangenisstelsel. Positivismen en penitentiaire antropologie zijn steeds meer in opmars. Het klassieke strafrecht wordt in vraag gesteld wat in latere instantie leidt tot het sociaal verweer. Voor de invoering van de basiswet hadden gedetineerden slechts twee rechten namelijk 'recht op vrijheid van godsdienst' en 'recht tot toegang tot een advocaat'. Over rechten in verband met hulp- en dienstverlening is hier nog geen sprake. Dit brengt in grote mate rechtsonzekerheid met zich mee wat strijdig is met de rechten van gedetineerden. Het Centrum ter preventie van foltering (verder: CPT) bekritiseerde dit herhaaldelijk. Het leven binnen de gevangenis (*intra muros*) werd geregeld via administratieve normen. Dit had tot gevolg dat er een individualisering van beslissingsmacht ontstond. De minister van justitie en de penitentiaire administratie hadden een grote discretionaire macht betreffende het leven binnen de gevangenis (Snacken, & Kennes, 2017: 428).

In juni 1996 werd de oriëntatienota van Stefaan De Clerck betreffende straf- en gevangenisbeleid neergelegd voor het parlement. In deze oriëntatienota werden de grondbeginselen voor de basiswet gelegd waarbij de eerste basisdoelstellingen in kader van de opsluiting geformuleerd werden. Daarbij werd gesteld dat de schade veroorzaakt door de vrijheidsberoving beperkt moet worden, herstel naar het slachtoffer toe een centrale plaats moet innemen en de re-integratie voldoende moet voorbereid worden gedurende de periode van detentie. Hier kunnen we opmerken dat de re-integratie voor het eerst vermeld wordt maar ook steeds belangrijker wordt (Snacken, & Kennes, 2017: 431).

De interne rechtspositie van gedetineerden in België kwam er uiteindelijk in 2005. Deze bepalingen liggen wettelijk vast in de basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden¹. De basiswet waarborgt de rechten en plichten van gedetineerden tijdens hun detentieperiode en biedt een wettelijke basis voor de sociale hulp- en dienstverleningsorganisaties binnen detentie. Gedetineerden hebben recht op opvolging en begeleiding tijdens detentie en krijgen bijstand bij het opmaken van hun detentieplan. Een belangrijke doelstelling die in de basiswet vermeld wordt is herstel en rehabilitatie, dit verwijst naar de mogelijkheid om de gedetineerde in het reine te laten komen met zichzelf, met het slachtoffer en met de samenleving. Dit alles in het kader van het toegebrachte onrecht dat veroorzaakt werd door een misdrijf. De ondersteuning van de gedetineerden komt steeds meer op de voorgrond te staan wat een positieve evolutie is binnen de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Ook wordt de gedetineerde steeds meer beschouwd als een persoon die terug geïntegreerd moet worden in de samenleving (Snacken, & Kennes, 2017: 432-439).

In 2006 wordt een wettelijke basis gecreëerd betreffende de externe rechtspositie². Sinds 1 februari worden extramurale aspecten van de strafuitvoering door de rechterlijke macht beslist. Een multidisciplinair samengestelde strafuitvoeringsrechtbank (verder: SURB) neemt sindsdien beslissingen omtrent de duur en de aard van de opgelegde vrijheidsstraffen (Scheirs, 2017: 663). De strafuitvoering is gericht op de toekomst van de

¹ Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, *BS* 1 februari 2005, 2815

² Basiswet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006, 30455

gedetineerden die vrij zullen komen in de toekomst. De externe rechtspositie steunt op twee fundamentele penologische principes. Als eerste stelt de externe rechtspositie geen aparte doelstellingen voorop maar impliceren zij een aanvulling op de doelstellingen van de interne rechtspositie. Voorkomen van detentieschade neemt een centrale rol binnen deze externe rechtspositie. Als tweede wordt de sociale re-integratie erkend als één van de belangrijkste doelstellingen van de strafuitvoering (Dupont, 1998: 238-143). De wetgever verkiest de term re-integratie door het neutrale en zakelijke karakter van de term. Ook is deze term beter toepasbaar in het kader van de doelstellingen met betrekking op de strafuitvoering (Dupont, 1998: 255).

1.2 Algemeen kader

Doorheen de geschiedenis zorgden verschillende belangrijke wettelijke ontwikkelingen tot de uitbouw van hulp- en dienstverlening zowel binnen als buiten de gevangensmuren. Om een algemeen overzicht te krijgen worden de belangrijkste ontwikkelingen hieronder weergegeven. Hiermee wordt gepoogd zicht te krijgen op de visie die we momenteel aanhouden in het kader van postpenitentiair begeleiding. We zien daarbij dat de ontwikkeling van hulp- en dienstverlening in eerste instantie tot stand kwam binnen de gevangenis. Wetgeving die zich uitsluitend toespitst op het postpenitentiair aanbod bestaat er tot op heden nog niet. Dit wil niet zeggen dat hieromtrent geen wettelijke basis voorzien is. De tot nu gekende wetgeving omtrent hulpverlening in het kader van detentie heeft ook een belangrijk impact op de ontwikkelingen van hulpverlening na detentie. Deze worden op chronologische wijze weergegeven waarbij het samenwerkingsakkoord van 1994 het startpunt vormt. Dit is een uitwerking van de staatshervorming in 1980 waarbij hulp- en dienstverlening met mondjesmaat meer op de voorgrond kwam te staan (Daems, 2009). Vervolgens wordt het eerste Vlaamse Strategisch plan inzake hulp- en dienstverlening binnen de gevangenis ingevoerd in 2000. Dit vormt een grote eerste mijlpaal en wordt in november 2008 ook effectief geïmplementeerd in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen (Paterson, 2013). Het decreet betreffende 'De organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden'³ van 8 maart 2013 voorziet een wettelijke inbedding voor de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Dit is een volgende grote mijlpaal waarbij voor het eerst een decreet wordt uitgewerkt betreffende dit

³ Decreet van 8 MAART 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, *BS* 11 april 2013, 22457

thema. In het samenwerkingsakkoord van de Vlaamse overheid - justitie 2014 wordt hulp- en dienstverlening binnen de detentiecontext als maar belangrijker. Het wettelijk kader omtrent hulp- en dienstverlening wordt steeds duidelijker en concreter (De Koster, 2017). Dit biedt ruimte om ook verder na te denken over de uitwerking van een postpenitentiaal hulp- en dienstverleningsaanbod. Als laatste wordt het strategisch plan van 2015 – 2020 besproken. Hier komen de noden en behoeften van gedetineerden op de voorgrond waarbij de re-integratie een kernbegrip vormt (De Vlaamse regering, 2015).

1.2.1 Samenwerkingsakkoord 1994

Sinds de staatshervorming van 1980 werd de bevoegdheid om de hulp- en dienstverlening binnen de gevangenis vorm te geven bij de gemeenschappen gelegd. Uiteindelijk kwam op 28 februari 1994 het samenwerkingsakkoord tussen de Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake de sociale hulpverlening aan gedetineerden met het oog op hun sociale re-integratie⁴ tot stand. De klemtoon van het akkoord lag op hulp- en dienstverlening aan gedetineerden met als doel de sociale re-integratie te bevorderen. Dit samenwerkingsakkoord vormde de voorloper van het strategisch plan inzake hulp- en dienstverlening aan gedetineerden dat in 2000 tot stand kwam. In iedere gevangenis werd ruimte gemaakt voor een welzijnsteam waarbij het belang van hulp- en dienstverlening in de gevangenis steeds meer erkend werd. Deze ontwikkeling vormt dan ook een belangrijke stap in de goede richting inzake verdere ontwikkelingen in het kader van het postpenitentiaal hulp- en dienstverleningsaanbod. Door deze ontwikkelingen werd het mogelijk om lokale samenwerkingsinitiatieven op te starten tussen de diensten die onderling actief zijn binnen de gevangenis onderling. Het groeiende belang voor hulp- en dienstverlening binnen de gevangenis biedt perspectief tot verdere ontwikkelingen (Daems, 2009: 206-209; Vlaamse overheid, 2010: 7-10).

1.2.2 Strategisch plan 2000

In december 2000 werd het eerste Vlaamse Strategisch plan inzake hulp- en dienstverlening binnen de gevangenis goedgekeurd voor een vooropgestelde termijn van tien jaar. Dit vormt een eerste grote mijlpaal in het detentielandschap

⁴ Samenwerkingsakkoord van 28 februari 1994 tussen de Staat en de Vlaamse Gemeenschap inzake de sociale hulpverlening aan gedetineerden met het oog op hun sociale re-integratie, *BS* 18 maart 1994, 6727

op vlak van hulpverlening. Het hulp- en dienstverleningsaanbod werd in de Vlaamse en Brusselse gevangenissen met mondjesmaat uitgebouwd. Het plan werd in november 2008, na verschillende pilootprojecten⁵, geïmplementeerd in alle Vlaamse en Brusselse gevangenissen. Dit wordt in de praktijk vertaald door het invoeren van een beleidsmedewerker per gevangenis sinds 2013. Trajectbegeleiders van het Centra Algemeen Welzijnswerk (verder: CAW) en meer specifiek begeleiders van de dienst Justitieel Welzijnswerk (verder: JWW) staan in voor de individuele begeleiding van gedetineerden. Rechten van gedetineerden komen meer centraal te staan in het strategisch plan. Alhoewel de gedetineerden van hun recht op vrijheid beroofd zijn, hebben zij nog steeds het recht op hulp- en dienstverlening. De nood aan deze hulp- en dienstverlening is juist groter bij mensen die in de gevangenis terecht komen (Paterson, 2013: 20; (Vlaamse overheid, 2010: 7-10).

1.2.3 Decreet 8 maart 2013

Het decreet betreffende 'De organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden⁶' wordt per legislatuur bepaald en wordt voor een vooropgestelde periode van vijf jaar omschreven. Het decreet streeft naar het vastleggen van een wettelijke basis in verband met de planning, uitvoering en coördinatie van het hulp- en dienstverleningsaanbod voor gedetineerden. De missie luidt als volgt:

"Het recht van alle gedetineerden en hun directe sociale omgeving op een integrale en kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening die gericht is op de realisatie van de doelstellingen, vermeld in artikel 4, te waarborgen, zodat ze zich kunnen ontplooiën in de samenleving⁷"

Door het invoeren van dit decreet wordt gewerkt aan een effectieve uitvoering en bescherming van deze missie. Het doel van dit decreet is een wettelijke inbedding voorzien voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Dit is noodzakelijk om de rechten van gedetineerden, die als volwaardige burgers beschouwd moeten worden, te waarborgen. Om deze dienstverlening te organiseren is er nood aan

⁵ Deze pilootprojecten gingen door in regio Antwerpen – Kempen. Meer specifiek ging dit door in de gevangenissen van Antwerpen, Merksplas, Turnhout en Wortel in 2001 (Bouverne-De Bie, Kloeck, etc.: 66).

⁶ Decreet van 8 MAART 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, BS 11 april 2013, 22457

⁷ Art 3, Decreet van 8 maart 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, BS 11 april 2013, 22457

gestructureerde samenwerkingsverbanden met externe diensten. De betrokken diensten binnen de gevangenis moeten voldoende afgestemd worden op de externe noden. Dit wordt in het decreet extra benadrukt. Goed onderbouwde hulp- en dienstverleningstrajecten kunnen de kans op een succesvolle re-integratie verhogen (Paterson, 2013: 21). De zes belangrijkste doelstellingen van het decreet staan omschreven in artikel 4 betreffende het decreet van 8 maart 2013⁸:

- 1° De zelfontplooiing van de gedetineerde stimuleren;
- 2° Het sociale, relationele en psychische evenwicht van de gedetineerde herstellen;
- 3° De negatieve gevolgen voor de gedetineerde en zijn directe sociale omgeving, veroorzaakt door en tijdens de detentie, beperken;
- 4° De integratie en participatie in de samenleving na de detentieperiode bevorderen;
- 5° Een proces van herstel tussen dader, slachtoffer en samenleving stimuleren;
- 6° De kans op hervat beperken.

1.2.4 Samenwerkingsakkoord Vlaamse overheid – justitie 2014

Het samenwerkingsakkoord tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden⁹ werd op 8 juli 2014 ondertekend. De Vlaamse overheid heeft de opdracht om hulp- en dienstverlening te coördineren en te ondersteunen binnen de gevangenissen in Vlaanderen en Brussel. In de praktijk wordt dit gegarandeerd door het invoeren van volgende basisfunctie; beleidscoördinatie, trajectbegeleiding en ondersteuningsfuncties. Deze functies werden vastgelegd in het decreet van 8 maart 2013. Het op elkaar afstemmen van het Vlaams Gewest, de Vlaamse Gemeenschappen en de Federale staat centraal in het samenwerkingsakkoord zodat hulp- en dienstverlening voldoende nauwkeurig uitgewerkt kan worden (De Koster, 2017: 626). Het groeiend belang voor hulpverlening aan gedetineerden in

⁸ Art 4, Decreet van 8 maart 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, *BS* 11 april 2013, 22457

⁹ Samenwerkingsakkoord 8 juli 2014 tussen de Federale Staat en de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest inzake de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden met het oog op hun sociale re-integratie, in werking vanaf 1 oktober 2014.

het algemeen wordt steeds meer in de kijker geplaatst. Dit is een belangrijke vaststelling. Het biedt de kans om het belang van een grondig uitgewerkt postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in de kijker te zetten en verder uit te bouwen.

1.2.5 Strategisch plan 2015 – 2020

In het strategisch plan van 2015 – 2020 worden verschillende doelstellingen naar voor geschoven. Als eerste wordt er geijverd naar een betere afstemming in functie van continuïteit tussen hulp- en dienstverlening en de werking van de justitiehuisen, dit zowel tijdens als na detentie. Ook de activering van diensten, werkzaam in het domein van huisvesting en sociale administratie, wordt benadrukt. Men wil de thuisloosheid na detentie, wat voor veel gedetineerden een realiteit is, reduceren door hier meer op in te zetten. Als grootste uitdaging in het strategisch plan wordt het verder uitbouwen van een integrale aanpak vermeld. Dit gebeurt door het uitwerken van een hulp- en dienstverleningsplan per gedetineerde. Hierbij wil men een aanbod dat de nodige samenhang tussen detentie en verschillende partners biedt, maar ook de verbinding met hulp- en dienstverlening na detentie versterkt. Het nauwkeuriger en langduriger opvolgen van gedetineerden na detentie wordt benadrukt waarbij continuïteit in het aanbod essentieel is. Het aanbod moet steeds gericht zijn op de kans om een succesvolle re-integratie te maximaliseren (De Vlaamse regering, 2015: 11-20; De Koster, 2017: 626-627).

Voorgaande principes pogen het hulp- en dienstverleningsplan als instrument te implementeren, wat aansluit op de individuele noden en behoeften. Door het implementeren van een meer behoeftegerichte aanpak, poogt men een breder publiek binnen de gevangenispopulatie te bereiken en inzicht te krijgen in de noden en behoeften van gedetineerden. Voorheen werd een meer aanbod gestuurde aanpak gehanteerd waardoor de zwakkere doelgroepen (ouderen, gedetineerden met een beperking, enz.) uit de boot vielen. Het meer behoeftegericht werken kan enkel door een grotere verscheidenheid aan diensten binnen te brengen in de gevangenis en te betrekken tijdens de reclasseringsperiode (De Vlaamse regering, 2015: 24). Om dit alles te kunnen realiseren wordt in het strategisch plan geijverd naar het actief betrekken van de directe sociale omgeving van de gedetineerde. Dit tijdens het uitwerken van hulp- en dienstverlening (De Koster, 2017: 626-627).

2 Maatschappelijk kader postpenitentiaire hulpverlening

Momenteel wordt de aandacht hoofdzakelijk gevestigd op acties binnen de gevangismuren. Actoren die actief zijn bij de ondersteuning van gedetineerden die de gevangenis verlaten ontbreken nogal te vaak in het hulp- en dienstverleningsland- schap, terwijl de nood aan ondersteuning er zeker is (Vlaamse Regering, 2015; van den Braak, van Burik, Jansen, van Montfoort, Veltkamp, van Vianen, & Vogel- vang, 2003; Brosens, De Donder, & Verté, 2013).

Toch zien we dat het hulp- en dienstverleningsaanbod voor ex-gedetineerden stil- aan meer aandacht krijgt. Nazorg voor ex-gedetineerden en het re-integratietra- ject komen meer op de voorgrond te staan. Deels ligt de oorzaak bij eerder nega- tieve recidive-ervaringen met ex-gedetineerden. Hoge recidivecijfers leiden tot maatschappelijke onrust wat zeker voorkomen moet worden. De problematiek in verband met het hoge recidivecijfers is een reeds gekende problematiek. Martin- son voerde in het verleden hier onderzoek naar, zijn publicatie vormde in 1974 het startpunt voor de '*What Works-benadering*' waarbij hij, na het uitvoeren en eva- lueren van verschillende effectstudies, tot de conclusie kwam dat pogingen tot rehabilitatie steeds een negatief einde kenden. Deze studie had echter een pessi- mistische klemtoon en werd later samengevat als '*Nothing works*', Deze stelling werd door veel criminologen als waarheid beschouwd (Rovers, 2007: 8; Crow, & Smykla, 2013: 10-13). Ook uit recenter onderzoek van Moors & Balogh (2007) bleek dat het recidivecijfer bij ex-gedetineerden erg hoog ligt. 50% van de lang- gestraften beland binnen de termijn van één jaar terug in de gevangenis. Indien we de cijfers voor een periode vijf jaar gaan nakijken zien we dat 70% van de mannelijke ex-gedetineerden terug in de gevangenis terecht komt. Bij vrouwen ligt dit recidivepercentage na vijf jaar op 57%. Onderzoek (n=136.530) gevoerd op basis van het centraal strafregister kon een gelijkaardig recidivecijfer van 57,6% (n=78.691) vastleggen voor België. De opvolgingsduur van het onderzoek bedraagt achttien jaar (Robert, Maes, & Mine, 2017: 174-175). We kunnen dus besluiten dat België een hoog recidivepercentage kent.

Doorheen de tijd werd echter met een meer kritische houding gekeken naar het begrip 'recidive' en de cijfers die het recidivecijfer beamen. De problematieken omtrent het hoge recidivecijfer werden steeds nauwkeuriger onderzocht. Hieruit bleek dat ex-gedetineerden ook met andere problematieken te kampen krijgen zoals inkomstenproblemen en huisvestingsproblemen wat, een negatieve invloed

op het recidive risico teweegbrengt. We kunnen dus stellen dat het hoge recidive cijfer niet te herleiden is tot één oorzaak (Hermanns, 2009: 148-149). Hulp- en dienstverlening kan een meerwaarde bieden om een dalende tendens in dit percentage teweeg te brengen indien dit voldoende grondig uitgebouwd is. Er wordt gepleit om te investeren in een 'warme overdracht' waarbij de gedetineerde stelselmatig goed voorbereid wordt op de terugkeer naar de samenleving (Moors, & Balogh, 2007: 110-111). De nood om dit verder uit te bereiden en te organiseren is zeer groot. Hulp- en dienstverlening na detentie is beperkt maar het belang van een goed uitgebouwd hulpverleningsnetwerk wordt wel erkend. Dit kunnen we onder andere merken aan de groeiende aandacht voor het uitbouwen van het algemeen kader rond hulpverlening in detentie (De Koster, 2017: 624-626).

2.1 Re-integratie van gedetineerden

Gedetineerden die de gevangenis verlaten hebben het vaak niet makkelijk om de draad terug op te pikken in de maatschappij. Tijdens het re-integratie traject worden ex-gedetineerden met verschillende moeilijkheden geconfronteerd. Ex-gedetineerden zelf verwachten dat ze het niet makkelijk zullen hebben tijdens deze periode. Zo blijkt uit onderzoek (van den Braak et al., 2003) waarbij 464 respondenten bevestigd werden. 23% (n=103) van de respondenten verwacht 'veel problemen' te ondervinden en 25% (n=115) geconfronteerd te worden met 'enkele problemen' tijdens de re-integratie periode. In het tweede deel van het onderzoek (n=464) werd bevestigd wat de aard van de problemen zou zijn. De grootste problemen zouden zich volgens gedetineerden voordoen op vlak van woning (54%), afbetalen van schulden (46%) en het ontbreken van een stabiele werkgelegenheid (33%). Als laatste werd bevestigd of gedetineerden hierbij de behoefte hebben aan hulp- en dienstverlening (n=318). Daarbij stelt 33% 'veel hulp' en 47% 'een beetje hulp' nodig te hebben. Het algemene beeld dat we hierdoor krijgen is dat de overgrote meerderheid van de gedetineerden (80%) wel met een hulpvraag zit wanneer ze de gevangenis verlaten.

Het onderzoek van Brosens, De Donder, & Verté (2013) toonde aan de hand van focusgroepen aan dat 65% (n=45) van de gedetineerden ondersteuning noodzakelijk acht tijdens hun vrijlatingstraject. Ook hier zien we dus een grote meerderheid aan gedetineerden met een hulpverleningsvraag. Het onderzoek bracht meer specifieke gegevens over de aard van de hulpvraag bij gevangenis verlaters. Hoofdzakelijk geven ex-gedetineerden aan nood te hebben aan praktische informatie (43,7%). Dit gaat in essentie over informatie omtrent huisvesting, onderwijs, inkomen, werk, aflossen van schulden, enz. Het krijgen

van voldoende informatie is voor veel gedetineerden essentieel indien ze de overgang binnen-buiten maken. Ook de effectief, praktische ondersteuning zou voor 24,6% van de gedetineerden die hulp willen een meerwaarde bieden tijdens hun vrijlating. 13,5% van de respondenten gaf aan dat het belangrijk is om opgevangen te worden aan de poort van de gevangenis zodat je niet plots helemaal alleen komt te vallen, zonder opvang. 8,7% van de respondenten zou beroep willen doen op een psycholoog om de nodige ondersteuning te krijgen bij de vrijlating. Hulp bij het invullen en opsturen van de nodige documenten en papieren zou voor 6,3% een meerwaarde bieden binnen de hulpverlening na detentie. De ondersteuning van een tolk kan voor ex-gedetineerden (4,2%) die onvoldoende Nederlands spreken en toch geïnformeerd willen worden over de procedures en mogelijke hulp- en dienstverlening een grote hulp zijn. Het kleinste percentage ex-gedetineerden (2,9%) gaf aan moeilijkheden te ondervinden bij het schrijven van een brief naar de psychiatrische instelling. De overige 4,5% gaat voornamelijk om de hulp bij familiale problemen, het verkrijgen van bepaalde documenten, mutualiteit en dergelijke. Over het hele onderzoek heen stelt 34,4% geen ondersteuning nodig te achten. In beide onderzoeken zien we dat huisvesting, werkgelegenheid en afbetalen van schulden belangrijke aspecten zijn waar ex-gedetineerden hulp bij wensen te krijgen.

2.2 Belang van resocialisatie en re-integratie

Resocialisatie en re-integratie zijn twee verschillende begrippen maar hebben, mits een klein nuanceverschil, dezelfde betekenis. Resocialisatie wordt in de Van Dale (2005) omschreven als "*Het weer geschikt maken voor een aangepast leven in de maatschappij, de terugkeer van een gedetineerden in de samenleving voorbereiden*" (Van Dale, 1992: 2526) terwijl re-integratie omschreven wordt als "*Herstel, vernieuwing, het opnieuw maken tot een goed functionerende eenheid*" (Van Dale, 1992: 2503). In deze masterproef wordt geen onderscheid tussen beide termen gemaakt en worden deze als synoniemen beschouwd. McNeill (2012) geeft vier vormen van resocialisatie weer. Deze vier vormen zijn persoonlijke (psychologische), juridische, morele en sociale resocialisatie. Om van een geslaagde resocialisatie te spreken moet voldaan worden aan deze vier vormen. Ze bieden een houvast waarmee gewerkt kan worden in het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod om gedetineerden te begeleiden naar een volwaardig nieuw leven in de maatschappij (Meijer, & van Ginneken, 2018: 1-2).

Volgens Loyens (2004) is het noodzakelijk om voldoende aandacht te besteden aan resocialisatie, toch wordt resocialisatie niet als prioritair beschouwd. Bestrafing neemt, tot op heden, nog steeds een centrale plaats in, wat resulteert in trage ontwikkelingen op vlak van resocialisatie-projecten. De beperkte invulling van de resocialiseren leidt tot het ontbreken van perspectief bij gedetineerden en bemoeilijkt een volwaardige terugkeer naar de maatschappij. Het begrip wordt onderworpen aan constante wijzigingen op vlak van invulling.

2.3 Detentieschade

De gevangenisstraf of vrijheidsbenemende straf is een erg ingrijpende sanctie in het Belgische strafrecht. Het doel van deze straf is een dalend criminaliteitscijfer teweeg te brengen door middel van incapacitatie, afschrikking of resocialisatie (Beyens, 2000). Zorg en rechtvaardigheid worden beschouwd als fundamentele voorwaarden tijdens de periode van de detentie. Tijdens deze vrijheidsbenemende straf wordt steeds geijverd om de detentieschade zo laag mogelijk te houden. Daarnaast zijn ook het re-integratietraject en herstel officiële doelstellingen die opgelegd worden door de basiswet van 2005¹⁰ en de externe rechtspositie van 2006¹¹. In de praktijk wordt opgemerkt dat de invulling van deze doelstelling vaak moeilijk verloopt. Uit onderzoek (Beyens, Dirkzwager, & Korf, 2014) blijkt dat het belangrijk is om het resocialisatietraject reeds op te starten tijdens de detentieperiode. Het aanbieden van onderwijs, gezondheidszorg of mogelijkheden tot het zoeken naar werk tijdens de periode van detentie biedt perspectief wat een positieve impact na detentie met zich meebrengt.

¹⁰ Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, *BS* 1 februari 2005, 2815

¹¹ Basiswet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006, 30455

3 Noden en behoeften van gedetineerden

Uit onderzoek (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017) naar de noden en behoeften van mannelijke gedetineerden bij de vrijlating in de Antwerpse gevangenis bleken heel wat noden en behoeften naar voor te komen. Deze kunnen worden onderverdeeld in verschillende levensdomeinen en sluiten aan op de vier vormen van resocialisatie die door McNeill (2012) aangegeven worden (*cf. Supra* nr. 2.2 Belang van resocialisatie en re-integratie). In dit onderdeel ga ik, aan de hand van dit reeds gebeurde onderzoek, na waar de moeilijkheden zicht bevinden tijdens deze moeilijke transitieperiode na detentie. Het is van groot belang hier duidelijk zicht op te krijgen om op een gericht en efficiënte manier te kunnen inspelen op de verschillende noden en behoeften.

3.1 Nood aan financiële ondersteuning

Wanneer een gedetineerde de gevangenis verlaat zijn er financiële middelen nodig om op een goede manier het leven in de maatschappij terug op te nemen. 40% van de ex-gedetineerden ondervindt momenteel inkomensproblemen (Hermanns, 2009: 148-149). Deze problemen kunnen snel escaleren, door het gebrek aan inkomen kunnen eventuele schulden niet afbetaald worden en wordt het dagdagelijkse leven sterk bemoeilijkt. Dit vormt vaak een probleem bij ex-gedetineerden die net de gevangenis verlaten hebben. Eén van de belangrijkste verklaringen hiervoor is het ontbreken van betaalde tewerkstelling. Door het ontbreken van een job zijn er geen of onvoldoende inkomsten. De moeilijkheden die een gedetineerde ondervindt bij het vinden van volwaardige tewerkstellingen worden hieronder (*cf. infra* 3.3 Nood aan werk) nader toegelicht. Een volgende grote oorzaak voor deze financiële moeilijkheden is het ontbreken van een vast, persoonlijk adres. Door het ontbreken van een vast adres kan geen beroep gedaan worden op bepaalde uitkeringen zoals werkloosheidsuitkering, leefloon of invaliditeitsuitkering. Hierdoor lopen ex-gedetineerden ook deze bron van financiële ondersteuning vaak mis (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 26-27; Moors, & Balogh, 2007: 110-111).

3.2 Nood aan huisvesting

Een vaste woonplaats is essentieel voor ex-gedetineerden die net de gevangenis verlaten hebben. De woning vormt een veilige plaats waar hij kan wonen, slapen, zich kan terugtrekken, kinderen ontvangen enz. Er wordt een verschil opgemerkt in het type woning waar een ex-gedetineerde terecht kan. De ex-gedetineerde kan

eventueel bij zijn partner en kinderen of bij vrienden opnieuw intrekken. Indien er een eigen woning voor handen is, is de kans relatief groot dat de ex-gedetineerden na detentie hier terecht kan. Toch blijkt uit de studie van Hermanns (2009: 148-149) dat veel gedetineerden hinder ondervinden. Het onderzoek geeft aan dat 30% van de ex-gedetineerden problemen heeft met het vinden van geschikte woonegelegenheid. Dit is een hoog cijfer dat zeker de nodige aandacht verdient.

Onderzoek (La Vigne, Visher, & Castro, 2004) wijst uit dat 62% van de ondervraagde respondenten terug naar hun oude wijk/buurt verhuisde nadat hun vrijheidsberovende straf volbracht werd. De reden om niet terug te keren naar de oude buurt is voornamelijk omdat de feiten zich afspeelden in die bepaalde buurt en men hier niet meer aan herinnerd wil worden. We zien in het onderzoek wel dat mensen die niet teruggaan naar de ouderlijke buurt minder kans maken om opnieuw in de gevangenis terecht te komen. De gedetineerde gaat tijdens detentie, in het kader van het reclasseringsplan, op zoek naar een eigen (huur)woning. Door de hierboven besproken nood aan financiële middelen is het vaak moeilijk om zich een volwaardige woning te veroorloven. Een groot probleem is het risico op dakloosheid indien er op het moment van vrijlating geen woning beschikbaar is. Een eventuele oplossing hiervoor is opvang in een (tijdelijke) daklozenopvang (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 27).

Bepaalde groepen ex-gedetineerden hebben een grotere kans om in een bepaalde opvangen terecht te komen dan andere. Als eerste zijn ex-gedetineerden die geen stabiele woonsituatie hadden voor ze in detentie terecht kwamen een grote risicogroep om opnieuw in een maatschappelijke opvang terecht te komen. Ook zedendelinquenten zijn een risicogroep. Door de gepleegde feiten verliest deze groep naast hun woonplaats vaak ook de steun van het netwerk (familie en vrienden). Gedetineerden die onverwachts vrijgekomen zijn hebben de tijd niet gekregen een woning te zoeken waardoor zij in eerste instantie in een opvang terechtkomen. Daarnaast gaan illegalen na detentie voornamelijk rondzwerven omdat er geen woning voorhanden is bij gebrek aan de juiste papieren. Als laatste hebben ook jonge allochtonen een grote kans in maatschappelijke opvang terecht te komen. De reden hiervoor is dat ze wegens schuld en schaamtegevoelens tegenover familie niet terug naar huis durven of willen gaan (Galen, Niemeijer, & Beijers, 1998).

3.3 Nood aan werk

Het hebben van een job is een belangrijk factor bij het uitbouwen van een nieuw leven. Het biedt financiële zekerheid, waardoor ex-gedetineerden met hun loon een nieuwe start kunnen nemen, een (huur)woning kunnen betalen en eventuele schulden kunnen aflossen. Werk biedt regelmaat en zorgt mede voor een zinvolle dagbesteding en zodoende voor meer evenwicht in het leven van de ex-gedetineerde. Voor ex-gedetineerden is het geen evidentie om een gepaste vast job te vinden. Dit start bij de sollicitatie waar een uittreksel van het strafregister meestal vereist is. Werkgevers zijn geneigd sneller de functie aan een potentiële werknemer te geven met een blanco strafregister (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 28).

Detentieverlaters weten vaak niet hoe ze een geschikte job moeten vinden waardoor hier veel onduidelijkheid over is. Volgens onderzoek (Brosens, De Donder, & Verté, 2013) is er vooral nood aan informatie met betrekking tot mogelijke opleidingen (29,3%), ondersteuning bij het maken van de juiste beroepskeuze (27%) en ondersteuning bij het zoeken naar vacatures (24,6%). Vooral het opstellen van de motivatiebrief en het curriculum vitae is voor ex-gedetineerden een tasten in het duister. Van de gedetineerden die een reeds een job vond wil 15% graag begeleiding krijgen tijdens de eerste weken/maanden waarin hij de job uitoefent. De vraag naar begeleiding en ondersteuning omtrent de tewerkstelling is groot en kent dus diverse hulpvragen. We zien uit onderzoek (Yahner, & Visher, 2008) dat tewerkstelling erg belangrijk is en mogelijke recidive kan vermijden. Uit onderzoek blijkt dat ex-gedetineerden, die minstens één week tewerkgesteld waren, in de eerste zestien maanden na vrijlating een kleinere kans maken (51%) om te recidiveren dan diegenen die niet gewerkt hadden (69%) tot zestien maanden na vrijlating. Uit het onderzoek (La Vigne, Visher, & Castro, 2004) bleek dat over het algemeen een grote nood aan hulp- en dienstverlening te merken was op vlak van het vinden van een passende job bij detentieverlaters.

3.4 Nood aan sociale relaties

De periode na detentie is vaak een moeilijk, onzekere periode. Ex-gedetineerden hebben nood aan een steunfiguur of vertrouwenspersoon waar ze terecht kunnen indien er moeilijkheden op hun pad komen. Dit kunnen de kinderen, vrienden of de (ex)partner zijn. Toch geven de meeste ex-gedetineerden aan niemand te hebben waarop ze kunnen terugvallen waardoor ze zich vaak eenzaam voelen.

Hier schuilt het gevaar van vervreemding wat een goede re-integratie niet ten goede komt (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

Uit onderzoek (Yahner, & Visher, 2008) bleek dat 47% van de respondenten een partnerrelatie heeft na hun vrijlating. Hier kan opgemerkt worden dat dit percentage na een periode van zestien weken stijgt tot 61%. Ex-gedetineerden gaan snel op zoek naar een relatie om deze eenzaamheid te onderdrukken, wat deze nood aan sociale relaties bevestigt. Toch is het belangrijk dit te nuanceren. De relaties, die net na de vrijlating aangegaan worden, betreffen minder kwaliteitsvolle relaties en hebben minder kans op slagen. Het blijft dus belangrijk om in te zetten op een goed uitgebouwd netwerk voor iedere ex-gedetineerde. Het niet slagen van dergelijke relatie kan ervoor zorgen dat de ex-gedetineerde ontmoedigd raakt, vereenzaamt en hervalt in oude gewoontes, wat recidive in de hand werkt. Ook het omgaan met 'foute' vrienden die gekend zijn uit het (criminele) verleden vergroot het risico op herval. De kans op drug- en alcoholmisbruik wordt groter waardoor ook eventuele (justitiële)voorwaarde geschonden worden (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

Het is belangrijk dat ex-gedetineerden omringd worden door 'goede' sociale contacten. Dit is geen evidentie voor ex-gedetineerden omdat sommigen contact met hen weigeren door hun detentieverleden. De leefwereld binnen en buiten de gevangenis verschilt sterk, het is dan ook niet steeds vanzelfsprekend om hun gedrag onmiddellijk af te stemmen op de normen en waarden die buiten de gevangenis gehanteerd worden. Ex-gedetineerden krijgen hierdoor vaak te maken met labelling en stigmatisering door de maatschappij wanneer ze het sociaal wenselijke gedrag onvoldoende beheersen (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

3.5 Nood aan psychische ondersteuning

(Ex-)gedetineerden krijgen tijdens en na de detentie vaak te kampen met psychische problemen. In dit deel wordt een onderscheid gemaakt tussen de algemeen-psychische problemen en de verslavingsproblematiek. Bij psychische problematiek wordt dieper ingegaan op verschillende problematieken die kaderen in de geestelijke gezondheidszorg (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017; Brosens, De Donder, & Verté, 2013). Daarnaast zijn er ook de verslavingsproblematiek waar dieper ingegaan wordt op alcohol- en drugsverslavingen (de Wit, Segers, & Witteveen, 2012; Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

3.5.1 Psychische problematieken

Onder psychische problematieken waarmee ex-gedetineerden vaak geconfronteerd worden begrijpen we depressie, minderwaardigheidscomplex, zelfdodingsgedachten, agressie problematieken, kleptomanie, afzondering, enz. Ex-gedetineerden verklaarden in voorgaand onderzoek (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017) dat de oorzaak bij eerder fysiek of psychisch misbruik uit het verleden kan gelegd worden. Ook het verblijf in detentie speelt een belangrijke rol bij de ontwikkelen van psychische problematieken. Detentie laat een diepe indruk na op de ex-gedetineerden en vergt een grote aanpassing bij het binnenkomen en verlaten van de gevangenis. Bij het verlaten van de gevangenis kampen veel ex-gedetineerden met onzekerheden en stress waardoor deze psychische problemen kunnen opflakkeren. Hulp- en dienstverlening is belangrijk om deze problematieken op te vangen en te plaatsen (Brosens, De Donder, & Verté, 2013).

3.5.2 Verslavingsproblematiek

Een groot deel van de ex-gedetineerden kampen met een verslavingsproblematiek. De exacte cijfers hieromtrent lopen sterk uiteen waardoor hierover geen consensus bestaat. Over het algemeen zien we dat de cijfers omtrent het problematische alcoholgebruik de 20% overstijgen. Bij druggebruik wordt geschat dat 30-40% van de populatie ex-gedetineerden kampt met een verslavingsproblematiek (de Wit, Segers, & Witteveen, 2012: 13-14). Druggebruik wordt bij ex-gedetineerden in sommige gevallen als een vorm van medicatie gebruikt om even te ontsnappen aan de druk en de stress die ex-gedetineerden ervaren tijdens hun vrijlating. Door het gebruik van drugs komen ex-gedetineerden sneller in contact met mensen die hen in negatieve zin beïnvloeden. Ook nieuwe financiële problemen kunnen een gevolg zijn van een verslavingsproblematiek waardoor de ex-gedetineerden het moeilijker krijgen de juiste weg te blijven volgen. Isolement en eenzaamheid zijn problemen waar een gedetineerde mee geconfronteerd wordt na zijn vrijlating. Drug- en alcoholgebruik vormt een makkelijk middel om deze zorgen even te vergeten en niet steeds met zichzelf geconfronteerd te worden. Indien men de verslavingsproblematiek toch onder handen wil nemen, gaat de voorkeur naar ondersteuning bij het VAGGA. Respondenten geven aan dat het moeilijk is om laagdrempelige hulp- en dienstverlening te vinden omtrent verslavingsproblematieken. Dit wijst op de nood aan een goed uitgebouwd hulp- en dienstverleningsnetwerk waar ex-gedetineerden terecht kunnen voor de nodige ondersteuning (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

4 Drempels in het postpenitentiair aanbod

Ex-gedetineerden starten vaak erg gemotiveerd en met goede moed aan hun nieuwe leven na detentie. Jammer genoeg worden zij al snel geconfronteerd met verschillende drempels wanneer ze op zoek gaan naar de nodige hulp- en dienstverlening. In dit deel wordt een onderscheid gemaakt tussen drie grote drempels, namelijk de organisatorische-, relationele- en dispositionele drempel. Deze drempels zijn niet strikt van elkaar te onderscheiden maar kunnen overlappen of elkaar beïnvloeden. Door het in kaart brengen van deze drempels worden de moeilijkheden duidelijk gemaakt voor deze doelgroep bij het vinden van gepaste hulp- en dienstverlening en kan er op een gerichtere manier worden ingespeeld op deze moeilijkheden (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

4.1 Organisatorische drempels

Indien een ex-gedetineerden beroep wil doen op hulp- en dienstverlening wordt hij geconfronteerd met organisatorische drempels. Deze drempels wijzen op mogelijke problemen door de structuur, werkwijze of doelstellingen van de organisatie zelf. Door moeilijke procedures om tot de hulpverlening te komen en door de eerder afwachtende houding van de hulpverleningsinstanties kan de weg naar hulpverlening bemoeilijkt worden. Het initiatief wordt bij de cliënt zelf gelegd, er wordt van de cliënt verwacht dat hij op zelfstandige basis een afspraak maakt of langskomt tijdens het voorziene tijdsbestek. In het onderzoek van Sannen (2003) wordt deze werkwijze als 'het winkelmodel' omschreven. Een groot nadeel van dit model is dat potentiële cliënten uitgesloten worden van hulp- en dienstverlening wanneer zij zelf onvoldoende initiatief nemen om tot deze hulpverlening te komen. Uit onderzoek (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 37) bij ex-gedetineerden bleek dat de voorkeur gaat naar het maken van concrete, vooraf bepaalde afspraken zodat er voldoende duidelijkheid is omtrent de afspraken; iets wat de drempel naar hulpverlening verlaagt.

Hoge werkdruk en lage personeelsbezetting bij hulpverleners leiden tot een beperking van de tijd die per cliënt kan worden voorzien. Dit heeft tot gevolg dat de vertrouwensrelatie tussen cliënt en hulpverlener minder sterk wordt uitgebouwd aangezien er gesprekken gelimiteerd worden. Ook de proactieve, aanklampende aanpak wordt minder frequent toegepast door het personeelstekort waardoor onzekere cliënten die minder snel zelf initiatief nemen sneller uit de boot vallen. Een laatste probleem bevindt zich bij het personeelsverloop wat een nefaste gevolgen ten opzichte van vertrouwen in de hulpverlening teweegbrengt. Doordat

er veel personeelsverloop is moet de cliënt regelmatig van hulpverlener veranderen. Dit heeft tot resultaat dat de ex-gedetineerde het gevoel krijgt steeds opnieuw te moeten beginnen in de begeleiding waardoor hij sneller gaat afhaken en de hulpverlening minder snel een nieuwe kans zal geven (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

Het aanbod van hulp- en dienstverleningsorganisaties is onvoldoende aangepast aan deze specifieke doelgroep van ex-gedetineerden. Een algemene oorzaak van dit probleem is professionalisering van hulpverlening. De versnippering van het aanbod leidt tot een groeiende kloof tussen cliënt en hulpverlener. De professionalisering wordt onder andere zichtbaar in het vakjargon dat gebruikt wordt door hulpverleners. De middenklasse-waarden domineren in de hulpverleningssector, wat niet altijd overeenstemt met het cliëntenbestand. Gedetineerden zijn afkomstig uit de lagere socio-economische klassen. Dit heeft tot gevolg dat zij zich vaak misbegrepen voelen en minder aansluiting vinden bij hun hulpverlener en dat de kloof tussen hulpverlener en cliënt groter wordt (Opdebeeck, Van Audenhove, & Lammertyn, 1998).

4.2 Relationale drempels

Naast de organisatorische drempel ondervinden ex-gedetineerden problemen op relationeel vlak. De relatie tussen cliënt en hulpverlener verloopt echter niet altijd even vlot. De organisatorische drempel speelt in op de vertrouwensrelatie die zich (moeizaam) ontwikkelt tussen ex-gedetineerde en hulpverlening. Als deze relatie moeilijk verloopt kan dit een nefast effect hebben op het hulpverleningstraject dat afgelegd wordt. Er kunnen verschillende redenen zijn die het ontwikkelen van deze moeilijke relatie verklaren. In het onderstaande tekstdeel wordt dieper ingegaan op de belangrijkste redenen hiervoor (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 40).

Voor hulpverleners is het vaak moeilijk de balans tussen afstand en nabijheid in een hulpverleningstraject te bewaren. Dit kan resulteren in verschillende vormen van verbinding maken. Er kan sprake zijn van een gebrek aan verbinding, een te hechte verbinding of een pathologische verbinding tussen hulpverlener en cliënt. Deze vormen van verbintenis tussen hulpverlener en cliënt hebben een nefaste invloed op het hulpverleningstraject. Een tekort aan verbinding tussen cliënt en hulpverlening leidt ertoe dat er te weinig vertrouwen is waardoor het hulpverleningstraject een moeilijker verloop kent (Sannen, 2003).

Uit onderzoek (van den Braak et al., 2003: 42) bleek dat de minderheid van de respondenten slechts 'een beetje' (19%, n=48) tot 'weinig' (21%, n=52) vertrouwen heeft in de hulpverleningsinstanties. De onderliggende redenen hiervoor zijn voor de meeste respondenten het hebben van reeds negatieve ervaringen met hulpverleningsinstanties (n=38). Ook het feit dat in de organisatie te weinig/niets ondernomen wordt is voor een groot deel van de respondenten (n=34) een reden om niet meer in de hulpverlening te geloven. Hier kunnen we een terugkoppeling maken naar de organisatorische drempels waarbij het winkelmodel naar voor kwam (Sannen, 2003). Cliënten worden geacht op zelfstandige basis met een hulpvraag tot bij de hulpverleningsinstanties te komen. Dit blijkt in de praktijk verschillende moeilijkheden te ondervinden. Twaalf respondenten menen het moeilijk te hebben met het feit dat je als cliënt van de ene organisatie naar de andere wordt doorverwezen zonder enige vooruitgang op te merken. Als laatste geeft ook een deel van de respondenten (n=10) aan niet serieus genomen te worden door de hulpverleners. Dit zijn ervaringen die de vertrouwensrelatie tussen cliënt en hulpverlener niet ten goede komen. Het is belangrijk dat de hulpverlener duidelijke en heldere informatie verstrekt naar de cliënt toe met betrekking tot het hulpverlenersaanbod. Maar het blijft steeds de verantwoordelijkheid en de keuze van de ex-gedetineerde om al dan niet in te gaan op bestaande hulpverleningsaanbod.

4.3 Dispositionele drempels

Als laatste wordt de dispositionele drempel besproken. Wanneer gedetineerden de gevangenis verlaten worden zij geconfronteerd met veel uitdagingen en problemen op korte termijn. Zo zijn er de persoonlijke drempels die ex-gedetineerden belemmeren de stap naar hulp- en dienstverlening te zetten. Deze persoonlijke drempels kunnen verschillende onderliggende oorzaken hebben die hieronder verder toegelicht worden (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 44).

Ex-gedetineerden krijgen te maken met angst- en schaamtegevoelens wanneer zij hun leven in de maatschappij terug willen opnemen. Deze drempel zorgt ervoor dat de ex-gedetineerde belemmerd wordt om effectief de stap naar hulp- en dienstverlening te zetten. Voor veel ex-gedetineerden is het niet vanzelfsprekend op zelfstandige basis naar hulp- en dienstverlening toe te stappen. Veeleer komen ex-gedetineerden pas bij hulpverlening terecht wanneer hun problematiek geëscaleerd is. Om deze drempel te verlagen is het noodzakelijk om de mogelijke positieve effecten van hulp- en dienstverlening te belichten. Op deze manier wordt een grotere doelgroep gemotiveerd deze stap toch te zetten. Tijdens de

hulpverlening zelf kan ook gericht gewerkt worden aan het verzachten van het schaamtegevoel (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 44; Brosens, De Donder, & Verté, 2013).

Vaak worden ex-gedetineerden geremd om de stap naar hulpverlening te zetten door hun onwetendheid. Ze weten niet concreet wat hulp- en dienstverlening hen kan bieden, waardoor ze dit sneller achterwege laten. Zoals reeds vermeld in voorgaand onderzoek (Brosens, De Donder, & Verté, 2013) werd duidelijk dat ex-gedetineerden het belangrijk vinden om voldoende geïnformeerd te worden over onder andere een mogelijk begeleidingstraject. Door voldoende informatie te verstrekken kan een betere inschatting gemaakt worden omtrent de concrete invulling van hulp- en dienstverlening. Door meer duidelijkheid te scheppen wordt er een basisvertrouwen ontwikkeld bij de hulpverlener zelf en de organisaties in het algemeen wat ex-gedetineerden kan overtuigen toch de stap naar hulpverlening te zetten (Broek, 2010).

5 Postpenitentiair aanbod in West-Vlaanderen

Hulpverleningsorganisaties die enkel en alleen de focus leggen op ex-gedetineerden zijn weinig frequent aanwezig in België, West-Vlaanderen. Wel zien we dat in West-Vlaanderen verschillende organisaties zich inzetten om hulpverlening na detentie te realiseren. In dit volgende deel wordt een overzicht geschetst van de organisaties in West-Vlaanderen die specifiek inzetten op ex-gedetineerden. Naast de verschillende organisaties zijn in West-Vlaanderen ook verschillende projecten te vinden die het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod aanvullen. Dit zijn projecten die een aftakking vormen van algemene hulp- en dienstverleningsorganisaties die toch hun steentje willen bijdragen aan het uitbouwen van het postpenitentiair aanbod voor ex-gedetineerden. Dit vormt een mooie aanvulling op de bestaande organisaties. Als laatste worden de projecten die momenteel in ontwikkeling zijn toegelicht. Deze projecten zijn nog niet ten volle in werking maar kennen wel al een goed uitgebouwde basis die in deze masterproef vermeld wordt.

5.1 Organisaties in West-Vlaanderen

Hulpverleningsorganisaties die enkel en alleen de focus leggen op postpenitentiare hulpverlening zijn weinig uitgebouwd in België, West-Vlaanderen. Toch proberen verschillende organisaties hun steentje bij te dragen door een postpenitentiair aanbod te voorzien. We zien dat verschillende algemene hulp- en dienstverleningsorganisaties een onderdeel postpenitentiare hulpverlening uitbouwen binnen hun werking om tegemoet te komen aan dit tekort (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017). De organisaties die hierin actief zijn worden hier nader toegelicht. Dit gaat om reeds goed uitgebouwde initiatieven die een continu aanbod bieden op vlak van hulp- en dienstverlening.

5.1.1 Justitiehuisen

Justitiehuisen zijn ontstaan in 1999 door een samensmelting van de dienst maatschappelijk werk, de dienst slachtofferonthaal bij de parketten en de dienst bemiddeling in strafzaken. Zij maken deel uit van het Directoraat-generaal Justitiehuisen van de FOD Justitie sinds 2007. Sinds 2015 valt de job van justitieassistent onder de Vlaamse bevoegdheid, departement Welzijn en Volksgezondheid en werd dit dus niet langer federaal georganiseerd. De opdracht van de Justitiehuisen is vierdelig. Als eerste hebben zij een eerstelijnswerk waarbij zij een antwoord bieden op juridische vragen of doorverwijzen naar de bevoegde

instanties. De dienst slachtofferonthaal biedt onthaal en bijstand voor slachtoffers van een misdrijf en hun nabije omgeving. Zij staan hun cliënt bij in de rechtbank of op het parket en geven de nodige uitleg over de procedures en beslissingen. Als derde hebben we de burgerrechtelijke opdrachten. Justitieassistenten staan hun cliënten bij tijdens echtelijke moeilijkheden of echtscheidingen. Ook hier geven ze advies en bijstand. Daderbegeleiding is de laatste toepassing die een justitiehuis kent. Voor het postpenitentiair aanbod is dit een belangrijke speler (Vander Laenen, & Eechaudt, 2017: 7).

Justitiehuizen kennen een toenemende tendens wat betreft het aantal dossiers binnen daderbegeleiding op jaarbasis. De oorzaak hiervan is te zoeken bij het toenemend belang van alternatieven voor detentie in de Belgische strafuitvoering. Begeleiding en opvolging van gedetineerden na detentie wordt steeds als meer noodzakelijk geacht. De kerntaak van de justitieassistent is de uitvoering en opvolging van alternatieve vormen van de strafuitvoering. De evolutie van het toenemende aanbod alternatieve straffen wordt door McNeill en Beyens (2013) benoemd als '*Mass supervision*'. De opvolging van het elektronische toezicht en de werkstraf zijn een gevolg van deze uitbreiding (Uzieblo, Vertommen, van Dijck, & Boxstaens, 2019: 3). De recentste cijfers in verband met de mandaten betreffende de penitentiaire begeleidingen kennen hun oorsprong in 2017. Hier blijkt dat er 322 dossiers voorwaardelijk invrijheidstelling, 62 voorlopige vrijstelling, 124 beperkte detentie en 18 andere dossiers werden geregistreerd in Vlaanderen (Vlaamse overheid, z.d.).

De justitieassistent speelt een belangrijke rol in de uitwerking van het postpenitentiair aanbod. Eén van de belangrijke taken die een justitieassistent uitvoert is, zoals hierboven vermeld, daderbegeleiding. Wanneer een gedetineerde wordt doorverwezen naar een justitiële dienst moet de ex-gedetineerde een vooraf bepaald traject volgen in overleg met de justitieassistent (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017). De justitieassistenten hebben rapportageverplichting aan de overheid die opdracht geeft in verband met het verloop van het traject. Het beroepsgeheim is dus geldig voor derden maar in principe niet voor de opdracht gevende overheid. In het algemeen kunnen we stellen dat een justitieassistent adviesbevoegdheid heeft maar geen beslissingsbevoegdheid. Deze intermediaire rol zorgt immers voor moeilijkheden tijdens het opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen de justitieassistent en de cliënt. Het is de taak van de justitieassistent om af te wegen wat al dan niet relevant is en wat dus gemeld moet worden aan de bevoegde overheid. Hier tegenover speelt de vertrouwensrelatie met de cliënt (Put, 2019: 18-19).

5.1.2 CAW

Het Centrum Algemeen Welzijnswerk ontstond eind de jaren '90 door een fusie van verschillende kleinschalige vzw's die inzetten op algemeen welzijnswerk. Deze fusie kwam er met het oog op een breed en divers aanbod van hulp- en dienstverlening te kunnen aanbieden. In 2014 kwam een tweede fusie tot stand, onder leiding van minister Jo Vandeurzen, die de CAW's indeelden in elf werkgebieden¹² in Vlaanderen en Brussel. CAW West-Vlaanderen bestaat uit CAW Noord-West-Vlaanderen, CAW Centraal-West-Vlaanderen en CAW Zuid-West-Vlaanderen. Het doel van de werking is om in te zetten op de kwetsbare doelgroepen in de gemeenschap en hen de nodige hulp en ondersteuning aan te bieden (CAW, 2020). Het CAW is een brede eerstelijnsdienst die niet specifiek gericht is op ex-gedetineerden. Wel zijn er twee diensten binnen het CAW die een meerwaarde bieden in het postpenitentiair hulpverleningsaanbod. Deze twee werkingen zijn: Justitieel Welzijnswerk, ook werkzaam binnen de gevangenissector, en de Mannenopvang (CAW, 2019; Vander Laenen, & Polfliet, 2010: 3-11).

5.1.2.1 Justitieel Welzijnswerk

Justitieel Welzijnswerk is onderdeel van de cluster forensisch welzijnswerk binnen het CAW. De dienst is gericht op begeleiding van gedetineerden en hun context, dit zowel binnen als buiten de gevangeniscontext. 5% van de cliënten die in begeleiding zijn binnen het CAW worden begeleid door de Justitieel Welzijnswerkers en zijn dus (ex-)gedetineerden. Ook de begeleiding van kinderen waarvan een ouder in detentie verblijft of naastbestaanden van een gedetineerde vallen onder deze groep. Meer specifiek cijfermateriaal is over deze doelgroep niet beschikbaar. De begeleiding is gebaseerd op vrijwilligheid en moet door de (ex-)gedetineerde aangevraagd worden (CAW, 2020). Door een actieve toeleiding naar hulpverlening tijdens detentie probeert de dienst een brugfunctie te vervullen. Op deze manier biedt de medewerker van de dienst JWW een ondersteuningsfunctie aan wanneer de gedetineerde de gevangenis verlaat. JWW is een vrijwillige hulpverleningsinstantie en kan niet worden opgelegd. Er kan gesteld worden dat gedetineerden die geen beroep deden op het aanbod van JWW tijdens hun detentieperiode, de dienst minder goed kennen en hierdoor ook minder snel

¹² De elf werkgebieden zijn: CAW Noord-West-Vlaanderen, CAW Centraal-West-Vlaanderen, CAW Zuid-West-Vlaanderen, CAW Oost-Vlaanderen, CAW Antwerpen, CAW Brussel, CAW Halle Vilvoorde, CAW Boom Mechelen Lier, CAW De Kempen, CAW Oost-Brabant en CAW Limburg (CAW, 2020).

beroep doen op het JWW indien ze problemen ondervinden na detentie. Deze personen komen vaak zonder handvaten terug in de maatschappij terecht en moeten zelfstandig hun weg zoeken (Demeersman, 2008: 20). We merken een dalende trend op in het aantal onthaalcliënten voor de cluster Justitieel Welzijnswerk. Deze daalde in 2008 (n=8.035), 2009 (n=7.878), 2010 (n=8.681) tot de laatste bekende cijfers van 2011 (n=7.452). Dit zijn cijfers die bekend zijn over de totale CAW-werking in Vlaanderen (kennisplein, 2011; Vander Laenen, & Polfliet, 2010: 3-).

5.1.2.2 Mannenopvang

De Mannenopvang biedt tijdelijk onderdak aan mannen die niet in een (eigen) woning terecht kunnen. Tijdens de opvang krijgen de cliënten intensieve begeleiding over hoe de cliënt op een kwalitatieve en zelfstandig manier kan wonen. Zowel de praktische als materiële problemen worden aangepakt. Dit houdt in dat de administratie geregeld wordt, er op zoek gegaan wordt naar een woning en werk, de (her)opbouw van een netwerk wordt onder handen genomen en de nodige gezondheidszorg wordt aangeboden. De begeleiding verloopt op een individuele manier en op het tempo van de cliënt. In West-Vlaanderen is er een Mannenopvang gevestigd in Ieper, Kortrijk en Brugge (CAW, 2020). Ervaringen tonen aan dat de instroom van deze doelgroep in opvangcentrums erg klein is. De bereikbaarheid en de toegankelijkheid is onvoldoende. Voor heel wat gedetineerden zou deze vorm van hulpverlening zeker een meerwaarde bieden (Demeersman, 2008).

5.1.3 TANDEM

Tandem staat voor 'Toeleiding en Aanmelding Na Detentie En Meer'. Deze dienst vormt de opvolging van het vroegere Centraal Aanmeldingspunt voor gedetineerde drugsverslaafden (verder: CAP). CAP ontstond om een centrale organisatie binnen de gevangenis te creëren die instaat voor de intakegesprekken met gedetineerden omtrent drugsproblematiek. Tandem is een heropstart van het CAP en breidt uit naar alle problematieken binnen de geestelijke gezondheidszorg. Tandem wordt gesubsidieerd door het Vlaamse departement welzijn. Minister voor welzijn en gezondheid, Jo Vandeuren, maakte vanaf maart 2017 een jaarlijks budget vrij om de organisatie te kunnen oprichten. Sinds oktober 2017 is Tandem werkzaam in de Vlaamse gevangnissen en sinds april 2018 ook in de Brusselse gevangnissen voor de Nederlandstalige gedetineerden (VAD, 2017). Tandem wordt nu aangestuurd door het Provinciale Overlegplatformen Geestelijke Gezondheidszorg en niet langer door de Vlaamse Vereniging van

Behandelingscentra Verslaafdenczorg (verder: VVBV). Het overlegplatform staat in voor de aansturing van projecten in de praktijk (Vlaamse Vereniging Verslaafdenczorg VVBV, 2019).

Tandem biedt geen begeleiding of behandeling aan maar zet in op indicatiestelling en doorverwijzing. Rechtstreekse aanmelding door gedetineerden is niet mogelijk, dit met als doel de wachtlijsten te beperken. De psychosociale dienst (verder: PSD), JWW, CGG intramuros en de Dienst Gezondheidszorg in de Gevangenissen (verder: DGZG) hebben wel de bevoegdheid deze aanmelding te plaatsen. Tandem zet in op gedetineerden met een geestelijke gezondheidsproblematiek, drugproblematiek en in het algemeen op gedetineerden die gezondheidszorg nodig hebben. Het doel is om deze doelgroep op een positieve manier kennis te laten maken met het hulpverleningsaanbod. Ze vormen een link tussen de gevangenis en de hulpverlening in de vrije maatschappij. Op deze manier ondersteunen zij gedetineerden bij het vinden van gepaste hulpverlening indien zij de gevangenis mogen verlaten. De doelgroep zijn beklagden en veroordeelden. Geïnterneerden komen niet in aanmerking omdat deze groep nood heeft aan meer specifieke hulp en begeleiding (VAD, 2017).

5.1.4 Groep Intro

Groep Intro is een brede organisatie die verschillende vestigingen over heel Vlaanderen heeft. Specifiek in West-Vlaanderen zijn er elf vestigingen¹³ waar Groep Intro actief is. Hun werking wordt opgedeeld in verschillende domeinen, deze domeinen zijn; INTRO Maatwerk, INTRO Werk, INTRO School, INTRO Vrije tijd, INTRO Buurt en INTRO Justitie. Binnen deze zes domeinen gaan hulpverleners via coaching en begeleiding hulpbehoevenden ondersteunen. Het totaal aantal cliënten in 2018 bedroeg 15.879 in Vlaanderen waarvan 821 dossiers in justitieel verband (Coryn, 2019; Groepintro, z.d.).

Het aanbod 'begeleiding van mensen tijdens en na detentie' is een onderdeel van INTRO Justitie. De doelgroepen die in aanmerking komen zijn voornamelijk mensen onder elektronisch toezicht, beperkte detentie of mensen die voorwaardelijk in vrijheid gesteld zijn. Dit aanbod bestaat uit competentieversterking tijdens detentie, vorming binnen de drugsvrije afdeling en

¹³ De vestigingen in West-Vlaanderen bevinden zich in: Assebroek, Brugge, Ieper, Kortrijk, Menen, Oostende, Roeselare, Sint-Andries, Tielt, Torhout en Waregem.

het bieden van ondersteuning tijdens de herintegratie. Dit laatste biedt een meerwaarde in postpenitentiair hulp- en dienstverlening. De focus wordt gelegd op tewerkstelling, aanbieden van vorming en opleiding, werkplek leren en intensieve coaching in de vaak moeilijke zoektocht naar gepast werk. Door samenwerkingsverbanden met verschillende partners (gevangenisdirecties, detentieconsulenten, Justitiehuisen, lokale besturen en tewerkstellingsplaatsen) worden mogelijkheden gecreëerd om een op maat gemaakt traject uit te bouwen. Concreet werden in 2018, 62 begeleidingen opgestart voor mensen die de band met de samenleving verloren hebben of dreigen te verliezen in Vlaanderen (Groep Intro, z.d.).

5.1.5 Centrum Geestelijke Gezondheidszorg

Centrum Geestelijke Gezondheidszorg is een gespecialiseerde, ambulante geestelijk gezondheidsvoorziening die sinds 1975 erkend werd. In 1998 werden forensische teams opgericht, specifiek voor seksuele delicten, met als doel gespecialiseerde hulp te bieden aan mensen die geconfronteerd werden met psychische problemen en via deze weg recidive te voorkomen bij seksuele delicten. In 2008 werd een permanente subsidiëring toegekend vanuit de Vlaamse Gemeenschap om geestelijke gezondheidszorg voor gedetineerden te voorzien. Uiteindelijk bouwde het CGG tien erkende forensische teams uit over heel Vlaanderen. In West-Vlaanderen bevinden deze teams zich in Ieper (CGG Largo) en in Brugge (CGG Prisma). Het CGG wil vanuit hun intra- en postpenitentiair aanbod de verbinding tussen binnen en buiten versterken. De doelgroep zijn voornamelijk gedetineerden die nood hebben aan ondersteuning op vlak van geestelijke gezondheidszorg en personen met een risico op het stellen van grensoverschrijdend gedrag (Kaesemans, 2014: 6-7; Vertommen, 2015: 6-16).

5.2 Projecten in West-Vlaanderen

West-Vlaanderen kent verschillende projecten in verband met het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod. Deze projecten zijn enkel actief in West-Vlaanderen en hierdoor onderscheidt West-Vlaanderen zich van andere provincies. In mijn onderzoek wordt nagegaan wat kenmerkend is voor West-Vlaanderen betreffende post penitentiaire hulp- en dienstverlening.

5.2.1 VDAB – Aan de bak

'*Aan de bak (van) uit de bak*' is een project dat uitgaan van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (verder: VDAB). Met dit project wordt gepoogd een brug te bouwen tussen de gevangenis en de arbeidsmarkt. Het doel van het project is om werkzekerheid te bieden aan gedetineerden wanneer zij de gevangenis verlaten. Gedetineerden hebben het moeilijk om werk te vinden door hun detentieverleden. Ook het hebben van een strafblad en de kwetsbare positie van de ex-gedetineerde bemoeilijkt, zoals eerder aangehaald (*cf. Supra* nr.3.3 Nood aan werk), het vinden van gepaste tewerkstelling (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 28). Hier wil de VDAB aan tegemoetkomen door het ontwikkelen van het '*Aan de bak*' project. Het project start tijdens detentie waar hulpverleners via een stappenplan samen met de gedetineerde werk gaan zoeken. Persoonsgerichte vorming, sollicitatietraining en beroepsopleiding worden aangeboden. De beroepskeuze en interesse van de gedetineerde worden mee in rekening gebracht. Er zijn echter enkele voorwaarden waaraan de gedetineerde moet voldoen vooraleer hij aan dit project kan deelnemen. Het project kan pas starten wanneer de gedetineerde maximum één jaar voor de geplande datum van invrijheidsstelling staat. Hij moet ook voldoende Nederlands spreken en bereid zijn in groep te werken. Fysieke, psychische of sociale belemmeringen van de gedetineerde kunnen ervoor zorgen dat de gedetineerde niet geschikt geacht wordt voor deelname aan dit project. Als laatste moet de gedetineerde zelf ook nood hebben aan begeleiding en opvolging (VDAB, 2004: 1-2). Door het aanbieden van begeleiding op maat worden competenties bijgeschaafd en een begeleidingstraject opgestart. Dergelijke projecten zorgen voor een opvangnet voor gedetineerden indien ze vrij komen (VDAB, 2012).

5.2.2 Re-entrywoningen

Re-entrywoningen bevinden zich vlak bij het Penitentiair Landbouwcentrum (verder: PLC) te Ruislede. De woningen worden effectief bezet sinds mei 2016. Het zijn overgangswoningen met als doel de overgang van gevangenis naar de samenleving te versoepelen. Om in een re-entrywoning te kunnen verblijven moet de gedetineerde voldoen aan enkel voorwaarden. Als eerst moet de gedetineerde reeds drie maanden in het Penitentiair Landbouwcentrum verblijven. Zedendelinquenten komen niet in aanmerking om aan dit project deel te nemen doordat deze doelgroep specifieke begeleiding en opvolging vereist. Gedetineerden die hun intrek in de re-entrywoning nemen staan onder elektronisch toezicht waardoor zij zich moeten houden aan de opgelegde voorwaarden hieromtrent. Als laatste voorwaarde mag de gedetineerde niet tot strafeinde kunnen gaan in de

komende zes maanden voor het betrekken van de re-entrywoning (Meurisse, 2017: 11; PCL Ruislede, 2017: 9).

Door het oprichten van re-entrywoning wil men een abrupte overgang van detentie naar vrijheid vermijden. De gedetineerden worden doorheen dit traject voorbereid om op een zelfstandige manier opnieuw te kunnen functioneren in de maatschappij. Ook de doorstroom naar elektronisch toezicht en het belang van reclassering wordt door deze ondersteuning aangemoedigd. De gedetineerden kunnen op een zelfstandige manier wonen in de re-entrywoning maar krijgen begeleiding en ondersteuning op maat. Het CAW (Centraal West-Vlaanderen) staat in voor trajectbegeleiding en ondersteuning op verschillende gebieden (psychosociale begeleiding, huisvesting, werk, administratie, zinvolle tijdsbesteding, enz.). Het traject kent een duur van zes maanden en kan maximaal eenmalig verlengd worden. De woning zelf telt vier slaapkamers met enkele gemeenschappelijke ruimtes (keuken, badkamer, woonkamer, tuin). De gedetineerden leren samenleven met anderen en nemen elk hun verantwoordelijkheden op wat een goede voorbereiding is op de volledige terugkeer naar de maatschappij (Meurisse, 2017: 11; Klifman, 2017).

In Ruislede liep, sinds 2016, een pilootproject betreffende de re-entrywoning. Dit pilootproject werd geëvalueerd. Tijdens deze periode werd onderzoek gedaan door het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (verder: DG EPI) om na te gaan of de re-entrywoningen een effectieve meerwaarde bieden binnen het re-integratieproces. Grondige analyses en cijfermateriaal omtrent dit project zijn nog niet beschikbaar. Na de evaluatie kan over eventuele uitbreiding van dit project naar andere inrichtingen nagedacht worden (Meurisse, 2017: 11; PCL Ruislede, 2017: 9).

5.2.3 Back On Track

Back On Track is een initiatief dat van start ging in februari 2020 en kreeg vorm door een samenwerking tussen het CAW en het Oranjehuis¹⁴. Back On Track biedt een intensieve, kortdurende begeleiding van één jaar om jongeren terug op het juiste pad te helpen na hun periode in detentie. De doelgroep die in aanmerking

¹⁴ Oranjehuis is een organisatie die zich inzet voor jongeren die problemen ervaren. Dit kunnen zowel problemen thuis, op school, op het werk, in hun vrije tijd of in de (woon)buurt zijn. Er wordt gestreefd naar herstel en positieve verandering waarbij de eigen kracht van de jongeren vooropgesteld wordt (Oranjehuis, z.d.).

komt om het traject te volgen zijn jongeren en jongvolwassenen tussen de 17 en 25 jaar die reeds in een gevangenis of een jeugdinstelling verbleven. Het project loopt enkel in West- en Oost-Vlaanderen waarbij de uitstromers van de gevangenis in Ieper, Brugge, Ruiselede, Gent, Oudenaarde en gesloten jeugdinstellingen in aanmerking komen. Ook jongeren die zich melden bij de nachtopvang of jongeren die begeleiding volgen binnen het CAW komen in aanmerking. De focus van het 'Back On Track ' traject is hoofdzakelijk het opvangen van jongvolwassenen die door de mazen van het hulpverleningsnet vallen. Men wil verdere escalatie van de problematieken waarmee jongeren kampen aanpakken en in de toekomst voorkomen. Concreet gebeurt dit door in te spelen op verschillende domeinen. Als eerste wordt er ingespeeld op het domein huisvesting. Door middel van budgetbeheer en administratieve ondersteuning gaat men stabiliteit proberen te creëren op vlak van huisvesting (klasbak, 2019). Er wordt gewerkt vanuit het 'housing-first principe' waarbij er in eerste instantie ondersteuning en begeleiding voorzien wordt om de ex-gedetineerde jongvolwassenen een onderdak te bieden. Ook wordt er intensieve begeleiding aangeboden zodat de jongere op korte termijn veel vooruitgang kan boeken doorheen zijn traject en op zelfstandige basis leert leven (Vlaams parlement, 2019). Als tweede wordt gewerkt aan activering en inkomen. Hierbij poogt men de cliënt zelf te activeren om onder begeleiding op zoek te gaan naar opleiding of werk. Ook het netwerk speelt een belangrijke rol. In de mate van het mogelijke wordt gekeken of eventuele breuken binnen het netwerk hersteld kunnen worden. In het traject staat zelfredzaamheid hoog aangeschreven. Na het traject moet de cliënt alleen, op een zelfstandige manier verder. Door het hele traject probeert men recidive te voorkomen. Dit gebeurt aan de hand van motiverende gespreksvoeringen tijdens het "Back On Track " traject (klasbak, 2019).

Resultaten onder de vorm van cijfers zijn nog niet bekend. In een periode van drie jaar willen de begeleiders 133 jongeren bereiken om het 'Back On Track ' traject te doorlopen. De evaluaties omtrent dit project zullen gevoerd worden door LUCAS – Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy van KULeuven. Om de resultaten in beeld te brengen zullen verschillende indicatoren in kaart gebracht worden. Zo wordt het aantal jongvolwassen die een 'Back On Track ' traject beëindigen en het dalend recidivecijfer in kaart gebracht (Vlaams parlement, 2019).

5.2.4 Bond zonder Naam – Prison Talk

Het project 'Prison Talk' werd in 2015 opgericht door Bond zonder Naam in samenwerking met psychologe Caroline Bruynseels. 99% van de gedetineerden komt ooit terug in de vrije samenleving. Daarbij is sociaal contact, werk en begeleiding cruciaal zowel tijdens als na detentie. In het project Prison Talk brengen ex-gedetineerden hun verhaal. Op dat moment spreken zij in naam van een grotere groep ex-gedetineerden. Het doel van dit project is om het re-integratieproces van de ex-gedetineerden te bevorderen en de heersende vooroordelen binnen de samenleving te nuanceren. Dit doen ex-gedetineerden door hun eigen ervaringen, uitdagingen, inzicht in eigen schuld en struikelblokken toe te lichten. Hierbij vertellen ze over hun verleden maar ook over hoe ze nu een nieuwe start willen maken. Wederzijds respect wordt aangemoedigd om zo tot een positieve ervaring voor beide partijen te komen. De drijfveer van ex-gedetineerden om hun verhaal te brengen is voornamelijk om mensen te behoeden niet dezelfde fouten te maken en bepaalde (voor)oordelen in een ander daglicht te stellen. Op hetzelfde moment vormt het delen van deze ervaringen over hoe ze hun toekomst zien een onderdeel van het herstelproces. Iedere spreker wordt ondersteund door een buddy, dit is een professional die reeds bekend is met het gevangeniswezen en die op vrijwillige basis de ex-gedetineerde ondersteunt in zijn re-integratie proces (BZN, 2020).

5.2.5 De Bremstruik – vzw De Kerit Roeselare

De Bremstruik maakt samen met de pastorale eenheid Sint-Franciscus, de H. Godelieve en H. Hartparochie deel uit van 'Kerk-in-Roeselare'. De organisatie werd opgericht in 2001 en wil pastorale werking in Roeselare versterken. Dit doen ze door verschillende activiteiten te organiseren in samenwerking met andere organisaties. Het is een plaats waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en elkaar ondersteunen. Er wordt een gespreksruimte georganiseerd waarbij verhalen van verschillende personen gedeeld kunnen worden (De Bremstruik, 2018). Binnen deze werking werd een armoede-project uitgewerkt onder de naam 'vzw De Kerit'. Deze werking zet in op mensen die door de mazen van het sociaal hulp- en dienstverleningsnetwerk vallen of de weg naar professionele of vrijwillige hulpverlening niet vinden. De werking van vzw Kerit steunt op volgende principes: luisteren naar elkaar, respectvolle houding, mensen uit onmiddellijke nood helpen en het zoeken naar een blijvende oplossing (Gastvrije gemeente, 2017).

Het aanbod van vzw De Kerit bestaat uit vier onderdelen. Als eerste organiseren zij bepaalde permanentie momenten waarbij een teamlid iedere dag (uitgezonderd

zondag) van 9 tot 11u30 paraat staat om mensen in nood op te vangen. Vragen worden beantwoord en er wordt nagegaan of doorverwijzing naar professionele begeleiding een meerwaarde zou bieden. Gemiddeld bereikt de organisatie zeven personen per dag met een hulpvraag (Gastvrije gemeente, 2017). Hulpbehoevenden kunnen ook terecht in één van de vijf crisiswoningen of één van de drie doorgangshuizen. Hier worden zij omringd met de nodige zorgen om de moeilijke periode te overbruggen. Het verblijf kan maximaal twee maanden worden gewaarborgd. Tijdens deze periode wordt op een constructieve manier gezocht naar een gepaste en blijvende oplossing zoals een betaalbare huurwoning voor de cliënt. Een derde mogelijkheid is het aanvragen van materiele ondersteuning bij vzw De Kerit. Door het aanbieden van huisgerief, kledij en meubelen maakt de organisatie het mogelijk om hulpbehoevenden op een zelfstandige manier, mits kleine ondersteuning terug op het goede pad te brengen. Als laatste onderdeel kan er financiële ondersteuning worden aangevraagd. Vzw De Kerit geeft geen geld maar ondersteunt wel in het betalen van bepaalde facturen (gas, elektriciteit, doktersrekeningen, schoolfacturen en dergelijke). Dit gebeurt enkel wanneer vzw De Kerit dit als noodzakelijk beschouwt. Momenteel worden 23 personen gehuisvest in een woning van vzw De Kerit. Daarvan hebben acht personen een vreemde origine en verblijven er drie ex-gedetineerden in de woningen. Ook slachtoffers van familiaal geweld, mensen met een psychiatrisch verleden of mensen die uit huis gezet werden worden gehuisvest. De organisatie wordt niet gesubsidieerd en is uitsluitend gebaseerd op de inzet van vrijwilligers (De Bremstruik, 2018).

5.3 Projecten in ontwikkeling

In het volgende deel komen de projecten in ontwikkeling aan bod. Deze projecten staan nog niet volledig op punt maar hebben wel al een duidelijk visie. Het basisidee is reeds uitgewerkt. Deze vormen de toekomstige projecten binnen het postpenitentiaire hulp- en dienstverleningslandschap en mogen in deze masterproef dus niet ontbreken.

5.3.1 Project Samenspraak

'Project Samenspraak' wordt georganiseerd door bemiddelingsdienst vzw Moderator. Deze organisatie biedt slachtoffer-daderbemiddeling aan in Vlaanderen. West-Vlaanderen telde in 2018, 123 effectief aangemelde dossiers. Deze dossiers bestaan uit 96 slachtoffers en 85 daders die nood hebben aan bemiddeling. De dienst streeft het integreren van structureel werk na door een

driejaarlijks forum te organiseren waarbij justitie, hulpverlening en onderwijs samen naar thema's en projecten zoeken met betrekking tot dader-slachtoffer bemiddeling (Moderator vzw, 2018). Project Samenspraak is de opvolger van het voorafgaande pilootproject 'Achter de Spiegel' dat in 2017 met groot succes door Moderator georganiseerd werd. Op deze manier wordt gepoogd herstelgerichte initiatieven meer onder de aandacht te brengen. Project 'Achter de Spiegel' ging door in de gevangenis te Ieper waarbij de geselecteerde slachtoffers in dialoog gingen met daders die op het moment van het project nog in detentie verbleven. Samen wordt een traject richting herstel afgelegd aan de hand van vijf sessies¹⁵ omtrent een vooropgesteld thema (Deriemaeker, Dhondt, & Verboven, 2017: 7-8).

Het vervolgproject, Project Samenspraak, gaat door in 2019-2020 en werkt aan de hand van herstelgerichte dialooggroepen waarbij geïnteresseerde burgers, slachtoffers en daders hun ervaringen en inzichten met betrekking tot de feiten bespreken. Op deze manier krijgen deze groepen de kans om met elkaar in gesprek te gaan op een gestructureerde en gecoördineerde manier. De daders, slachtoffers en burgers die deelnemen zijn onafhankelijk van elkaar en delen dus niet hetzelfde misdrijf. De deelnemers worden onderverdeeld in drie verschillende herstelgerichte dialooggroepen met een specifiek thema. Deze thema's zijn verkeersongevallen, radicalisering en haatmisdrijven en als laatste het thema seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het project vindt om de twee jaar plaats en wordt telkens per dialooggroep geëvolueerd. In de toekomst wordt gepoogd, indien het project voldoende goed bevonden wordt, om de werkwijze te integreren in de reguliere werking van Moderator. Dit project wordt, in tegenstelling tot het project 'Achter de Spiegel', niet georganiseerd tijdens detentie maar vindt plaats wanneer de gedetineerden hun detentieperiode voltooid hebben maar toch nood hebben aan bemiddelingsgesprekken met slachtoffers. Vzw Moderator krijg ondersteuning van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Afdeling Welzijn en Samenleving om het project te realiseren. Het project biedt een manier, voor zowel dader als slachtoffer, om de feiten een plaats te geven, te kunnen verwerken en een nieuwe start te kunnen nemen (Moderator vzw, 2018).

¹⁵ De vijf sessies hadden als thema; 1. Introductie en kennismaking, 2. Betekenis & gevolgen van slachtoffer- en daderschap, 3. Emoties, 4. Verantwoordelijkheid en 5. Herstel & afsluiting (Deriemaeker, Dhondt, & Verboven, 2017: 17).

5.3.2 Transitiehuizen

Het masterplan inzake gevangenen en internering werd op 18 november 2016 goedgekeurd. De focus lag in het bijzonder op een goed uitgebouwd re-integratie traject voor gedetineerden. Door het invoeren van transitiehuizen probeert men deze doelstelling te vervullen. Het eerste transitiehuis in België werd, als pilootproject, geopend op 1 september 2019 te Mechelen. Ook in Wallonië is er sinds 12 januari 2020 een transitiehuis geopend (Geens, 2019; vzw De Huizen, 2018: 1-2).

"Een gedetineerde moet de kans krijgen zich voor te bereiden op een eventuele re-integratie in de maatschappij. In een transitiehuis krijgt de gedetineerde naar het einde van zijn straf de kans om daar intensief aan te werken. Ik ben blij dat Mechelen haar steentje wil bijdragen om samen aan een veilige samenleving te werken (Geens, 2019)".

De opening van dit transitiehuis in België vormt één van de langverwachte maar vooral positieve ontwikkelingen op vlak van detentie. Gedetineerden kunnen enkel de laatste periode van hun straf terecht in een transitiehuis. Tijdens het verblijf wordt gewerkt aan verschillende vaardigheden zoals zelfstandig wonen, zoeken naar volwaardige tewerkstelling, sociale relaties aangaan en het opnieuw leren functioneren in de samenleving (Daems, & Goossens, 2018). De stap naar vrijheid wordt op deze manier minder groot waardoor de stap van detentie naar vrijlating laagdrempeliger wordt. In Art. 9/1 uit de wet betreffende de externe rechtspositie¹⁶ wordt het verblijf in een transitiehuis omschreven als *"Een vorm van detentie waarbij de veroordeelde zijn vrijheidsstraf ondergaat op basis van een plaatsingsplan"*. Tijdens het verblijf in dergelijk transitiehuis blijft de uitvoering van de vrijheidsstraf verder lopen, het verblijf maakt dus deel uit van de straf.

¹⁶ Art. 9/1, Basiswet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, BS 15 juni 2006, 30455

Om in het transitiehuis terecht te kunnen moet voldaan worden aan bepaalde voorwaarden, deze zijn bepaald in Art. 9/3¹⁷:

- 1° de veroordeelde bevindt zich op achttien maanden na, in de tijdsvoorwaarden voor de toekenning van de voorwaardelijke invrijheidstelling;
- 2° de veroordeelde beschikt over de vaardigheid om in een open gemeenschapsregime te verblijven;
- 3° er bestaan in hoofde van de veroordeelde geen tegenaanwijzingen waaraan men niet kan tegemoetkomen door het opleggen van bijzondere voorwaarden; deze tegenaanwijzingen hebben betrekking op het gevaar dat de veroordeelde zich tijdens de periode van plaatsing in een transitiehuis aan de strafuitvoering zou onttrekken, ernstige strafbare feiten zou plegen of de slachtoffers zou lastigvallen;
- 4° de veroordeelde stemt schriftelijk in met het plaatsingsplan zoals bepaald bij paragraaf 2 en met de voorwaarden die aan de plaatsing in het transitiehuis verbonden worden overeenkomstig artikel 11, § 3;
- 5° de veroordeelde stemt schriftelijk in met het huishoudelijk reglement zoals bepaald bij artikel 9/2, § 3.

De uitwerking van de transitiehuizen in de praktijk roept echter discussie op. De private organisatie 'G4S Care' kreeg de opdracht om de transitiehuizen in België draaiende te houden. Binnen het team van G4S Care zijn psychologen, sociaal werkers en criminologen tewerkgesteld die de gedetineerden begeleiden doorheen hun re-integratietraject. G4S Care wordt ondersteund door Exodus, een organisatie die instaat voor transitiehuizen in Nederland (G4S, 2019). De privatisering wordt niet steeds even positief onthaald. Het commerciële karakter van G4S dreigt volgens De Vos (2019) de maatschappelijke organisaties naar de achtergrond te doen verdwijnen. Winstmaximalisering is een centraal begrip binnen de private sector, dit kan ertoe leiden dat de zorg minder centraal komt te staan. De Vos (2019) stelt dat de overheid één van zijn fundamentele taken uit handen geeft door de verantwoordelijkheid over te dragen aan de privésector. Dit is volgens haar dan ook ethisch moeilijk te verantwoorden want op deze manier wordt één van de zwaarste straffen in België, de vrijheidsberoving, in commerciële handen gelegd (De Vos, 2019).

¹⁷ Art. 9/3, Basiswet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, BS 15 juni 2006, 30455

Een transitiehuis kan zeker een meerwaarde bieden aan het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod. Tijdens het verblijf in een transitiehuis wordt gewerkt aan het uitbouwen van het re-integratietraject. De interactie met de buurt is hier een belangrijk aspect van. Dit komt tegemoet aan de nood aan sociaal contact die gedetineerden ondervinden na hun vrijlating. Indien zij tijdens hun verblijf in een transitiehuis sociale contacten leggen met de buurt kan dit op niveau van sociale relaties een positief effect hebben tijdens de periode na detentie (De Huizen vzw, 2017: 3). Er wordt, samen met de individuele planbegeleider, gewerkt aan het vinden van woonst, inkomen, sociaal netwerk en de sociale rol in de maatschappij. Op deze manier worden de knelpunten die te vinden zijn bij ex-gedetineerden tijdens deze periode voor een groot deel weggewerkt (De Huizen vzw, 2017: 7).

5.3.3 Brotherhood Enterprise

Vzw 'Brotherhood Enterprise' werd in 2018 opgericht door Khalid Qnioun en baseerde zich op het Centre for Employment Opportunities project (verder: CEO) uit de Verenigde Staten. Het CEO-project zet zich in om ex-gedetineerden te ondersteunen tijdens de zoektocht naar werk. Dit grootschalig project is opgestart in 9 staten waaronder 26 steden¹⁸. Door samen te werken met andere diensten stellen ze met het project een daling in recidive cijfers van 16% tot 22% voorop (Redcross, Millenky, Rudd, & Levshin, 2012: V). Samenwerking met andere diensten en bedrijven is essentieel om het project optimaal te doen functioneren. Werkgevers nemen een 'CEO-werknemer' op vrijwillige basis in dienst. Door de ex-gedetineerde voor te bereiden tijdens een oefenperiode met de nodige begeleiding van een jobcoach streeft men naar een grotere slaagkans (Redcross, Millenky, Rudd, & Levshin, 2012: 16-17).

Door de visie van dit CEO-project kreeg K. Qnioun het idee een gelijkaardig project in België, Vlaanderen, op te richten. Hiermee wil hij tegemoetkomen aan het beperkte postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod die tot nu toe in Vlaanderen is uitgebouwd. Delinquenten zitten vaak vast in een vicieuze cirkel waarbij ze telkens terug in de gevangenis belanden. Met dit project wordt gepoogd

¹⁸ De staten en steden waar het CEO-project tot stand kwam zijn; California (Los Angeles, Marin, Oakland, San Bernardino, San Diego, San Jose, Sacramento en Solano), Colorado (Colorado Springs en Denver), Kentucky (Louisville), Louisiana (New Orleans), Michigan (Detroit), New York (Albany, Bronx, Buffalo, New York [National HQ] en Rochester), Ohio (Cincinnati, Cleveland, Columbus, Oklahoma, Oklahoma City en Tulsa), Pennsylvania (Harrisburg, Philadelphia en Pittsburgh), Tennessee (Memphis) (Redcross, Millenky, Rudd, & Levshin, 2012).

deze cirkel te doorbreken met het hebben van een goeie job als centraal element (vzw Brotherhood Enterprise, 2017).

Samen met medewerkers van het project wordt een plan uitgestippeld op maat van de cliënt. Door dit op maat af te stemmen is het traject makkelijker vol te houden en meer haalbaar voor de ex-gedetineerden. Er wordt op deze manier gewerkt aan een zinvolle tijdsbesteding en een re-integratie die gepaard gaan met de nodige ondersteuning en begeleiding. Alles start met een intakegesprek, gevolgd door een oriëntatieweek. Tijdens deze week wordt de cliënt voorbereid op het werkleven aan de hand van verschillende cursussen (bv. sollicitatiecursus, anger-management, rollenspellen enz.). De werkweek van een ex-gedetineerde duurt drie à vier werkdagen, aangevuld met loopbaanbegeleiding in samenwerking met Vokans vzw¹⁹ en met psychosociale begeleiding. Gemiddeld duurt het traject een half jaar en wordt bepaald door het persoonlijke tempo van de cliënt. Op het einde van het traject moet de cliënt volledig klaar zijn om op een zelfstandige manier te kunnen functioneren op de arbeidsmarkt. De werking berust op vrijwilligerswerk en staat momenteel nog in zijn kinderschoenen, maar Qnioun is erg lovend over de talrijke mogelijkheden die het project met zich meebrengt (De Pauw, 2018; VZW Brotherhood Enterprise, 2017).

5.3.4 Het Rescaled-project: vzw De Huizen

Vzw De Huizen situeert zich onder de overkoepelde Rescaled beweging. Dit is een Europese beweging die inzet op kleinschalige detentie. Met deze beweging wordt een nieuw detentieconcept vooropgesteld waarbij wordt afgestapt van de huidige klassieke detentievormen. Het Rescaled-project dat uitgaat van 'vzw De Huizen' is gebaseerd op drie belangrijke pijlers. De eerste pijler is '*kleinschaligheid*'. Met het project wordt gestreefd naar een afbouw van de grote gevangenissen en het oprichten van kleine huizen waar een vijftien tot dertigtal gedetineerden verblijven. Er kan meer verantwoordelijkheid van de gedetineerden verwacht worden en op een gerichte individuele manier tewerk gegaan worden. De focus wordt verschoven naar re-integratie en dynamische veiligheid. De tweede pijler is '*differentiatie*'. Hiermee wijst men op het beveiligingsniveau dat per huis verschillend is. Op deze manier wil men een plaats voor alle gedetineerden

¹⁹ Vokans vzw staat voor "vormings- en opleidingskansen". Zij bieden opleidingen, trainingen en begeleiding voor werknemers en ondersteunen werkgevers en leidinggevende in het creëren van goede werkrelaties (Vokans, 2016).

waarborgen in de detentiehuizen met gepaste hulp- en dienstverlening. Ook verschillen de detentiehuizen op vlak van aanbod. Het is de bedoeling dat iedere gedetineerde een opleiding, vrijetijdsbesteding, enz. vindt die bij hem past. Hierdoor verschilt het aanbod per huis. Als laatste pijler wordt *'integratie in de lokale gemeenschap'* naar voor geschoven. Er wordt gestreefd naar een wisselwerking tussen de gedetineerde en de gemeenschap. Gedetineerden kunnen iets nuttig doen voor de lokale gemeenschap maar ook de gemeenschap leert omgaan met ex-gedetineerden. Ze kunnen bepaalde stigma's doorbroken worden waarbij steeds op een respectvolle manier met elkaar omgegaan wordt. De gedetineerde leert hoe hij zijn verantwoordelijkheid moet opnemen en doet iets terug voor de maatschappij (De Vos, & Vanhouche, 2019: 39; vzw De Huizen, 2019).

Vzw De Huizen streeft naar een detentieconcept waar een persoonlijke aanpak voor iedere gedetineerde centraal staat. Hiermee willen ze het recidivecijfer onder controle krijgen en afstappen van het detentieconcept die reeds lange tijd standhoudt. Momenteel is er te weinig afstemming tussen wetgever, rechter en praktijk van de strafuitvoering. Dit zorgt voor een nefast effect op het uitbouwen van een pre- en postpenitentiair alternatieven voor de klassieke gevangenisstraf (Claus, et al., 2013: 12). Door het Rescaled-project De Huizen wordt gewerkt aan de normalisering binnen de gevangenis. De interactie met de samenleving is essentieel om de drempel tussen gevangenis en samenleving te minimaliseren maar ook om re-integratie vlotter te doen verlopen. Grootschalige gevangenis zorgen voor koele en afstandelijke sfeer waar veel wantrouwen tegenover bewaking en medegedetineerden maar ook ten opzichte van hulp- en dienstverlening heerst. Het doel van kleinschaligheid is om te starten met het re-integratietraject vanaf dag één en op deze manier een constructief spoor te leggen zodat de gedetineerde na de vooropgestelde detentieperiode een nieuwe start kan maken mits de nodige voorbereiding. Maar vzw De Huizen kent nog geen effectieve realisaties om op terug te kijken, er wordt momenteel vooral gefocust op het voeren van onderzoek hoe dit in praktijk gerealiseerd kan worden. Daarnaast staat vooral bekendmaking van kleinschalige detentie in België op dit moment centraal (Claus, et al., 2013: 19-25).

5.4 Conclusie

De meest opvallende conclusie doorheen deze studie is de kloof tussen enerzijds de literatuur met betrekking tot het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod, anderzijds de uitwerking van het aanbod in realiteit. Veel diensten en organisaties erkennen het belang van hulp- en dienstverlening na detentie en kondigen dit ook aan in hun documentatie. Indien hier dieper op in wordt gegaan, is er in de praktijk weinig effectief uitgewerkt, wat resulteert in een gering uitgebouwd postpenitentiair pakket. Ook cijfermateriaal om bepaalde projecten en diensten te staven is amper vindbaar. Projecten kennen vaak een korte duur en hebben geen permanent karakter, waardoor cijfermateriaal (nog) niet beschikbaar is. Het is dus moeilijk op te maken welke strategieën in praktijk het meest aangewezen zijn. Dit benadrukt de nood aan verdere uitbouw van het postpenitentiair landschap en de nood aan verdere belangstelling hiervoor.

Een tweede belangrijke conclusie heeft betrekking op de breuk die merkbaar is tussen hulp- en dienstverlening binnen detentie en deze in de vrije maatschappij. Momenteel is er nog onvoldoende begeleiding naar gepaste hulp- en dienstverlening uitgebouwd. Vanuit de hulp- en dienstverlening die actief is binnen de gevangenis zelf is er geen verdere opvolging mogelijk in de vrije samenleving. Er wordt dus sterk beroep gedaan op de zelfstandige houding van de ex-gedetineerde (Claus, et al., 2013: 13). De stap van detentie naar vrijheid wordt op een abrupte manier beëindigd doordat er amper diensten zijn die continuïteit aanbieden binnen hun hulp- en dienstverlening.

Als laatste is het belangrijk een kritische blik te werpen op de hoeveelheid organisaties en projecten die uitgebouwd zijn. In West-Vlaanderen zijn er amper diensten die enkel gespecialiseerd zijn in postpenitentiare hulpverlening. Vaak zien we reeds bestaande organisaties die een aanvulling bieden op hun aanbod en inzetten op ex-gedetineerden. Bij de georganiseerde projecten zijn dit slechts tijdelijke initiatieven, hierdoor kan geen continuïteit binnen de hulp- en dienstverlening aangeboden worden. Er is nog ruimte voor uitbreiding van dit aanbod. Belangrijk op te merken is dat hier een evolutie aan de gang is, deze gaan zich meer specifiek richten op de doelgroep ex-gedetineerden. Het zijn ook grote projecten die een belangrijke verandering in visie kunnen teweegbrengen waarbij meer aandacht gaat naar het belang van voldoende uitgebouwde begeleiding voor ex-gedetineerden.

DEEL 2 EMPIRISCH LUIK

Het kwalitatief, empirisch onderzoek laat toe inzichten te verwerven in de visie van de respondenten. In dit onderzoek zijn de respondenten mannelijke veelplegers. Aan de hand van de literatuurstudie in combinatie met dit kwalitatief empirisch onderzoek worden de gestelde onderzoeksvragen beantwoord (Ritchie, & Lewis, 2003). Om de transparantie te bewaren wordt het methodologische onderzoeksdesign en de wijze van data-analyse toegelicht. Ook wordt specifiek aandacht besteed aan de ethische aspecten die in dit onderzoek in acht genomen worden (ESRC, 2015).

1 Methodologisch onderzoeksdesign

Om tot een kwaliteitsvolle analyse te komen is het belangrijke voldoende kwalitatieve data te verzamelen. In de eerste fase gebeurt dit aan de hand van een literatuurstudie. In kader van het empirisch onderzoek worden diepte-interviews georganiseerd en vragenlijsten meegegeven aan de gedetineerden om de nodige empirische data te verzamelen. Daarnaast is het essentieel om de onderzoekspopulatie voldoende af te bakenen. Door het uitvoeren van een steekproef bij een representatieve selectie uit de volledige onderzoekspopulatie kunnen waardevolle uitspraken gedaan worden en conclusies getrokken worden omtrent de volledige doelgroep (Mortelmans, 2017: 110-111). In dit onderzoek bestaat de steekproef uit mannelijke veelplegers die in het arresthuis te Ieper verblijven en reeds in aanraking kwamen met hulp- en dienstverlening na detentie.

1.1 Kwalitatieve steekproef

In een klassiek surveyonderzoek kan een steekproef op verschillende manieren uitgevoerd worden. In dit onderzoek wordt geopteerd om een doelgerichte steekproef (Purposive sampling) te gebruiken. Het doel van deze doelgerichte steekproef is om kwalitatieve data te verzamelen en via deze weg diepgaande inzichten te verwerven (Mortelmans, 2017: 110-111). De onderzoekspopulatie en het steekproefkader worden vooraf nauwkeurig bepaald om gericht te kunnen zoeken naar geschikte respondenten. Indien de onderzoekspopulatie en het steekproefkader bepaald zijn kan overgegaan worden naar de fase waar de dataverzamelingmethoden plaatsvindt (Beyens, Kennes, & Tournel, 2017: 187-219).

1.1.1 Onderzoekspopulatie

Met de onderzoekspopulatie wordt het grotere geheel dat bestudeerd wordt in het onderzoek bedoeld (Mortelmans, 2017: 111). In deze masterproef wens ik, aan de hand van de diepte-interviews, uitspraken te doen over de totale ex-gedetineerden populatie die reeds in aanmerking kwam voor het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen. Het gaat dus om gedetineerden die eerder in de gevangenis verbleven en reeds beroep deden op een post penitentiaire hulpverleningsinstantie.

Het is belangrijk te vermelden dat deze onderzoekspopulatie, veelplegers, niet de meest toegankelijke doelgroep is. Tijdens het interviewen werd opgemerkt dat sommige respondenten²⁰ minder spraakzaam waren tijdens het afnemen van het interview. Zij gaven een eerder kort antwoord en bleven strikt bij de geformuleerde vraag. Persoonlijke input was minimaal aanwezig tijdens het interview. Gedetineerden hebben vaak moeite volledig open te zijn tegen de interviewer omdat er nog onvoldoende vertrouwen is tussen de interviewer en de respondent. Dit is echter geen standaard, andere gedetineerden die vaak in hun geïsoleerde cel verbleven hadden eerder de neiging om aan een onderzoek deel te nemen. Dit om even uit hun cel te kunnen zijn en om aandacht van de interviewer te krijgen. Hier moet dus tijdens het interviewen ook rekening mee gehouden worden.

Gedetineerden vormen een kwetsbare doelgroep, hierdoor werd extra aandacht besteed aan vertrouwelijkheid en anonimiteit. De data werd geanonimiseerd waardoor het onderzoek geen schade kon berokkenen aan de respondenten en geen (negatieve) invloed kan hebben op hun detentie traject (Bulman, Garcia, & Hernon, 2012). Anonieme gegevens kunnen verder bewaard worden op een veilige, respectvolle manier. Niet-geanonimiseerde gegevens worden niet langer dan nodig voor dit onderzoek bewaard en nadien vernietigd (Vander Laenen, & O’Gorman, 2017: 573).

²⁰ Dit ging om twee van de acht geïnterviewde respondenten.

1.1.2 Steekproefkader

Om na te kunnen gaan of het hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen aansluit op de noden en behoeften van ex-gedetineerden is het noodzakelijk de visie en mening van ex-gedetineerden zelf te bevragen. Het is niet steeds evident om ex-gedetineerden uit de totale Belgische populatie te selecteren. Om deze moeilijkheid te overbruggen wordt beroep gedaan op veelplegers. Dit vormt een eerste selectie binnen de volledige gedetineerdenpopulatie. Hierbij ga ik, specifiek in het arresthuis te Ieper, veelplegers bevragen die reeds in contact kwamen met het huidige postpenitentiaire aanbod. Deze gedetineerden verbleven op het moment van het onderzoek²¹ in het arresthuis te Ieper.

In het onderzoek, en bijgevolg in de data verkregen uit de interviews, zijn geen vrouwelijke maar enkel mannelijke respondenten bevraged. Dit wordt verklaard doordat het arresthuis te Ieper uitsluitend mannelijke gedetineerden huisvest. Er kon dus om praktische redenen hier geen vrouwelijke gedetineerden ondervraagd worden. Het onderzoek spitst zich toe op mannelijke veelplegers omdat de noden en behoeften van vrouwelijke gedetineerden een andere focus kennen dan mannelijke gedetineerden. Dit vergt dus een uitbreiding van het onderzoek wat in de huidige omstandige niet haalbaar is (*cf. supra* nr. 3 Noden en behoeften van gedetineerden).

Voor het afnemen van de interviews werd geen leeftijdsgrens opgelegd. Wel moesten de deelnemers aan mijn interview meerderjarig zijn. Aangezien de interviews afgenomen werden in het arresthuis te Ieper vormde dit geen probleem, de minimumgrens is hier immers 18 jaar. De leeftijd van de respondenten situeerde zich tussen de 21 en 54 jaar waarbij de mediaan op 35 jaar ligt (*cf. infra* nr. 1.1 Leeftijd).

1.2 Dataverzamelingmethoden

Om de nodige gegevens te kunnen verzamelen wordt een beroep gedaan op verschillende dataverzamelingmethoden. Als eerste is er de literatuurstudie die als basis voor deze masterproef erg belangrijk is. De dataverzamelingmethode voor het empirisch deel is voornamelijk gebaseerd op het afnemen van diepte-

²¹ Vanuit DG EPI werd toestemming gegeven om interviews af te nemen in het arresthuis te Ieper. Dit voor de periode van 1 februari 2020 tot 30 april 2020.

interviews. Ook het invullen van een korte vragenlijst (*cf.* Bijlage 4) van een viertal vragen was een mogelijkheid indien gedetineerden niet bereid waren een interview aan te gaan maar hierover toch iets kwijt wilden.

Het oorspronkelijk doel was om niet enkel beroep te doen op veelplegers binnen het arresthuis te Ieper maar ook om mensen die momenteel effectief in een postpenitentiaal hulpverleningstraject zitten te betrekken in de interviews. CGG Ieper was bereid om hun medewerking hieromtrent te verlenen. Aan de hand van een opgemaakte inlichtingsbrief (*cf.* Bijlage 5) lichtte de medewerkers van het CGG hun cliënten in over het interview. Ikzelf kon door ethische- en privacy redenen niet rechtstreeks in contact komen met de cliënten. Het initiatief om deel te nemen werd dus bij de cliënt zelf gelegd. Helaas was deze drempel voor de cliënten te hoog waardoor geen respons kwam omtrent een eventuele bereidheid tot het afnemen van een interview in kader van mijn onderzoek. Toch bleek, na navraag bij het CGG, dat de cliënten wel enthousiast waren over het onderzoek en het onderwerp erg interessant vonden. Daaruit werd besloten over te stappen op vragenlijsten (*cf.* Bijlage 7) die met de cliënt meegegeven kon worden. Dit idee kwam niet tot uitwerking door een abrupt beëindigen van mijn empirisch onderzoek omwille van het COVID-19 virus. Hierdoor werd, in samenspraak met mijn promotor (K. De Koster), beslist om enkel te werken met de reeds afgenomen interviews met veelplegers en de reeds door hen ingevulde vragenlijstjes. De theoretische saturatie werd wel bereikt waardoor de data verwerkt kon worden. Hiermee wordt benadrukt dat doorheen de interviews gelijkaardige meningen en uitspraken naar boven kwamen. Verdere interviews zouden, in mijn visie, vergelijkbare resultaten hebben opgeleverd. Enige voorzichtigheid tijdens het interpreteren van deze masterproef is toch verijst omdat er op basis van een beperkt aantal interviews, acht in totaal, uitspraken gedaan worden over de volledige populatie ex-gedetineerden die reeds ervaringen hebben met het postpenitentiaal hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen.

1.2.1 Literatuurstudie

Eerst en vooral is het belangrijk een duidelijk, genuanceerd overzicht te krijgen over het huidig postpenitentiaal hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen en hoe dit aanbod georganiseerd is. Aan de hand van een literatuurstudie wordt de belangrijkste literatuur geschetst. Op deze manier wordt een duidelijk globaal zicht over dit postpenitentiaal hulp- en dienstverlening aanbod bekomen. Bij verschillende organisaties zoals VDAB en CGG wordt de gevonden literatuur extra afgetoetst aan de hand van mailverkeer naar deze

organisaties toe. Via deze mails werd gepoogd recentere projecten, die nog niet online gekend zijn, en cijfermateriaal te betrekken in mijn onderzoek. Helaas zijn er, voor bovenvermelde organisaties, op dit moment geen projecten in ontwikkeling of recent cijfermateriaal voor handen. Ter controle ben ik ten radde gegaan bij de Justitiehuzen in West-Vlaanderen (Brugge, Ieper, Kortrijk, Roeselare en Veurne) om na te gaan of de huidige vermelde hulp- en dienstverleningen compleet zijn. Het justitiehuis Ieper, Brugge, Kortrijk en Veurne meldde dat het opgegeven aanbod volgens hen compleet leek en ze hier geen verdere aanvullingen op hadden. Ook bij verschillende organisaties werd de literatuur extra gecontroleerd om na te gaan of het aanbod daadwerkelijk werd toegepast op de populatie ex-gedetineerden. Ook werd nagegaan of er recente ontwikkelingen en projecten hieromtrent in opmars zijn.

1.2.2 Diepte-interview

In tweede instantie ga ik, met de opgezocht literatuur in het achterhoofd, na of dit hulp- en dienstverleningsaanbod aansluit op de noden en behoefte die ex-gedetineerden ondervinden tijdens deze periode. Om voldoende, bruikbare data te verkrijgen voor dit onderzoek wordt een kwalitatief surveyonderzoek gevoerd. De respondenten die voor dit onderzoek gerekruteerd worden, zijn veelplegers die in het arresthuis te Ieper verblijven. Door het afnemen van diepte-interviews worden de exacte noden van ex-gedetineerden in kaart gebracht. De reden waarom gekozen werd om te werken met veelplegers is omdat deze doelgroep reeds in contact kwam met het hulp- en dienstverleningsaanbod na detentie. Hun ervaringen met hulp- en dienstverlening is essentieel om tot een beargumenteerd antwoord te komen op de gestelde onderzoeksvragen. Door het afnemen van diepte-interviews met veelplegers worden inzichten verworven over de noden en behoeften die gedetineerden hebben na hun detentieperiode en worden deze in kaart gebracht. Ook wordt gepeild of er reeds kennis is over organisaties omtrent het postpenitentiair hulp- en dienstverlening aanbod in West-Vlaanderen. Op deze manier wordt nagegaan of het huidige postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod aansluit op de noden en behoeften van gedetineerden. Het aftoetsen van literatuur versus praktijk staat centraal tijdens het onderzoek. Er wordt nagegaan hoe het aanbod gerealiseerd is en of dit aanbod al dan niet aansluit op wat gedetineerden echt nodig achten en belangrijk vinden tijdens de periode na hun vrijlating. Het belang van hulp- en dienstverlening na de vrijlating wordt hierbij extra benadrukt om de verder uitbouw in West-Vlaanderen te stimuleren en te beargumenteren.

In eerste instantie is het essentieel om toelating te krijgen tot de gevangenissen op grondgebied West-Vlaanderen. Deze toelating is belangrijk om verder de diepte-interviews met veelplegers te kunnen organiseren. Als studente heb ik niet het mandaat om na te gaan wie al dan niet recidive pleegde en dus een veelpleger is. Om hier beter zicht op te krijgen werd beroep gedaan op het CAW, dienst JWW. CAW Ieper en specifiek de dienst JWW Ieper zijn reeds bekende contactpersonen door mijn stage-ervaringen op de dienst slachtofferhulp en Justitieel Welzijnswerk tijdens mijn voorgaande opleiding sociaal agogisch werk, afstudeerrichting maatschappelijke advisering aan Hogeschool Vives Zuid te Kortrijk. Deze contacten zijn een meerwaarde bij het indienen van een aanvraag tot toegang in de gevangenissen op grondgebied West-Vlaanderen bij DG EPI. Op 14 november 2019 werd het doel van mijn onderzoek en de meerwaarde van de interviews toegelicht tijdens de teamvergadering van JWW Ieper. Deze toelichting gebeurde aan de hand van mijn masterproefplan die nagekeken werd door mijn promotor (K. De Koster). JWW Ieper was en is bereid mijn masterproef te ondersteunen en voorzag een contactpersoon om mij te begeleiden binnen het arresthuis. Dezelfde vraag die gesteld werd aan JWW Brugge werd helaas negatieve beantwoord. Het ondersteunen van mijn masterproef was door structurele redenen onmogelijk. Hieruit werd in onderling overleg besloten om de interviews enkel te voeren binnen het arresthuis te Ieper.

De vraag om toelating te krijgen tot het voeren van mijn onderzoek in het arresthuis te Ieper werd door mijn promotor (K. De Koster) ingediend op 14 november 2019. Daarbij kregen wij op 6 januari 2020 het positieve antwoord vanuit DG EPI dat er toestemming gegeven werd om de diepte-interviews in de periode van 1 februari 2020 tot en met 30 april 2020 te laten doorgaan mits ondersteuning vanuit het JWW. Na overleg met de coördinator vanuit het JWW, werkzaam in het arresthuis te Ieper, werden twee datums vastgelegd om de interviews op korte tijdsperiode te kunnen afnemen. Dit is in een arresthuis noodzakelijk doordat de transfer van gedetineerden op een veel hoger tempo verloopt dan in een reguliere gevangenis. De meeste gedetineerden die hier verblijven zijn beklagden, dit had het voordeel dat deze respondenten nog niet voor lange tijd in detentie verbleven en dus nog goed op de hoogte waren van de recentere hulp- en dienstverlening die momenteel actief is in West-Vlaanderen.

Op dinsdag 3 maart 2020 werden vijf interviews ingeplant en op woensdag 4 maart 2020 waren dit er drie. In totaal werden acht interviews afgenomen met veelplegers in het arresthuis te Ieper. De duur van de interviews verschilde sterk. Enkele interviews namen een half uur in beslag terwijl andere ruim een uur. Deze

acht interviews benaderen de kritische grens van het aantal interviews die bereikt moest worden voor dit onderzoek. Het doel was om in totaal tien interviews af te nemen, hierin ben ik jammer genoeg door overmacht (COVID-19 virus) niet in geslaagd. Het is dus belangrijk te melden dat de conclusies en besluiten in verband met het onderzoek met de nodige voorzichtigheid moet geïnterpreteerd worden (Beyens, Kennes, & Tournel, 2017: 187-219).

1.2.3 Vragenlijst

Niet alle respondenten binnen het arresthuis te Ieper wensten deel te nemen aan een interview. Daarom werd op de achterkant van de folder (*cf.* Bijlage 4) enkele vragen genoteerde die de veelplegers vrijblijvend ingevuld terug mochten bezorgen aan de dienst JWW. Op deze manier werd ook hun mening betrokken in het interview zonder dat een interview noodzakelijk was. De identiteit van de gedetineerden bleef verborgen wat de drempel verlaagde. In totaal werden tien ingevulde vragenlijstjes terugbezorgd aan de coördinator van JWW Ieper om te verwerken in mijn onderzoek.

In deze vragenlijst werd bevraagd of gedetineerden binnen de gevangenis geïnformeerd werden over het hulp- en dienstverleningsaanbod. Met deze vraag probeer ik te achterhalen of zij reeds inzicht hebben in het postpenitentiare aanbod. Ook hun eerdere ervaringen met betrekking tot hulpverlening na detentie wordt bevraagd. Met deze vraag werd gepeild welke hulp- en dienstverlening als noodzakelijk wordt geacht door gedetineerden. Als laatste worden de moeilijkheden bevraagd die ex-gedetineerden ondervinden tijdens de overgang tussen detentie en de terugkeer naar de maatschappij. Aanvullend hierop wordt dieper ingegaan op de vraag hoe hulpverlening hierbij een meerwaarde kan bieden. Er werden tien ingevulde vragenlijsten terugbezorgd. Deze worden met de nodige voorzichtigheid geanalyseerd en betrokken in de data-analyse.

2 Kwalitatieve data-analyse

Wanneer voldoende data verzameld is, is het belangrijk dat deze gegevens op een wetenschappelijke gegronde manier worden geanalyseerd. Om de gegevens vanuit de kwalitatieve data-analyse te kunnen interpreteren is het belangrijk dat deze analyse via een bepaald proces verloopt. Een eerste belangrijke stap is het uittypen of transcriberen van de interviews. Het is belangrijk om de gegevens voldoende te beheersen en eigen te maken. Dit gebeurt in de daaropvolgende fase namelijk tijdens het codeerproces. Dit proces bestaat uit drie verschillende stappen namelijk; open coderen, axiaal- of patrooncoderen en selectief coderen met bijhorend het structureren van de gegevens. Na dit intensief codeerproces kan ten slotte overgegaan worden tot de gegronde analyse (Decorte, 2017: 480-492).

2.1 Transcribeerproces

Alle data wordt verzameld aan de hand van een digital voice recorder. Het gebruik van dergelijke voice recorder is binnen de gevangeniscontext noodzakelijk omdat andere technologieën, zoals een smartphone, niet toegestaan zijn. De toelating om deze digital voice recorder binnen te brengen werd aangevraagd via de contactpersoon binnen het JWW waarna de goedkeuring vanuit de directie volgde. Dit zorgde ervoor dat het transcriberen van de interviews vlot verliep en dat alle data veilig bewaard bleef. Alle respondenten, acht in totaal, gingen akkoord met de opname van het gesprek. De transcripties werden zo gedetailleerd mogelijk uitgetypt vlak na de afname van de interviews. De tijdsperiode tussen afname van het interview en het transcriberen werd zo kort mogelijk gehouden. De volledige maand maart 2020 werd uitbesteed aan het afnemen van de interviews en het transcriberen ervan. Eind maart 2020 werd deze fase afgerond waarna de Kwalitatieve data-analyse van start kon gaan.

2.2 Codeerproces

Bij het coderen wordt er verder gewerkt op het voorgaande transcribeerproces. De onderzoeker gaat in de verzamelde data op zoek naar linken, opvallende uitspraken en patronen die zich in de transcripties voordoen. Het uiteindelijke doel van dit codeerproces is om de vooropgestelde onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden aan de hand van data die door het empirisch onderzoek verzameld werd. In dit onderzoek wordt de focus gelegd op de transcripties verkregen uit de interviews met veelplegers. Ook de alternatieve vragenlijstjes die veelplegers indienden bij de dienst JWW werden in dit proces betrokken. Het codeerproces

bestaat uit drie grote fasen, namelijk het open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. In onderstaande tekstdelen wordt dieper ingegaan op deze drie fasen die uiteindelijk tot interpretatie van de data zullen leiden (Decorte, 2017: 481-482).

2.2.1 Open coderen

De fase van het open coderen wordt ook omschreven als 'initial coding'. Tijdens transcribeerproces wordt alle data neergeschreven waardoor er veel data voorhanden is. Het is de bedoeling om deze data tot een analyse te kunnen verwerken. Tijdens het open coderen worden de transcripties voor de eerste maal grondig nagelezen, de data wordt gelabeld aan de hand van een codes die in de marge van de tekst geplaatst worden. Op deze manier wordt de data eigen gemaakt en leert de onderzoeker de data grondig kennen (Decorte, 2017: 482-483). In deze masterproef werd gekozen om via de inductieve benadering te coderen, hierbij staat de Grounded theory centraal. De codes, labels en conclusies worden vanuit de data zelf afgeleid. Er wordt niet via een vooraf bepaald schema of een codelijst gewerkt. Door het gebruik van de Grounded theory in deze masterproef worden de ideeën en analyses centraal geplaatst (Charmaz, 2006: 151-152). Door de transcripties grondig na te lezen werd een globaal overzicht verkregen over de verzamelde data. In deze fase worden nog geen vergelijkingen gemaakt, het is een louter ruwe analyse door de belangrijke tekstdeeltjes te benoemen aan de hand van een passende code. Als onderzoeker met weinig ervaring vormt dit een intensief proces waarbij ik mijn eigen stijl van coderen leerde kennen.

2.2.2 Axiaal coderen

Een andere naam voor axiaal coderen is patrooncoderen. In deze fase gaat men de verschillende codes uit de eerste fase, open coderen, ordenen. Hier vindt een reductie plaats van de reeds opgemaakte codes. Enkel de bruikbare codes voor het onderzoek worden in een codelijst verzameld. De codes worden op een meer gelijkaardige manier opgesteld zodat er een continuïteit zichtbaar is tussen de verschillende codenamen. De verschillende codes nemen doorheen de verschillende transcripties een gelijke vorm aan. In een volgende stap kunnen deze codes verder onderverdeeld worden in mogelijke (sub)categorieën waardoor er meer structuur komt in de verschillende toegekende codes. Dit is belangrijk om een globaal inzicht te verwerven over de volledige data. (Decorte, 2017: 490-492; Boeije, 2019: 99). In mijn onderzoek gebeurde dit door de transcripties opnieuw door te nemen en op een meer gelijke manier te coderen. Het verschil hierin was dat er nu kennis was van alle data door deze reeds door te nemen in de eerste

fase. Op deze manier werd een continuïteit in de codes toegekend en werd de data gereduceerd. Enkel de data die bruikbaar is voor dit onderzoek werd axiaal gecodeerd.

2.2.3 Selectief coderen en structureren

In de derde fase worden relaties gezocht tussen de verschillende categorieën. Deze categorieën worden gemaakt in het onderzoek door een constante vergelijking tussen de verzamelde gegevens en de analyse (Boeije, 2019: 98). Er wordt op zoek gegaan naar eigenschappen van codes die overeenkomen doorheen de verschillende transcripties, deze werden aangeduid in verschillende kleuren. Hierdoor kon er makkelijker een overzicht gecreëerd worden over de verschillende groepen en categorieën. Er worden verschillende verbanden opgemerkt die een meerwaarde kunnen bieden tijdens de analysefase. In deze masterproef werd de data gestructureerd in de vorm van een codeboom (cf. Bijlage 8). De verschillende categorieën worden geordend in de vorm van een codeboom zodat er een overzichtelijk geheel ontstaat. Door de categorieën weer te geven in de vorm van een codeboom kunnen er conclusies en analyses uit de data opborrelen. Het geeft de lezer ook een overzichtelijke, schematische weergave van de verzamelde data en hoe deze data tot de gegeven conclusies leidde. Op deze manier wordt de transparantie van het onderzoek gewaarborgd.

2.2.4 Analyse

Het is belangrijk de betrouwbaarheid van het onderzoek voldoende voor ogen te houden en daarbij een zorgvuldigheid in acht te nemen. Indien dit niet gebeurt kan dit leiden tot het stellen van verkeerde conclusies. Het is aan de onderzoeker om de betrouwbaarheid van deze analyse te waarborgen (Boeije, 2019: 98). De data wordt in deze fase goed geordend en bestudeerd zodat de onderzoeksvraag en deelvragen op een gegronde manier kan beantwoord worden. De literatuur wordt afgetoetst aan de verzamelde data om zo gelijkenissen en verschillen te kunnen opmerken. Het uiteindelijke doel is om hieruit conclusies te trekken die een meerwaarde bieden aan het wetenschappelijke onderzoek en om een goed en stevig onderbouwd antwoord te kunnen formuleren op de vooropgestelde onderzoeksvragen. Het proces van analyse gebeurde tijdens dit onderzoek op verschillende tijdstippen om zoveel mogelijke linken te vinden. De analyse gebeurde tijdens de eerste helft van de maand april 2020. De tweede helft van de maand april 2020 werd voorbehouden om de resultaten neer te schrijven. Deze twee processen liepen door elkaar en waren niet volledig te onderscheiden.

3 Ethische raamwerk

Het 'Research Ethics Framework' voorziet zes basisprincipes bij het voeren van ethisch verantwoord onderzoek. Deze zes principes zijn essentieel bij het voeren van een ethisch correct onderzoek. In wat volgt worden deze zes principes nader toegelicht en teruggekoppeld aan mijn eigen wetenschappelijk onderzoek (ESRC, 2015: 4-5).

3.1 Vrijwillige deelname

De respondent moeten op een vrijwillige basis kunnen beslissen al of niet deel te nemen aan het interview. Wanneer geen sprake is van vrijwilligheid en wel van dwang, dan spreken we over een schending van hun rechten, waardigheid en autonomie, wat ten alle tijden voorkomen moet worden (ESRC, 2015: 4). In mijn onderzoek werden de respondenten gerekruteerd door hen een informatiefolder mee te geven met de nodige uitleg over het doel van het onderzoek. Op deze manier wordt de beslissing om al dan niet deel te nemen aan een onderzoek bij hen gelegd. Dit bracht de moeilijkheid met zich mee dat alle overtuigingskracht om deel te nemen aan het onderzoek in deze ene brief wordt gelegd. Graag had ik dit op een meer persoonlijke manier toegelicht maar dit was om praktische- en privacy redenen niet mogelijk. De anonimiteit van de veelplegers moet immers ten alle tijden gewaarborgd kunnen blijven indien zij dit wensen.

3.2 Voldoende geïnformeerd

Het is belangrijk dat respondenten juiste informatie krijgen in verband met het onderzoek. Deze informatie bevat gegronde uitleg omtrent het doel van het onderzoek, de gebruikte methoden, de meerwaarde van hun deelname en eventuele voordelen of risico's (ESRC, 2015: 4). De respondenten die gerekruteerd werden om deel te nemen aan een interview in het kader deze masterproef werden, zoals reeds vermeld, geïnformeerd aan de hand van een folder (*cf.* Bijlage 4). In deze folder werd de belangrijkste informatie weergegeven omtrent het onderzoek. Ook het doel en de meerwaarde van hun medewerking en het interview/vragenlijst werd toegelicht. Indien meer informatie gewenst was omtrent het interview was ook de inlichtingenbrief voor handen (*cf.* Bijlage 5). Voor het afnemen van het interview werd, aan de hand van een informed consent (*cf.* Bijlage 2), de anonimiteit, vertrouwelijkheid en het onderzoeksdoel gewaarborgd en extra benadrukt, waardoor de respondenten voldoende geïnformeerd werden omtrent vertrouwelijke geheimhouding. De

gedetineerde populatie wordt beschouwd als een kwetsbare doelgroep, dit wil zeggen dat er extra aandacht besteed moet worden aan dit informed consent en de nadruk op vertrouwelijkheid expliciet moet vermeld worden ter bescherming van de respondenten (Bulman, Garcia, & Hernon, 2012). Voor het onderzoek van start ging werden de respondenten expliciet bevraagd in verband met de duidelijkheid omtrent het onderzoek en of er voldoende informatie werd gegeven over het onderzoeksdoel. Door dit telkens expliciet te bevragen werd voorkomen dat er nog enige twijfel zou zijn over het onderzoek en hun deelname. De respondent kon op ieder moment van het interview bijkomende informatie vragen of het interview stopzetten.

3.3 Voorkomen van schade bij respondenten

Tijdens het afnemen van de interviews wordt ernaar gestreefd zoveel mogelijk informatie uit de gesprekken te kunnen halen. Daarnaast staat het minimaliseren van mogelijke schade tegenover de deelnemers centraal (ESRC, 2015: 4). Er wordt gewerkt met geanonimiseerde citaten. De respondenten worden beschermd tegen mogelijke schade door de anonimiteit van de respondenten ten alle tijden te garanderen. Zij krijgen de mogelijkheid het interview/vragenlijst op ieder moment te beëindigen. Ook was het voor respondenten mogelijk te vragen om de opname van het gesprek even stil te leggen. Tijdens één van de acht interviews vroeg de respondent om de audio-opname even stil te leggen waarna dit onmiddellijk gebeurde. Dit werd pas opnieuw opgestart na toestemming van de respondent.

3.4 Anonimiteit en vertrouwelijkheid

De anonimiteit van de respondenten moet ten alle tijden worden gegarandeerd. Alle persoonsgegevens moeten worden beschermd zodat de respondent hieromtrent geen schade kan ondervinden (ESRC, 2015: 4). Dit gebeurt aan de hand van anonimiseren. Ook is dit wettelijk bepaald via de privacywetgeving²². De onderzoeker is namelijk verantwoordelijk voor de vertrouwelijkheid en de integriteit van de data en de (persoons)gegevens van de respondenten te beschermen (Vander Laenen, & O’Gorman, 2017: 572-574). In het informed consent (*cf.* Bijlage 2) wordt de naam van de respondenten niet bevraagd om de anonimiteit te garanderen. Er wordt gewerkt met een kwetsbare doelgroep waarbij

²² Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, *BS* 18 maart 1993, 5801.

enige vermelding van de naam of identiteit schade kan berokkenen aan de respondent. De vertrouwelijkheid werd extra benadrukt tijdens het afnemen van de interviews zo om een band te creëren tussen respondent en interviewer (Bulman, Garcia, & Hernon, 2012). Ook de gebruikte transcripties van de interviews bevatten geen namen of kenmerken van de respondenten. De opnames van de interviews worden op een aparte stick bewaard. Ieder document wordt apart beveiligd met een wachtwoord. In het informed consent wordt vermeld dat de gegevens op anonieme wijze bewaard, verwerkt en gerapporteerd worden in het kader van de masterproef. Ook de woonplaats of werkplaats werd niet vermeld om het leggen van alle mogelijke linken met een bepaalde respondent onmogelijk te maken. Deze worden in de transcripties vervangen door initialen om toch de nodige structuur te behouden. De transcripties worden enkel en alleen aan de promotor (K. De Koster) overhandigd. Deze worden na de quotering van deze masterproef vernietigd.

3.5 Transparantie

De integriteitsnormen moeten in het onderzoek, zowel tijdens de fase van ontwerp, beoordeling en uitvoering, worden gerespecteerd. Ook de kwaliteit van het onderzoek en de transparantie moeten gewaarborgd worden (ESRC, 2015: 4). In deze masterproef werd ingezet op transparantie tijdens het uitvoeren van de interviews. Het ontwerp van de interviews gebeurde via een reeds opgestelde leidraad (*cf.* Bijlage 6). Deze leidraad werd op voorhand doorgestuurd naar de dienst JWW. Op deze manier kreeg de dienst een beter zicht over de inhoud van de interviews. Tijdens de uitvoering werd ieder interview op een gelijkaardige manier gevoerd. Hierdoor werd vermeden dat belangrijke aspecten niet bevraagd zouden worden. Toch kon doorheen het interview worden afgeweken van de vragenlijst en dieper worden ingegaan op elementen die door de respondenten zelf werden aangehaald. De bevindingen werden ondersteund door letterlijke citaten. Ook werd de leidraad in bijlage (*cf.* Bijlage 6) opgenomen om de lezer van deze masterproef een inzicht te kunnen geven over het verloop van de interviews.

3.6 Onafhankelijkheid van het onderzoek

De onafhankelijkheid van het onderzoek moet duidelijk vermeld worden. Belangenconflicten of partijdigheid moet in het onderzoek ten alle tijden vermeden worden (ESRC, 2015). Het onderzoek, gedaan in functie van deze masterproef, werd op een zo objectief mogelijk manier gevoerd. Tijdens de interviews stond ik op een respectvolle manier open voor de respondenten en hun mening en persoonlijke input.

DEEL 3 ONDERZOEKSRESULTATEN

1 Algemene gegevens

De doelgroep die gerekruteerd werd voor dit onderzoek is erg specifiek, namelijk mannelijke veelplegers. Derhalve is het belangrijk voldoende gedetailleerd informatie te verstrekken over de respondenten die deelnamen aan het onderzoek. Hierbij wordt de transparantie van het onderzoek gerespecteerd en wordt de anonimiteit van de respondenten ten alle tijden gewaarborgd. De gegevens met betrekking tot de respondenten die de enquête invulden zijn niet betrokken in dit onderdeel. Dit omdat deze gegevens niet beschikbaar zijn. Echter is de verzamelde data betreffende enquêtes wel medebepalend bij het opstellen van de resultaten en de interpretatie. Deze algemene gegevens werden bevroegd tijdens het diepte-interview, afgenomen in het arresthuis te Ieper.

1.1 Nationaliteit

Nationaliteit	
Belg	8

Alle gedetineerden hebben een Belgische nationaliteit. Wel zijn er twee respondenten die reeds detentie-ervaring hebben in een buitenlandse gevangenissen. Eén gedetineerde verbleef een periode in een Franse gevangenis, een andere gedetineerde verbleef een periode in Tilburg (Nederland).

1.2 Leeftijd

Leeftijdscategorie	
21 – 30 jaar	3
31 – 40 jaar	3
41 – 50 jaar	1
51 – 60 jaar	1

De leeftijd van de respondenten varieert tussen de 21 en 54 jaar waarbij de mediaan 35 jaar bedraagt. Uit de tabel is waarneembaar dat de meeste veelplegers in de jongere leeftijdscategorieën vallen, dit is de categorie 21–30 jaar en 31–40 jaar.

1.3 Kinderen

Kinderen	
Ja	5
Neen	3

Aantal kinderen	
1 – 2 kinderen	2
3 – 4 kinderen	1
5 – 6 kinderen	2

Het merendeel van de respondenten, vijf van de acht, hebben reeds kinderen. Drie respondenten hebben geen kinderen, zij bevinden zich in de leeftijdscategorie 21–30 jaar. Twee respondenten hebben kinderen uit een vorig huwelijk, dit zijn de respondenten die in totaal vijf tot zes kinderen hebben.

1.4 Bezoek

Bezoek	
Dagelijks	3
3 – 4 keer per week	1
1 – 2 keer per week	3
Maandelijks	1

Wie komt op bezoek	
Vrouw/Verloofde	3
Kinderen	4
Familie (Broer/zus, ouders, grootouders + andere).	5
Vrienden	5
Collega	1

Over het algemeen krijgt de helft van de respondenten op regelmatige basis bezoek. Drie respondenten krijgen dagelijks bezoek en één respondent krijgt 3-4 keer per week bezoek. Drie respondenten krijgen op weekbasis 1 à 2 keer bezoek. Eén respondent krijgt slecht 1 keer per maand bezoek, dit is de respondent die momenteel 2-5 jaar in de gevangenis verblijft.

De meeste bevraagde veelplegers krijgen vooral bezoek van familie (n=5). Onder de categorie familie begrijpen we broer en/of zus, ouders, grootouders en andere. Vijf respondenten geven aan bezoek te ontvangen van vrienden. Drie respondenten krijgen bezoek van hun vrouw/verloofde. We zien uit de vorige tabel dat vijf van de acht respondenten kinderen hebben. Hiervan hebben twee respondent geen contact meer met één of meerdere kinderen. Eén van deze respondenten heeft met geen enkele zoon/dochter nog contact. De ander respondent heeft geen contact meer met de kinderen uit het vorig huwelijk.

1.5 Detentieduur

Detentieduur: HEDEN	
0 – 1 maand	2
2 – 3 maand	2
4 – 5 maand	1
6 – 7 maand	/
8 – 9 maand	/
10 – 11 maand	1
11 maand – 1 jaar	1
2 – 5 jaar	1
6 – 10 jaar	/

Detentieduur: VERLEDEN	
Geen detentieverleden	1
0 – 1 maand	3
2 – 3 maand	1
4 – 5 maand	/
6 – 7 maand	2
8 – 9 maand	1
10 – 11 maand	/
11 maand – 1 jaar	1
2 – 5 jaar	/
6 – 10 jaar	1
Jeugdinstelling	1

De helft van de respondenten (n=4) zit momenteel maximaal drie maanden in het arresthuis te Ieper waarvan twee respondenten 0–1 maand en twee respondenten 2–3 maand. De overige vier veelplegers verblijven momenteel 4–5 maand, 10–11 maand, 11 maand –1 jaar of 2–5 jaar in detentie.

Doordat de focus gelegd wordt op hun eerdere ervaring met het postpenitentiair aanbod is het belangrijk na te gaan hoe hun detentie verleden eruitziet. Zo kunnen we verder in dit onderzoek enige verschillen en/of gelijkenissen opmerken bij gedetineerden. Dit wordt nagegaan op vlak van hun visie betreffende hulp- en dienstverlening na hun eerste detentie ervaring en hun huidige detentie ervaring. Bij één respondent startte de criminele carrière reeds tijdens de minderjarigheid waardoor deze respondent ook ervaring heeft binnen de jeugdinstellingen. Op te merken in de tabel is dat één gedetineerde geen detentieverleden heeft, toch wou hij het interview afleggen omdat hij kennis had omtrent het hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen door ervaringen van vrienden/kennissen en deze ervaringen wou delen. Drie gedetineerden verbleven voorheen reeds minder dan een maand in detentie. Vervolgens verbleef één gedetineerde reeds 2–3 maand, een gedetineerden verbleef tweemaal een periode van 6–7 maanden en één gedetineerde verbleef 8–9 maanden in detentie. Eén respondent zat reeds een langere periode, hij verbleef reeds 6–10 jaar in de gevangenis.

2 Resultaten empirisch onderzoek

Nu de algemene gegevens van de respondenten gekend zijn kan er dieper worden ingegaan op de resultaten die het empirisch onderzoek opleverde. Deze resultaten zijn gebaseerd op de afgenomen diepte-interviews en de vragenlijsten die ingevuld werden door veelplegers. De bevindingen worden gestaafd aan de hand van citaten die tijdens het interview naar voor kwamen. Op deze manier worden de bevindingen verduidelijkt en laat ik de stem van de respondenten in dit werk weerklinken.

2.1 Noden en behoeften van ex-gedetineerden

Vaak wordt onvoldoende nagedacht over de moeilijkheden die gepaard gaan met de periode na detentie. Ex-gedetineerden krijgen te maken met verschillende moeilijkheden waarbij hulp- en dienstverlening voor bepaalde gedetineerden een meerwaarde kan bieden. In dit hoofdstuk ga ik, aan de hand van empirisch onderzoek, na wat deze noden en behoeften van ex-gedetineerden nu precies zijn.

"Als je weet dat je hier op een cel zit en dan kom je thuis... mensen zeggen; ja maarja, je kan gewoon ge de deur opendoen! maar dat is ni zo van zelfsprekend" (Interview 1, 3 maart 2020, p. 6).

De meeste ex-gedetineerden erkennen dat zij, in de periode na detentie, nood hebben aan hulp- en dienstverlening. Er zijn wel verschillen op te merken in de wijze waarop deze hulp- en dienstverlening zou moeten worden ingevuld. Ook verschilt de hulpvraag per gedetineerde al kunnen we ook gelijkenissen op merken in wat voor gedetineerde belangrijk is. In dit deel wordt toegelicht wat deze noden en behoeften van ex-gedetineerden zijn en wordt dit gestaafd aan de hand van fragmenten uit de interviews die afgenomen zijn met ex-gedetineerden die op het moment van het onderzoek in het arresthuis te Ieper verbleven.

2.1.1 Huisvesting

Doorheen de interviews wordt opgemerkt dat de gedetineerden die nog niet over een woning beschikken een eerder gelaten houding vertoonden. Zij gaan pas op het einde van hun straf of erna effectief op zoek naar een gepaste woning. De reden hiervoor is dat de werking binnen detentie te omslachtig is waardoor gedetineerden zich hier pas na detentie willen over bekommeren. Naarmate de

datum van vrijlating nadert maakt de gedetineerde zich hier steeds meer zorgen over.

"En als je nu zou vrijkomen, kan je ergens terecht?"

"Nee. Welja dat is dus een van de dingen dat je nodig hebt om vrij te komen. Het is het JWW dat zich daarmee bezighoudt dus dan moet dat maar nu is het de moeite niet, ik ben nog beklaagd" (Interview 8, 4 maart 2020, p. 1).

Op het moment dat de gedetineerde vrij komt is het hebben van onderdak cruciaal. Voor vele gedetineerden gaat dit echter nog gepaard met vele onzekerheden. Vanuit de gevangenis hebben ze weinig zicht op de mogelijkheden tot het verkrijgen van een woning. Vooral voor gedetineerden die niet bij kennissen, familie of vrienden terecht kunnen vormt dit een groot probleem.

"En zou je bij familie terecht kunnen?"

"Nee! Welja dat weet ik eigenlijk nog niet echt. Ik ben aan het kijken voor euh... voor zelfstandig wonen ofzo als da zou lukken, ma tis alleszins niet gemakkelijk" (Interview 3, 3 maart 2020, p. 1-2).

Bij de vrijlating hechten ex-gedetineerden, die niet over een eigen woning beschikken, het meeste belang aan een woning. Het is belangrijk dat dit als eerste in orde gebracht wordt. Dit is belangrijk om ervoor te zorgen dat de ex-gedetineerden onmiddellijk een goede, nieuwe start kan maken.

"Woonst en werk! Das het belangrijkste en dan zie je wel verder, eerst moet dat in orde zijn. Maar als je juste op straat komt is dat niet gemakkelijk" (Interview 3, 3 maart 2020, p. 3-4).

De meerderheid van de gedetineerden meent beroep te kunnen doen op hun eigen woning of de woning van hun vriendin/vrouw. Gedetineerden die over een eigen woning beschikken ondervinden hierbij minder problemen. Voor deze groep is er een zekerheid tot woonst waardoor hulp- en dienstverlening met betrekking tot de zoektocht naar een woonst geen meerwaarde zou bieden.

"Kan je ergens terecht als je nu kan vrijkomen?"

"Ik hoop van wel, ik denk van wel maar er is geen zekerheid. Misschien bij min zus ofja misschien ook bij mijn vriendin natuurlijk" (Interview 2, 3 maart 2020, p. 2).

"Ik heb zelf een woonst. Ik woon alleen want ik woon nog niet samen met mijn vriendin" (Interview 5, 3 maart 2020, p. 2).

2.1.2 Werk en zinvolle dagbesteding

Een gepaste werkgelegenheid vinden is een problematiek dat de meerderheid van de geïnterviewde gedetineerde aanhaalde. Veel gedetineerden ondervinden moeilijkheden om een job te vinden ten gevolge van hun strafblad, dit wordt vaak als discriminerend ervaren.

"Ik wil met U gerust eens buiten gaan wandelen hoor en een paar bedrijven afwandelen. Ge zult het allemaal wel snel opmerken. Bel nu eens naar een bedrijf en zeg "Aah ik zou graag bij U komen werken, ik heb de vacature gezien maar ik heb een probleem. Ik heb een groot strafblad doordat ik vijf jaar in de gevangenis heb gezeten voor diefstal en cocaïnedaal." dan krijgt ge een antwoord van "Aah ja zo euhm we gaan nog terugbellen voor een gesprek". Dat zult ge krijgen van antwoord, eigenlijk gewoon zeggen dat ge niet in aanmerking komt" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 15).

De teleurstelling weegt bij ex-gedetineerden sterk door terwijl de motivatie en de inzet wel degelijk aanwezig is. Ex-gedetineerden ervaren dit als een extra sanctionering voor hun daden, het bemoeilijkt het re-integratieproces en drijft hen vaak terug naar de criminaliteit.

"Ik kom bij de organisatie, ik doe mijn testen en ik krijg 98% als resultaat van de 100 dus heb ik officieel maar twee fouten. Ik was er volledig door, we hebben een sollicitatiegesprek, er ook volledig door. Een kennismakingsgesprek en dan komen ze "U goed gedrag en zeden alstublieft..." en daar stopt het, Ik mag niet beginnen... ik ga dan bij een andere firma horen. Alles gaat opnieuw goed, ik ga zelf een dag proefdraaien en alle sollicitaties gaan perfect. Dan uiteindelijk krijg je een brief, aah goed gedrag en zeden wordt gevraagd..." (Interview 4, 3 maart 2020, p. 9).

Een gepaste job hebben is cruciaal om terug de juiste structuur op te bouwen tijdens de periode na detentie. Het hebben van werk voorkomt dat ex-gedetineerden opnieuw oude gewoontes opnemen; terug met vrienden uit het criminele milieu optrekken en een job zorgt voor een zinvolle tijdsbesteding en geeft perspectieven. De teleurstelling bij ex-gedetineerden om telkens opnieuw

'afgewezen' te worden zorgt ervoor dat gedetineerden geneigd zijn om de zoektocht naar werk op te geven en om terug naar de criminaliteit te grijpen.

"Ge moet werk hebben anders kom je hier terug zoals al die andere hier. Eigenlijk is het heel simpel hoor, ze zetten je hier buiten met een plastic zakje en als ge gelukkig hebt €30. En ze zeggen 'Au revoir', ze zeggen niet 'à Dieu' want ze weten toch dat je vroeg of laat gaat terugkomen" (Interview 8, 4 maart 2020, p. 1-2).

2.1.3 Structuur

Het leven binnen detentie is gebaseerd op structuur. Er wordt een strak dag-schema gehanteerd en er wordt verwacht van gedetineerden dat zij het huisreglement respecteren. Wanneer de gedetineerde zijn leven in de vrije samenleving terug opneemt is hij enkel op zichzelf aangewezen en valt deze opgelegde structuur volledig weg. Het is aan de gedetineerde zelf om opnieuw structuur in zijn leven te brengen. Dit blijkt voor vele gedetineerden geen evidentie te zijn. Tijdens hun detentieperiode werd alles voor de gedetineerde bepaald waardoor hij hierin geen verantwoordelijkheid hoefde te nemen. Dit contrast sterk met het leven na detentie. Op het moment van de vrijlating komt plots veel verantwoordelijkheid op de schouders van de ex-gedetineerde te liggen waardoor structuur extra belangrijk wordt. Gedetineerden geven aan dat het moeilijker is om op het recht pad te blijven zonder deze structuur. De verleiding om sneller terug met criminele vrienden om te gaan of zich terug in de criminaliteit te begeven wordt groter als er geen vaste dagstructuur te vinden is in hun leven.

"Uiteindelijk, iedereen zegt "de bak, de bak..." maar dat is ni anders dan structuur. Ik heb me snel kunnen aanpassen omdat ik internaten gedaan heb, ik heb marineschool gedaan dusja. Oké daar zit je wel in grote slaapzalen maar je je moet ook ni peizen van ik ga hier eens naar buiten gaan. Je hebt bepaalde structuur en dat vind je terug in veel internaten ook. Uiteindelijk kan je dat hier bekijken als een internaat voor grote mensen" (Interview 1, 3 maart 2020, p. 7).

"Een beetje structuur geven dat zou beter zijn. Ik heb wel structuur nodig als ik vrijkom en als ik da niet heb... ja als er niemand voor je is dan ben ik een vogel voor de kat hé" (Interview 3, 3 maart 2020, p. 4).

Deze structuur kan op verschillende manieren gecreëerd worden. Zo is het hebben van werk en/of een zinvolle dagbesteding essentieel om deze structuur te behouden in hun leven, de nood aan werk (*cf. supra* nr. 2.1.2 Werk en zinvolle dagbesteding) werd hierboven reeds toegelicht. Naast werk en het hebben van een zinvolle dagbesteding kunnen ook enige opvolging en begeleiding een meerwaarde bieden om terug structuur in het leven van de ex-gedetineerde te brengen. De ex-gedetineerden hebben nood aan iemand die hen ondersteunt tijdens de periode na hun detentie en hun bijstuurt indien nodig.

"Wat denk je dan dat buiten het meest voor die structuur kan zorgen?"

"Terug wat begeleiding en echte richtlijnen die je kunt volgen! Hier heb je zo van die lijnen waarop je moet lopen. Soms moet je de rode lijn volgen, soms een andere en dan moet je ook effectief die lijn volgen. Als je dat nu buiten ook hebt, zo iemand die in het begin zegt welke 'lijn' je moet volgen en die je helpt om daarop te blijven lopen, in de goeie richting. Dat is wel belangrijk" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 20).

2.1.4 Positief netwerk en sociaal contact

Het netwerk van de gedetineerde wordt in de periode van detentie erg op de proef gesteld en valt tijdens deze periode vaak gedeeltelijk uit elkaar. Er zijn minder sociale contacten mogelijk, enkel telefonisch en via afgebakende bezoeken is het sociaal contact met vrienden en familie toegelaten. Dit zorgt voor een reductie van het sociale netwerk van de gedetineerde. Dit zorgt voor een vereenzaming wat sterk merkbaar is wanneer de ex-gedetineerden terug naar de maatschappij gaat.

Zij krijgen het gevoel er alleen voor te staan en zijn veel vrienden verloren als gevolg van hun detentie.

"Maar het is heel simpel, als je in de gevangenis komt heb je geen vrienden meer. Als je dacht dat je 500 vrienden had op facebook maar eigenlijk heb je geen één hé... Uuh uw vriendin, negen kansen op tien zegt zij ook 'bye bye' want ja, je zit in de bak en dat gaat haar ook niet aanstaan. Dus ja je ziet eigenlijk alles kwijt" (Interview 8, 4 maart 2020, p. 2).

"Ja, ik heb geen contacten meer. Met niemand meer, ja ik had juist mijn schoonouders heel vroeger maar voor de rest niemand. Ik heb geen vrienden, ik heb geen kennissen" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 17).

Het is geen evidentie om een nieuw sociaal netwerk te vinden of zelf uit de bouwen die het detentieverleden aanvaard en een positieve invloed heeft op de ex-gedetineerde. De verleiding om vrienden uit het vroegere, vertrouwde, criminele milieu terug op te zoeken is groot wanneer de ex-gedetineerde het gevoel krijgt niemand meer te hebben. Hierbij is er nood aan ondersteuning bij het uitbouwen van een nieuw netwerk zodat dit vermeden kan worden.

"Uhm de eerste keer als ze hierbinnen komen is het van 'Ik kom nooit meer terug'. Dan kan je twee vragen stellen, wie zie je vanavond? Mijn vrienden en dan is het al om zeep" (Interview 8, 4 maart 2020, p. 5).

"Jaja ik ben beïnvloedbaar en je hebt mensen die dat weten en gebruiken.... Maarja ze weten, ik help graag iedereen maar dan heb je er die met een mes in je rug steken. Dat heb ik veel meegemaakt. Ik moet een beetje meer nieuwe mensen leren kennen en vooral goeie mensen" (Interview 3, 3 maart 2020, p. 6).

Toch hechten veel gedetineerden belang aan het goed contact met familie en vrienden. De steun van het sociale netwerk die er na detentie nog is, zorgt ervoor dat de ex-gedetineerden gemotiveerder blijft om de criminaliteit te blijven vermijden. Een goed uitgebouwde sociale netwerk kan volgens de respondenten een daling in recidivecijfers te weeg brengen. Zij zien het sociaal netwerk als een drijfveer om criminaliteit te vermijden.

"Toen dat mijn vader stierf heeft mijn moeder me laten vallen doordat ik aan de drugs zat. Jah, dat is dus wel een slecht moment om mij te laten vallen. Dan ben ik met slechte maten beginnen optrekken... De steun van me moeder heb ik wel gemist. Uiteindelijk ben ik weer hervallen" (Interview 3, 3 maart 2020, p. 5).

2.1.5 Vertrouwensfiguur

Doorheen de verschillende interviews bleek dat het voor ex-gedetineerden voornamelijk belangrijk is om op een vertrouwensfiguur te kunnen terugvallen indien het moeilijker gaat. Het gaat voor hen om iemand waar ze terecht kunnen indien ze met een probleem zitten of raad wensen te krijgen. Ex-gedetineerden hebben in de periode na hun detentie weinig of geen vertrouwenspersonen om effectief op terug te vallen en waarbij ze open en eerlijk kunnen zijn over gedachten en gevoelens. Hulpverlening zou hier deze nood aan confidentieel ventileren kunnen

lenigen. Een aanspreekpunt kunnen zijn waar even de druk van de ketel gelost kan worden. Hulpverlening kan een veilige omgeving bieden aan gedetineerden die zich onzeker voelen in deze overgangperiode.

"Ik vraag niet voor jaren maar om dat in het begin op te bouwen en daarna kun je uw vleugeltjes alleen loslaten. Of we bouwen het rustig af, eerst om de zes weken of om de acht weken op gesprek. Daarna laten we u gewoon vrij maar als er iets is kun je dan daar altijd naartoe of eens bellen" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 17).

"Allé ik had wel veel chance met de mensen in de hulpverlening en de justitieassistentie. Als die mensen rustig zijn dan kan ik daar ook zelf wel eens even tot rust komen" (Interview 5, 3 maart 2020, p. 7).

'Nood hebben aan een luisterend oor' kwam doorheen de verschillende gesprekken geregeld naar voor. Soms voelen ex-gedetineerden zich onzeker in het terug opnemen van hun positie in de maatschappij. Hierbij kan het overbrengen van hun verhaal en hun onzekerheden waarmee ze kampen bij een extern persoon een uitlaatklep vormen. Iemand die hen hierin steunt met raad kan de situatie voor veel ex-gedetineerden draaglijker maken en versoepelen.

"Gewoon eens een babbel kan echt veel doen, het kan een soort steunfiguur zijn die een half uurtje voor jou vrij kan maken. Ik zeg natuurlijk niet dat hij heel je leven bij je moet staan maar soms gewoon een half uur kan al heel veel doen. En vooral voor mensen die al lange tijd zitten zodat die iemand hebben als ze buiten komen naast hen. Dat hij de telefoon eens kan nemen en zegen van: ja amai ik heb net ruzie gehad op mijn werk, wat kan ik best nu verder doen? Hoe pak ik dit best aan of hoe kan ik dit oplossen?" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 12).

"Ja, gewoon voor raad en daad. Van ik zit nu met een probleem of vraag en ik weet niet goed hoe dat ik dit kan oplossen. wat zijn jullie suggesties of wat weten jullie meer da ik nog niet weet waar dat ik juist op vast loopt" (Interview 2, 4 maart 2020, p. 4).

Wanneer ex-gedetineerden de stap naar hulpverlening zetten blijkt het toch moeilijk te zijn om hun volledige verhaal te brengen. Zij blijven tijdens de hulpverleningsgesprekken vaak oppervlakkig en kijken vaak van het onderwerp af terwijl ze, paradoxaal genoeg, wel hulpverlening wensen en nodig achten. Het persoonlijk

vertrouwen in de hulpverlener is hierbij een cruciaal element. Vertrouwen blijkt bij veel gedetineerden erg belangrijk en het vraagt veel tijd om dit vertrouwen te winnen. Eens er vertrouwen is kan de hulpverlening effectief van start gaan. Dit is ook één van de redenen waarom het zo belangrijk is dat een ex-gedetineerden steeds terecht kunnen bij dezelfde hulpverlener. Dit vormt een grote drempel bij het zetten van de stap naar hulpverlening voor gedetineerden. Hierop wordt in het volgende hoofdstuk dieper ingegaan (cf. *infra* nr. 2.2.2 Wijzigende personeelsbezetting).

"Het is zo makkelijk om een hulpverlener om de tuin te leiden en een muur op te houden maar die mevrouw, ja ik zit nu negen maand bij haar en het is nog maar net dat ik uhm meer open was tegen haar. Ge wilt wel die hulpverlening maar soms is het zo van moet ik nu weer naar daar... zij heeft gewoon na enkele keren door te bewijzen dat ze mij schaak kan zetten op mijn denkpatronen veel respect gewonnen. Daarom heb ik wel veel vertrouwen in haar" (Interview 5, 3 maart 2020, p. 5).

Een vertrouwensfiguur moet volgens de bevraagde gedetineerden niet steeds enorme prestaties verrichten. Een schouderklopje kan al veel doen, het geeft bevestiging op de goede weg te zijn en motiveert om op deze manier verder te doen. Naast alle negatieve commentaren en beoordelingen in de periode na detentie kan een complementje door iemand die de volledige situatie kent een enorme meerwaarde bieden.

"En diegene die eens zeggen van kijk, je bent goed bezig! Een keer een duwtje in de rug geven van iemand die in de gevangenis heeft gezeten is een crimineel hé, dat is stigmatiserend. Dat is zo, kweet dat ook wel. Ik ga ook een stempel krijgen voor de rest van mijn leven" (Interview 6, 4 maart 2020, p. 9).

2.2 Drempels

De stap zetten naar hulp- en dienstverlening is voor velen niet evident. Echter kunnen bepaalde factoren deze stap extra bemoeilijken. Welke deze factoren nu concreet zijn werd specifiek bevraagd aan veelplegers uit het arresthuis te Ieper. Deze werden in verschillende overkoepelende drempels ondergebracht en worden hieronder nader toegelicht.

2.2.1 Eerdere (negatieve) ervaringen

Eerdere ervaringen met hulp- en dienstverleningsorganisaties of persoonlijke ervaringen met een specifieke hulpverlener kan de perceptie van gedetineerden met betrekking tot hulpverlening beïnvloeden. Positieve ervaringen zorgen voor stimulans. Een negatieve ervaring leidt ertoe dat ex-gedetineerden op een eerder terughoudende manier reageren. Dit kan een nefast effect hebben op de manier waarop ex-gedetineerden naar hulp- en dienstverlening gaan kijken. Wanneer er weinig vertrouwen is, door een eerdere ervaring, wordt dit veralgemeend naar hulpverlening in het algemeen. Dit kan ertoe leiden dat ex-gedetineerden hulpverlening niet snel opnieuw een kans willen geven. Ook wanneer eerdere ervaringen met hulpverlening binnen detentie als negatief bevonden werden kan dit leiden tot een terughoudendheid jegens het postpenitentiair aanbod.

"Ik ben wel heel open tegen hen. Bij de vorige had ik dat niet omdat we op slechte voet begonnen zijn door een afspraak die ik niet ben nagekomen en dan heeft ze daarom heel streng gereageerd. En de afspraak erna was ze zelf drie kwartier te laat dusja. Dan kwam ze wel met een goeie uitleg maar ja" (Interview 5, 3 maart 2020, p. 6-7).

2.2.2 Wijzigende personeelsbezetting

Ex-gedetineerden vinden vertrouwen uitermate belangrijk. Ze zijn erg wantrouwig om hun gevoelens bloot te geven tegenover een onbekende. Voor de meeste bevraagde gedetineerde is het dan ook belangrijk dat er een stabiele continuïteit heerst en dat de hulpverlener of begeleider waarop zij beroep doen niet steeds iemand anders is. Deze voor hen vertrouwde figuur is op de hoogte van het (detentie)verleden van de ex-gedetineerde en weet wat hij in het verleden reeds maakte.

*"En waarom is dat voor jou belangrijk dat dat altijd dezelfde persoon is?"
"Omdat ik soms problemen heb om mijn verhaal te doen aan mensen dat ik niet goed ken" (Interview 6, 4 maart 2020, p. 4).*

Een vaste begeleider heeft als meerwaarde dat de ex-gedetineerde niet steeds zijn hele verhaal opnieuw moet doen wat zorgt voor een drempel om naar hulpverlening toe te stappen. Uit de interviews kon opgemerkt worden dat dit een reden vormt waarom ex-gedetineerden hulpverlening uit de weg gaan en vermijden. Sommige gedetineerden zijn wel bereid om hulpverlening aan te gaan maar wachten hiermee tot ze vrijkomen omdat ze de meerwaarde van hulpverlening binnen

detentie niet zien. Ze merken vooral op dat de hulpverlening op het moment van de vrijlating opnieuw moet opgestart worden en de hulpverlening die reeds werd opgebouwd in detentie 'verloren' is.

"Ze hebben ook voorgesteld van kijk, we hebben hier psychologen maar ja een keer dat je hier stopt jah. Ik heb geen zin om dat verhaal tien keer opnieuw te moeten doen" (Interview 6, 4 maart 2020, p. 4).

Hierboven (cf. *supra* nr. 2.1.5 Vertrouwensfiguur) werd reeds besproken dat gedetineerden nood hebben aan een vertrouwensfiguur waarop zij beroep kunnen doen indien het moeilijker gaat. Door de vele wijzigingen in personeelsbezetting kan de vertrouwensrelatie tussen cliënt en hulpverlener bemoeilijkt worden.

"Als ge naar de dokter gaat ga je ook graag naar dezelfde dokter he. Ik wacht soms veertien dagen tot dak weer bij dezelfde kan gaan. Waarom jah, ik vertrouw haar en dat is zoals U partner, die kiest ge ook maar één keer in U leven he en normaal die vertrouw je ook, haar of hem da maakt ni uit maar tis om door het leven mee te gaan he" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 6).

"Ik heb net gisteren een brief gekregen dat ik uhm dat ik dus aanvaard ben bij kompas waar ik elke week terug kan gaan vanaf wanneer ik vrij ben en tis ook bij dezelfde vrouw dat ik terugga dus das goed" (Interview 5, 3 maart 2020, p. 4).

2.2.3 Verplichting tot het volgen van hulpverlening

Opgelegde hulpverlening zorgt voor een verhoogde druk bij ex-gedetineerden, die het al vaak moeilijk hebben met verplichtingen. In verschillende interviews komt naar voor dat het belangrijk is dat de persoon die hulpverlening wil krijgen hier ook intrinsiek gemotiveerd voor moet zijn. Zonder deze motivatie heeft hulpverlening volgens de bevraagde gedetineerden echter geen zin, ook niet wanneer dit wordt opgelegd.

"Die gasten zijn totaal niet gemotiveerd hé. Die hebben dat nog altijd niet door dat ze in de gevangenis zitten en dat dat het begin is van een lange carrière, daar komt het op neer" (Interview 8, 4 maart 2020, p. 2).

"Dus je wilt het eigenlijk echt vanuit jezelf doen?"

"Ja inderdaad, dan ligt de drempel niet zo hoog. Maar de drempel ligt wel hoger als je gepusht wordt" (Interview 2, 3 maart 2020, p. 5).

Verplichte hulpverlening kan wel als stok achter de deur gezien worden. Voor sommige gedetineerden is het nodig om een extra duwtje in de rug te krijgen en hun aan de hand van verplichte begeleiding op het rechte pad te blijven. Dit kan een negatieve ervaring teweegbrengen zoals in vorige alinea reeds besproken (cf. *supra* nr. 2.2.1 Eerdere (negatieve) ervaringen) waardoor ze in de toekomst minder snel geneigd zijn om op hulpverlening beroep te doen bij moeilijkheden.

"Je kunt daar niets op zeggen want dat is een stok achter de deur dat ze houden he, bij 90% is dat nodig maar er zijn hier een paar mensen dat ik wat, is dat nu achter een jaar of achter tien jaar dat zijn de braafste mensen uit" (Interview 6, 4 maart 2020, p. 5).

2.2.4 Wachlijsten

Tijdens de periode na detentie is het belangrijk dat de ex-gedetineerde onmiddellijk bij hulpverlening terecht kan. Vlak na deze periode is hij nog gemotiveerd om de stap naar hulpverlening te zetten en is er nog voldoende tijd voordat zijn sociale leven en job een centrale rol krijgt. Vooral bij druggerelateerde problematieken is dit essentieel.

"De wachlijsten uhm... ik moet niet opnieuw wachten en aanvragen tis al via tandem aangevraagd dus dat is al goed, de vorige keer zat daar nog drie maand tussen. In het begin heb je goede moet maar je mag dat niet laten zakken. Intussen, in die drie maand, had ik dan werk, dat was werk van tien uur 's morgens tot 's avonds en dan kon ik niet meer gaan en eigenlijk de eerste keer dat ik de vorige keer naar kompas ben gegaan was dan uiteindelijk na negen maand maar intussen had ik al terug een weerstand opgebouwd" (Interview 5, 3 maart 2020, p. 4).

Het probleem in verband met de wachlijsten was een probleem dat alle veelplegers als ernstig ervaren. De wachlijsten zijn te lang waardoor veel ex-gedetineerden hun motivatie om de stap naar hulpverlening te zetten verliezen.

"Ik Heb CGG al gebeld en die zeiden: Er is een wachtlijst van twee jaar. Ja dat is te lang, dat is echt veel te lang. Ik kan toch moeilijk twee jaar wachten? Dat is een probleem" (Interview 4, 3 maart 2020, p.10).

"Bij drugsgebruikers zit da wel veel in hun hoofd van laat het ik heb er geen zin meer in" (Interview 3, 3 maart 2020, p.8).

In de gesprekken kwam naar voor dat het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod op het moment van de vrijlating ter beschikking zou moeten zijn zodat ex-gedetineerden onmiddellijk een goede start kunnen maken.

"Ik denk dat dat een groot probleem is ja, mensen die uit de gevangenis komen moeten direct geholpen worden. De dag dat ze hier een stap buiten zetten eigenlijk of misschien dat al bezig is hierbinnen he. Misschien niet afwachten maar een dag of twee of een week erna een intakegesprek en dan verder zien." (Interview 5, 3 maart 2020, p.10)

Sommige respondenten opteren om eventueel naar de privé-hulpverlening te stappen. Hier botsen ze op een financiële drempel omdat de privé-hulpverlening een hoog prijskaartje kent.

"Een wachtlijst van zes maanden, das veel hé. En in zes maanden kan er heel veel gebeuren. Ze zeggen dan "Aja ge moet maar privé gaan". Aja oke das goed maar dat is wel €50 hé, leg dat daar maar eens iedere maand als je juist van hier komt! In 90% van de gevallen heb je bijna niets meer over he, dan heb je soms zelf geen huis" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 10).

2.2.5 Ontbreken van kennis i.v.m. het aanbod

Als laatste opmerking werd aangehaald dat de kennis over het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod minimaal aanwezig is bij veel gedetineerden. Veelplegers weten vaak amper waar ze terecht kunnen of welke aanbod voorhanden is.

"Ja maar euhm allé waar dat ik direct aan denk is; welke hulpverlening? Ik heb niet zo een beeld van een waaier hulpverleningsdiensten waar ik naartoe kan en dat ziet er zo uit. Ik ken daar niets van, ik weet bijvoorbeeld wel wanneer ik hulp nodig heb maar welke hulp dat dan is daar heb ik geen idee van. Dan sta ik tegen de muur" (Interview 7, 4 maart 2020, p.7).

Tijdens de periode van detentie wordt er weinig informatie verstrekt omtrent het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod tenzij men hier expliciet om vraagt. Wanneer ex-gedetineerden de weg naar postpenitentiare hulp- en dienstverlening niet vinden kan er echter geen hulpverlening aangeboden worden. Dit vormt een gemiste kans.

"Ja als je het zelf vraagt! Alles moet je hier zelf vragen, dat is erg he. En zeker als je niet weet waar je moet starten, veel mensen weten dat niet hoor hier. Als je het zelf vraagt gaan die mensen u wel helpen want zij moeten dat ook doen. Je krijgt hier ook geen brochures ofzo he" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 19).

De nood aan informatie en uitleg over de mogelijkheden op vlak van postpenitentiair begeleiding is er wel degelijk. Doorheen de interviews bleek dat veelplegers wel geïnteresseerd zijn. Door het geven van de nodige informatie tijdens hun detentieperiode zou de weg naar hulpverlening vereenvoudigd kunnen worden.

"Waarom organiseren ze geen infodagen? Dat moet meer een keer om de twee- drie maand he, ik zeg nu niet dat je dat iedere dag moet doen he, maar om de drie maanden, steekt eens een foldertje binnen: wat moet je doen als je vrijkomt. Wat moet ik doen met mijn huis, waar kan ik terecht... Beetje uitleg ook voor de mensen die niet kunnen lezen ofzo" (Interview 4, 3 maart 2020, p. 18).

"Ja dat zou wel handig zijn want op de wandeling, je zou eens moeten mee-gaan naar de wandeling, wat voor vragen daar allemaal gesteld worden. Ze zouden u geen kwaad doen hoor maar dat zijn jonge gastjes die weten eigenlijk niet wat ze kunnen doen" (Interview 8, 4 maart 2020, p. 3).

2.2.6 Persoonlijke redenen

Als laatste drempel zijn er ook persoonlijke redenen die een ex-gedetineerden remmen in het zoeken naar hulp- en dienstverlening na detentie. Uit interviews bleek dat gedetineerden vaak het gevoel hebben alles onder controle te hebben en hun problemen alleen aan te kunnen. Ze gaan pas hulp zoeken indien het echt nodig is of wanneer ze terug op het slecht pad komen wat in principe te laat is.

"Uhm... tis gewoon doen of niet. koppig blijven en kiezen van ga ik da nu zelf doen of niet. Eigenlijk is da maar een kleine stap maarja" (Interview 2, 3 maart 2020, p. 5).

Ex-gedetineerden worden bij het zoeken naar hulpverlening geconfronteerd met gevoelens van schuld en schaamte. Toegeven dat het alleen niet lukt en dat hulpverlening nodig is om een goed leven uit te bouwen blijkt voor veel ex-gedetineerden een moeilijkheid te zijn.

"Ook al weet ik dat ze beroepsgeheim heeft toch lieg ik echt in haar gezicht als ze vraagt gebruik je nog omdat ik mij schaam en de hulpverlener niet wil maar wel weet dat ik ze nodig heb" (Interview 5, 3 maart 2020, p. 5).

2.3 Verschillend inzicht bij vorige detentieperiode

De bevroegde respondenten betreffen veelplegers, dit heeft als voordeel dat zij een vergelijking kunnen maken tussen de vorige postpenitentiaire periode en hoe ze dit deze keer anders willen aanpakken. Doorheen de gesprekken werd duidelijk dat het merendeel van de bevroegde gedetineerden anders staat ten opzichte van hulp- en dienstverlening in vergelijking met hun standpunt die ze in het verleden aanhielden. Ze staan momenteel meer open om hulp toe te laten dan wanneer zij voor het eerst in vrijheid gesteld werden.

"Kga dat sowieso wel doen denk ik, ik ga ni opnieuw doen alsof ik het allemaal aankan. Ik weet dat ik een hard karakter heb maar je moet ook een beetje realistisch blijven. Want er zijn er veel die de eerste maand geen last hebben ma die achter een maand of twee het plots niet meer aankunnen alleen. 't Is niet de bedoeling dak ik opnieuw hier terecht kom hé" (Interview 1, 3 maart 2020, p. 7).

"Zou je als je het moeilijk hebt buiten naar hulpverlening gaan of zou je eerst naar vrienden gaan?"

"Wel ja vroeger was ik wel meer zo maar nu moet ik wel toegeven dat het anders is dus kzou meer naar de hulpverlening gaan dan vroeger" (Interview 2, 3 maart 2020, p. 4).

Gedetineerden geven aan nu ook meer de waarde van hulp- en dienstverlening in te zien. Tijdens hun detentieperiode kunnen gedetineerden op verschillende diensten beroep doen. Dit is voor de meeste gedetineerden een eerste kennismaking met hulp- en dienstverlening. Dit kan ertoe leiden dat ze na detentie sneller naar hulp- en dienstverlening grijpen omdat ze hiermee reeds vertrouwd zijn. Het verblijven in detentie zorgt ervoor dat gedetineerden gaan nadenken over hoe ze bepaalde zaken in het vervolg gaan aanpakken. Hoe ze hun leven terug gaan oppikken na detentie. Door als veelpleger in detentie te verblijven wordt over de voorbije periode gereflecteerd en nagedacht hoe het anders kan.

“Zou je sneller hulp zoeken dan dat je vroeger zou doen?”

“Ja zeker en aan wat ligt dat dan juist? Door hier te zitten. Ik ben hier toegekomen, ik heb vroeger altijd alles alleen willen doen en ik heb nooit hulp gevraagd eigenlijk, dat heb ik hier nu ook wel geleerd dat je daarover moet praten en dat dat belangrijk is om hulp te zoeken” (Interview 6, 4 maart 2020, p. 8).

2.4 Brug binnen – buiten

Algemeen kunnen we stellen dat gedetineerden het belangrijk vinden om een overgang tussen detentie en vrijheid te creëren. Volgens de bevraagde veelplegers is het ontbreken van hulp- en dienstverlening, zowel tijdens als in de periode na detentie, de reden van het hoge recidivecijfer die we in België kennen (*cf. supra* nr. 2 Maatschappelijk kader postpenitentiaire hulpverlening).

“Neen ook al vanaf de detentie. In Nederland liggen de statistieken erg laag van recidive en waarom de reden? Die mensen worden begeleid binnen de gevangenis maar worden eigenlijk begeleid naar buiten toe. Die hebben werk die hebben inkomsten, die hebben alles wat ze eigenlijk van therapie nodig hebben of juist geen? Die mensen worden op de voet eigenlijk achteraf eigenlijk vanaf binnen de gevangenis begeleid naar buiten toe en dan stopt dat niet meer. Buiten gaat dat eens zo hard door” (Interview 4, 3 maart 2020, p. 6-7).

“Moest ik hier nu buiten gekomen zijn met wat structuur of uhm een plan, kan ik nu geen plannen maken he. Kan wel zoeken achter werk maar dat is nu niet concreet he” (Interview 7, 4 maart 2020, p. 12).

Uit de interviews bleek dat één van de grootste pijnpunten bij de overgang van binnen naar buiten de plotse stopzetting van hulp- en dienstverlening is. Wanneer een gedetineerde de moed heeft gevonden om effectief hulp te zoeken tijdens detentie wordt dit stopgezet op het moment dat deze de gevangenis verlaat. Wat eerder opgebouwd werd tijdens detentie is volgens hen verloren op het moment je de gevangenis verlaat. Wanneer een ex-gedetineerde opteert om zich tot de privé-hulpverlening te wenden om toch steeds een vaste hulpverlener te kunnen waarborgen bots deze op de financiële drempel van deze hulpverlening.

"Ik heb gekozen voor iemand extern eigenlijk. Dat is iemand die één keer per maand komt naar hier. Allé die mensen van het CAW zijn misschien even goed maar een keer dat je hier stop en verander van gevangenis en moet je terug helemaal opnieuw beginnen en dat zie ik niet zitten dus heb ik gekozen voor iemand extern en die gaat dan mee als ik nu Naar Brugge, Oudenaarde, Ruiselede die komt overal achter. Tis wel duur maarja per keer dat hij komt is €160" (Interview 6, 4 maart 2020, p. 4).

"Ik ga hier ook om de twee weken eens bij S. van de CGG. Dat gaat ook goed he maar voor het moment dat ik hier weg bent stopt het, wanneer ik buiten komt ook, als ik het even moeilijk heb ofzo. Die privé-therapeut kent mijn verhaal en weet wat we samen hebben opgebouwd en dat kan hij ook verderzetten hierbuiten dan" (Interview 6, 4 maart 2020, p. 5).

Uit de interviews met veelplegers bleek dat zij eerder opteren om de hulpverlening reeds op te starten tijdens detentie om reeds een basis te hebben indien men wil verder gaan met hulpverlening na detentie.

"Er zijn hier veel mensen die boetes krijgen van duizenden of tienduizenden euro's. Ze hebben al niets de meeste dus als je buiten komt dan heb je niets he. Dat ze er geen beginnen aan zien, misschien zou het beter zijn moesten ze al hulp krijgen van het OCMW ofzo hierbinnen. Als ze al in collectieve gaan terwijl ze hierbinnen zijn. Dat dan alles eigenlijk al geregeld is en als je hierbuiten komt dat je al een huis hebt dan kan je daar direct terecht. Ergens werken zoals in de kringloopwinkel ofzo dan verdien je ook al geld want momenteel is da vaak niet zo. Want nu is het hier hup buiten en dan sta je daar he. Ik zie er veel terugkomen met hetzelfde verhaal" (Interview 6, 4 maart 2020, p. 5-6).

2.5 Meerwaarde aansluitende hulp- en dienstverlening

Ook hierbij, zoals eerder aangehaald, is het belangrijk om een vertrouwensfiguur te hebben. Wanneer je tijdens detentie vertrouwen krijgt in een hulpverlener waar je na detentie ook terecht bij kunt is dit voor veel gedetineerden een ideale oplossing.

"En dat je een hulpverlener hebt die hen bezighoudt met jou hé. Dat je ziet dat ze ermee bezig zijn, dat je buiten kan komen en ten eerste heb je al iemand waarop je kan rekenen, dan sta je niet alleen hé. Als je hierbuiten komt met vijf euro voor de trein, dat is al veel voor sommige. Moest die brug er zijn, nja da verwijt ik wel de bak dat ze ons dom houden in de cel" (Interview 7, 4 maart 2020, p. 12).

De professionaliteit van een hulpverlening wordt als meerwaarde aangehaald. Vrienden en familie geven elk hun eigen goede raad maar soms hebben gedetineerden nood aan een objectief en nuchter antwoord in plaats van oordelen uit hun omgeving.

"Omdat ik vind dat die mensen meer gespecialiseerd zijn in bepaald onderdelen omdat ze ook veel me dergelijke mensen te maken krijgen. Ik vind dat je daar ook een directer antwoord ga krijgen dan dat je van familie zou krijgen want hier is het ook altijd me vooroordelen van ja je moest da maar ni gedaan hebben... heb daar al geen goesting in" (Interview 1, 3 maart 2020, p. 8).

DEEL 4 BESPREKING EN CONCLUSIE

1 Bespreking van de onderzoeksresultaten

Nu de onderzoeksresultaten (*cf. Supra* DEEL 3) toegelicht werden, is het belangrijk om deze gegevens af te toetsen aan de wetenschappelijke literatuur. Deze werd in het eerste deel van dit werk weergegeven. In wat volgt bespreek ik de opvallendste en belangrijkste conclusies die vanuit deze vergelijking getrokken werden. De respondenten van het empirisch onderzoek betreffen veelplegers. Dit heeft als meerwaarde dat zij reeds ervaring hebben binnen het postpenitentiair aanbod. Op deze manier probeer ik hun visie en mening te betrekken om tot de nodige conclusies te komen. In eerste instantie wordt erop zoek gegaan naar de hiaten tussen theorie en praktijk. Daarbij wordt nagegaan wat de belangrijkste redenen zijn om al dan niet naar hulpverlening toe te stappen. De bevraagde veelplegers hebben reeds ervaring met het postpenitentiare aanbod en weten, uit ervaring, waar de moeilijkheden gesitueerd zijn. De tekorten in het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod worden vanuit het perspectief van de veelplegers benaderd. Aan de hand van deze gegevens wordt gepoogd een overzicht te schetsen van de restricties die zowel in literatuur als praktijk naar voor komen.

1.1 Afstemming noden en behoeften van gedetineerden

We kunnen, aan de hand van de empirische data, concluderen dat ex-gedetineerden vooral belang hechten aan praktische zaken. Met praktische zaken wordt het vinden van gepaste huisvesting, werk en dagbesteding bedoeld. Hierdoor wordt een bepaalde structuur gecreëerd in het dagdagelijkse leven van de gedetineerde. Dit is voor veel ex-gedetineerden een belangrijk startpunt. Ook in de literatuur worden deze belangrijkste basisnoden geschetst. De nood aan financiële ondersteuning en werkgelegenheid worden als grootste noden aangehaald. Reeds vermeld onderzoek van Hermanns (2009: 148-149) geeft de ernst van deze nood weer. Daaruit bleek dat een groot deel, 40% van de ex-gedetineerden, problemen ondervindt op vlak van inkomen gedurende deze periode. Verschillende initiatieven erkennen deze nood en proberen hierop in te spelen. Het reeds besproken 'Back On Track' project uitgaand van CAW en het Oranjehuis is hier een voorbeeld van. Ook het 'Aan de bak-project' uitgaand van de VDAB probeert gedetineerden te begeleiden tijdens hun zoektocht naar gepaste tewerkstelling en biedt financiële ondersteuning (Klasbak, 2019; VDAB, 2004: 1-2). Daarnaast wil het project Brotherhood Enterprise, in 2008 opgericht door K.

Qnioun, ook aan deze nood tegemoetkomen. Dit project is momenteel nog niet volledig operationeel. Het doel is om ex-gedetineerde te ondersteunen tijdens hun zoektocht naar gepaste werkgelegenheid. Tijdens deze zoektocht wordt gepaste begeleiding aangeboden. Het doel van het project is om het recidivecijfer te counteren (vzw Brotherhood Enterprise, 2017).

Daarnaast zien we dat huisvesting een volgende grote zorg is voor vele ex-gedetineerden. Uit de interviews met veelplegers kunnen we afleiden dat het hebben van een goede woning de basis vormt voor een goede, nieuwe start. Zonder een woonst wordt het moeilijk om op een vlotte manier te re-integreren in de maatschappij. Het ontbreken van een woning leidt dit tot vele onzekerheden tijdens de periode na detentie. Wel kan opgemerkt worden dat enkele, reeds bestaande, projecten inwerken op deze nood. De Mannenopvang, onderdeel van het CAW, biedt tijdelijk onderdak aan voor mannen die geen woning ter beschikking hebben waaronder ex-gedetineerden. Ook de Bremstruik van vzw de Kerit te Roeselare biedt tijdelijk opvang aan. Echter is dit aanbod beperkt en biedt het vaak slechts een tijdelijk oplossing (De Bremstruik, 2018; Demeersman, 2008).

Er wordt opgemerkt dat vooral het hebben van een vertrouwensfiguur en een positief netwerk door veel gedetineerden als belangrijk geacht wordt. Vooral iemand hebben om op terug te vallen is hier een vaak terugkomend element. Afhankelijk van de persoon kan dit iemand uit de familiale sfeer zijn maar evenzeer een extern persoon die steun biedt van buitenaf. Daarop aansluitend is begeleiding en opvolging om op een goede manier een netwerk uit te bouwen een laatste, maar niet minder belangrijke, nood die aangehaald wordt. In de literatuur wordt de nood aan sociale relaties erkend. Het biedt perspectief om mogelijke recidive te voorkomen. Het hebben van zo'n vertrouwensfiguur kan er mede voor zorgen dat de ex-gedetineerde niet terugvalt op de vrienden uit het criminele verleden. Niet enkel in de literatuur maar ook in de interviews kwam dit ter sprake. Het netwerk is bepalend voor het verdere verloop van het re-integratietraject. Ook psychosociale ondersteuning, waaronder verslavingszorg, is essentieel om het functioneren in de maatschappij te optimaliseren (Van Dam, & Raeymaeckers). Wel kunnen we hier opmerken dat initiatieven die op deze specifieke noden inspelen minder sterk tot amper uitgewerkt zijn in West-Vlaanderen. Hier in de provincie is er eerder sprake van een algemeen aanbod, maar niet specifiek gericht op ex-gedetineerden. Op dat vlak is hieromtrent in West-Vlaanderen nog weinig gerealiseerd.

We kunnen stellen dat de wetenschappelijke literatuur en de bevindingen van de gedetineerden met betrekking tot de noden en behoeften na detentie gelijkstemmig klinken. Er is een duidelijk zicht over welke moeilijkheden een ex-gedeteneerde ervaart tijdens de periode na detentie (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017: 26-27; Moors, & Balogh, 2007: 110-111). In West-Vlaanderen blijkt de ondersteuning vooral gebaseerd te zijn op het vinden van gepaste tewerkstelling wat leidt tot meer financiële zekerheid. Door de financiële zekerheid kan de ex-gedeteneerde zich een kwaliteitsvolle woonst permitteren. Echter is dit aanbod nog niet volledig uitgebouwd en gaat dit slechts om verschillende kleinschalige initiatieven. Andere noden, die gekend zijn in de literatuur, worden minder frequent uitgebouwd in het kader van het postpenitentiaire aanbod. Voor noden zoals het hebben van een vertrouwensfiguur of psychosociale ondersteuning kan vooral beroep gedaan worden op algemene diensten. Dit aanbod is niet uitsluitend voor ex-gedeteneerden uitgewerkt in West-Vlaanderen.

Deze noden en behoeften vervagen op de achtergrond en verdienen zeker meer aandacht binnen het postpenitentiaire hulp- en dienstverleningslandschap, dit zowel voor de ex-gedeteneerde als voor de samenleving. Uit de interviews met veelplegers bleek dat veelplegers een grote nood hebben aan structuur, een positief netwerk en een vertrouwensfiguur. Naar de toekomst toe verdienen deze noden meer aandacht binnen het postpenitentiaire hulp- en dienstverleningslandschap. Tot nu toe wordt vooral sterk ingezet op de financiële nood, werkgelegenheid en het vinden van een woonst. Het aanbod is niet in evenwicht waardoor dit voor gedetineerden geen soelaas biedt. Het is belangrijk dat het aanbod op een meer evenwichtige manier opgedeeld wordt. Op deze manier kan het postpenitentiaire aanbod in West-Vlaanderen voor iedere nood gepaste hulpverlening aanbieden wat, tot nu toe, niet het geval is.

1.2 Initiatieven als dode letter

Organisaties en diensten erkennen de nood aan een goed uitgebouwd postpenitentiair aanbod en vermelden dit ook in hun beleidsdocumenten. Echter worden de projecten en initiatieven erg moeizaam gerealiseerd. We kunnen hier stellen dat het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod gedeeltelijk als dode letter omschreven kan worden. Dit hoofdzakelijk door het tot nu toe beperkt gerealiseerd aanbod. Grondig en uitgebreid cijfermateriaal omtrent de effectiviteit van het huidig postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod is hierdoor amper beschikbaar. Dit maakt het moeilijk om de effectiviteit van gerealiseerde projecten in kaart te brengen. Ook veelplegers zelf halen dit aan tijdens de

interviews. Zij geven aan niet te weten waar ze terecht kunnen met een bepaalde hulpvraag. Het aanbod is onvoldoende gekend en niet uitgebreid genoeg. Dit leidt ertoe dat de respondenten amper voorbeelden kennen van hulp- en dienstverleningsinstantie of reeds bestaande trajecten. Hier kunnen dus tweede grote pijnpunten uit worden afleiden. Ten eerste, indien er te weinig aanbod is en ten tweede, indien dit aanbod amper is gekend, mist hulp- en dienstverlening haar doel voor deze specifieke groep. De weg naar hulp- en dienstverlening wordt door veel ex-gedetineerden als onvindbaar ervaren.

Belangrijk te vermelden is wel dat er steeds meer aandacht voor deze doelgroep komt. Er is een positieve vooruitgang op te merken in de uitbouw van het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen. Tot op heden wordt de focus hoofdzakelijk op hulp- en dienstverlening binnen detentie gelegd. Door de uitwerking van het strategisch plan in 1994 werd het belang van een hulpaanbod na detentie steeds meer erkend (Daems, 2009: 206-209). De focus ligt nog steeds hoofdzakelijk op hulp- en dienstverlening tijdens detentie waardoor de ontwikkelingen omtrent het postpenitentiair aanbod met mondjesmaat worden uitgebouwd. We zien steeds meer initiatieven opborrelen wat de ontwikkeling van een postpenitentiare hulp- en dienstverleningsaanbod ten goede komt. De motivatie is er maar om dit effectief tot uitwerking te laten komen, zijn er nog wat meer inspanningen nodig. Als kritische criminoloog pleit ik ervoor om de positieve effecten van het postpenitentiare aanbod te benadrukken. Dit vanuit het standpunt van de 'What works' benadering. Wanneer deze positieve effecten, zoals een dalend recidivecijfers, erkend worden, zal de motivatie om dit aanbod verder uit te bouwen, gestimuleerd worden (Rovers, 2007: 7-10).

1.3 Interdisciplinaire aanpak

In het huidige postpenitentiare aanbod zien we verschillende projecten en initiatieven ontstaan. Doch zijn deze projecten en initiatieven afzonderlijk en los van elkaar georganiseerd wat leidt tot het probleem dat er naast elkaar gewerkt wordt. We kunnen stellen dat de nood aan een samenhangende postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen aanwezig is. Volgens de bevroegde gedetineerden is het moeilijk om de weg naar de gepaste hulpverlening te vinden. Indien deze al gevonden wordt, moet voor ieder probleem naar een afzonderlijke hulpverlening worden gegaan, waardoor veel van de cliënt gevergd wordt. Een overkoepelende organisatie waarbij gedetineerden een totaalpakket aan begeleiding kunnen krijgen zou idealiter het best aansluiten op alle noden en behoeften van gedetineerden. Indien dit om organisatorische en/of ideologische

redenen niet haalbaar is, zou een instrument gecreëerd moeten worden dat de waaier aan initiatieven overzichtelijk tot bij de betreffende doelgroep brengt.

Interdisciplinair werken wordt omschreven als een samenwerkingsverband tussen professionals die in staat zijn de ingebrachte kennis vanuit de afzonderlijke disciplines te integreren. Op deze manier wordt er nieuwe kennis verworven om via nieuwe innovatieve ontwikkelingen een bepaald probleem adequater en effectiever te kunnen oplossen (Buntinx, & Bijwaard, 2004: 9-19; Schuman, 2010: 14). Een interdisciplinaire aanpak is belangrijk om organisaties en diensten onderling af te stemmen op elkaar en op deze manier de nodige samenhang te garanderen. Het gebrek aan een interdisciplinaire aanpak kan ertoe leiden dat het aanbod minder aansluit op de diverse noden en behoeften van ex-gedetineerden. Wanneer zij reeds in begeleiding zijn voor één bepaalde hulpvraag kan een tweede begeleidingsvorm, naast het wekelijks bezoek aan de justitieassistent, te veel worden. Compacte begeleiding waarbij de ex-gedetineerden bij één instantie terecht kunnen voor alle hulpvragen is bij het verder uitbouwen van het postpenitentiaire aanbod dus zeker een must.

Dit is zeker geen evidentie en moeilijk te realiseren, onhaalbaar is deze interdisciplinaire aanpak ook niet. Om dit te verduidelijken haal ik een voorbeeld aan van hoe dit gerealiseerd kan worden in België. In het kader van intra familiaal geweld (verder: IFG) is dergelijke interdisciplinaire aanpak in ontwikkeling. In Antwerpen is het project 'Veilig Thuis Antwerpen' opgericht, dit project bestaat uit een samenwerking van het Family Justice Center Antwerpen en CO3. Het is een samenwerkingsverband tussen verschillende hulp- en dienstverleningsorganisaties die inzetten op IFG. Door dit onder te brengen in één huis wordt er interdisciplinair gewerkt. Dit zorgt ervoor dat er op een vlottere manier gewerkt kan worden en heeft verschillende voordelen voor de cliënt. Het huis biedt integrale en toegankelijke hulpverlening onder één dak aan waarbij samenwerking, preventie en welzijnsbevordering op de voorgrond komen te staan (Franck, 2018; Veilig thuis, z.d.).

1.4 Aansluiting

Eerder in dit werk werd het decreet van 8 maart 2013 betreffende "De organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden"²³ aangehaald. Het decreet ijvert naar een wettelijke basis om de planning, uitvoering en coördinatie van hulp- en dienstverlening voor de gedetineerde populatie grondig en volledig uit te bouwen. Hierbij is het van groot belang dat er voldoende aansluiting is tussen zowel de diensten die actief zijn binnen detentie als deze die buiten detentie hun aanbod waarborgen. Uit onderzoek van Paterson (2013: 21) bleek dat het uitbouwen van goede hulp- en dienstverleningstrajecten de kans op een succesvolle re-integratie verhoogt. Toch wordt in de praktijk opgemerkt dat deze aansluiting er vaak niet of onvoldoende is. Een onderlinge afstemming tussen de hulp- en dienstverleningsorganisaties zowel binnen als buiten detentie is belangrijk om voldoende aansluiting te bewerkstelligen binnen deze verschillende hulp- en dienstverleningsorganisaties. De kloof tussen hulp- en dienstverlening binnen en buiten de gevangenis zorgt ervoor dat de re-integratie van de gedetineerde niet op de voorgrond komt te staan (Claus, et al., 2013: 13). Ook gedetineerden zelf halen dit aan. Door hulp- en dienstverlening binnen en buiten detentie als twee afzonderlijke delen te organiseren, daalt de kwaliteit en kwantiteit van hulp- en dienstverlening. Uit de gesprekken kan geconcludeerd worden dat het belangrijk is om verder te bouwen op de hulpverlening die reeds in de gevangenis is opgestart. Tot op heden gebeurde dit onvoldoende, dit zie ik persoonlijk als een gemiste kans. Opvolging na detentie is essentieel om het re-integratietraject tot een goed einde te brengen. Indien de kloof tussen begeleiding binnen en buiten detentie te groot wordt verliest men deze contacten waardoor er onvoldoende controle is over de evoluties van de ex-gedetineerde (Paterson, 2013: 21).

In de praktijk kunnen we wel opmerken dat er meer aandacht komt voor de overgangperiode tussen detentie en vrijlating. Een voorbeeld hiervan is de uitbouw van de re-entry woningen. Deze overgangswoning, opgericht vanuit het PLC, poogt de kloof tussen detentie en de vrije maatschappij te minimaliseren. Door dit initiatief wordt vermeden dat gedetineerden na detentie op straat komen te staan zonder voorbereiding (Meurisse, 2017). Daarnaast wordt er steeds meer gesproken over het Rescaled-verhaal van vzw De Huizen. Kleinschaligheid,

²³ Decreet van 8 MAART 2013 betreffende de organisatie van hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, *BS* 11 april 2013, 22457

differentiatie en re-integratie in de lokale gemeenschap zijn drie kernbegrippen waar de vzw op verder bouwt. Detentie wordt in een ander perspectief geplaatst waardoor op een kritische manier kan nagedacht worden over hoe wij naar detentie en recidive kijken (De Vos, & Vanhouche, 2019: 39). De gedetineerden die hieromtrent werden bevraagd, waren erg positief over dit project en wilden er graag meer over weten. Omdat ook zij, naast de vele experts die achter het project staan, potentieel zien in dit initiatief.

1.5 Impact op recidive cijfer

Een goed uitgebouwd postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod brengt als positief effect een verhoogde kans op een succesvolle re-integratie met zich mee (Paterson, 2013: 21). Deze stelling is een positieve formulering die de eerder vernoemde 'Nothing works' theorie weerlegt (Rovers, 2007: 8; Crow, & Smykla, 2013: 10-13). Toch blijkt dit aanbod in realiteit niet of onvoldoende op elkaar aan te sluiten. Het gebrek aan deze verbinding kan het risico op recidive verhogen wat leidt tot maatschappelijk onrust. Ex-gedetineerden die problemen ondervinden tijdens de periode na detentie en niet de gepaste begeleiding krijgen, hebben een hogere kans om opnieuw in de gevangenis terecht te komen (Hermanns, 2009: 148-149). De bevraagde veelplegers beaamden deze stelling. Door hun ervaring met postpenitentiaire hulp- en dienstverlening kunnen we de respondenten als ervaringsdeskundigen zien. Dit impliceert dat zij de hiaten van het aanbod kunnen aanwijzen en nuanceren. Deze zeven respondenten gerecidiveerd, de reden is meestal niet te herleiden tot één oorzaak. De doorslaggevende factor is voornamelijk het gevoel er alleen voor te staan en het gebrek aan ondersteuning. Veelplegers geven aan hun re-integratietraject nu anders te willen aanpakken. Ze erkennen het belang van postpenitentiaire hulp- en dienstverlening. Ondersteuning na de detentie wordt als essentieel geacht om op een vlotte manier te re-integreren en recidive te vermijden.

2 Eindconclusie

Nu we aangekomen zijn bij de eindconclusie van dit werk wens ik een uitgebreid antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen. In de volgende onderdelen worden de drie onderzoeksvragen, die aan het begin van dit onderzoek vooropgesteld werden, beantwoord en geëvalueerd. Daarnaast is het, als kritische criminoloog, belangrijk om tevens de nodige ruimte vrij te maken om een evaluatie te maken over de sterktes en zwaktes van dit onderzoek. Deze bedenkingen schets ik in het laatste deel van dit hoofdstuk gekoppeld aan enkele aanbevelingen tot vervolgonderzoek.

2.1 Organisatie van het aanbod

De eerste onderzoeksvraag waarop een antwoord geformuleerd wordt, luidt als volgt; *'Hoe is het huidige hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen georganiseerd?'.* We zien dat postpenitentiaire aanbod vaak een onderdeel vormt van een grotere organisatie. Organisaties en diensten die uitsluitend inzetten op ex-gedetineerden zijn in West-Vlaanderen amper operationeel. Bij diensten zoals CAW, Groep INTRO en CGG zien we dat een deel van deze organisatie zich toespitst op (ex-)gedetineerden. Naast de ex-gedetineerden worden ook hulpvragen van anderen doelgroepen beantwoord (CAW, 2020; Coryn, 2019; Groepintro, z.d.; Kaesemans, 2014: 6-7; Vertommen, 2015: 6-16). Daarnaast zijn er projecten zoals Re-entrywoningen, Back On Track en Prison Talk. Deze projecten worden opgestart om het postpenitentiaire aanbod te vervolledigen. Het nadeel van deze tijdelijke projecten is dat ze doorheen de tijd vaak vervagen waardoor er geen stabiliteit in het aanbod gecreëerd wordt. De nood aan een aanbod voor ex-gedetineerden is er wel, dit wordt in de beleidsdocumenten vermeld maar komt moeizaam tot uitwerking (Meurisse, 2017: 11; PCL Ruislede, 2017: 9; BZN, 2020).

Het huidige aanbod is niet coherent en bestaat uit verschillende afzonderlijke initiatieven. Hierdoor ontbreekt de nodige samenhang om een constructief aanbod uit te bouwen. Door een gebrek aan een stabiliteit en continuïteit binnen het aanbod werken organisaties en projecten deels naast elkaar. Dit vormt een lacune binnen het huidige aanbod. Een interdisciplinaire postpenitentiair aanbod, waarbij diensten voldoende afgestemd zijn op elkaar, lijkt een utopische gedachte te zijn. We kunnen hieruit concluderen dat het aanbod in West-Vlaanderen geen zelfstandig gegeven is. Momenteel wordt het aanbod gerealiseerd in het verlengde van reeds algemeen bestaande organisaties. Dit brengt met zich mee dat er een

algemeen tekort is aan postpenitentiaire hulpverlening in West-Vlaanderen (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

2.2 Concrete noden en behoeften

De tweede onderzoeksvraag is de volgende; *'Wat zijn de concrete noden en behoeften van mannelijke ex-gedetineerden op vlak van hulp- en dienstverlening bij het verlaten van de gevangenis?'*. Om een antwoord te kunnen formuleren op deze onderzoeksvraag werd zowel de literatuur geraadpleegd als ex-gedetineerden zelf. We zien dat de literatuur een duidelijk zicht heeft op de noden en behoeften van ex-gedetineerden. Door deze literatuur af te toetsen aan het empirisch onderzoek werd geconstateerd dat de belangrijkste noden en behoeften overeenstemmend zijn. Deze noden en behoeften bevinden zich hoofdzakelijk op het gebied van werk, financiële (on)zekerheid en het vinden van een geschikte woning. Ex-gedetineerden ondervinden hieromtrent veel onzekerheden. Zij kunnen vaak niet meer terecht bij vrienden of familie na hun detentieperiode. Indien deze basisnoden niet vervuld worden, komen gedetineerden bij hun vrijlating vaak snel terug in het criminele circuit terecht.

Daarnaast mogen ook de andere noden zoals structuur, positief netwerk, sociale relaties en het hebben van een vertrouwensfiguur, niet uit het oog verloren worden. Het gevangenisleven is gebaseerd op een vaste structuur. Wanneer gedetineerden terug in vrijheid gesteld worden zonder de nodige structuur kan dit nefaste gevolgen met zich meedragen. Het hebben van een vertrouwensfiguur is belangrijk om op terug te vallen indien de ex-gedetineerde het even wat moeilijker heeft. Door professionele hulp gaan zij minder snel teruggrijpen naar het oude netwerk en leren ze een nieuw, positief netwerk uitbouwen waarop zij kunnen steunen. Het inzetten op deze noden en behoeften kan een dalend recidivecijfer met zich meebrengen (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

2.3 Aansluiting van de noden op het aanbod

De laatste onderzoeksvraag in deze masterproef is deze; *'Sluit het huidige hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen aan op de noden en behoeften van mannelijke ex-gedetineerden?'*. Deze vraag verbindt de twee bovenstaande onderzoeksvragen. We zien een groot contrast tussen de wetenschappelijke literatuur en de uitwerking in de praktijk. De noden zijn dan wel gekend maar deze worden in het huidige postpenitentiair aanbod niet of onvoldoende tot uitwerking gebracht. De organisaties en projecten die wel tot uitwerking komen baseren zich voornamelijk op de grootste noden zijnde werk en woonst. Op dit vlak kunnen we

stellen dat het aanbod aansluit op de noden en behoeften van ex-gedetineerden. Toch is dit aanbod in realiteit nog te beperkt om van een volledig uitgewerkt aanbod te kunnen spreken. Andere noden en behoeften zijn het hebben van structuur, positief netwerk, sociale relaties en het hebben van een vertrouwensfiguur. Een werking of organisatie die tegemoetkomt aan deze noden en behoeften is amper terug te vinden in het hulp- en dienstverleningsaanbod. Hier kunnen we stellen dat het aanbod niet aansluit op de noden en behoeften van gedetineerden. We kunnen hieruit concluderen dat er in West-Vlaanderen weldegelijk een tekort is aan goed uitgebouwde postpenitentiair hulpverlening (Van Dam, & Raeymaeckers, 2017).

2.4 Vervolgonderzoek, krachten en restricties

In deze conclusie wens ik graag ruimte vrij te maken om de nood aan vervolgonderzoek te benadrukken. Als eerste is dit onderzoek gebaseerd op een, in omvang beperkt, empirisch onderzoek. Dit vormt een grote beperking bij het interpreteren van de onderzoeksresultaten. Zoals eerder vermeld kon het onderzoek door externe omstandigheden, opmars van het COVID-19 virus, slecht in beperkte mate uitgevoerd worden. Hierdoor is het belangrijk erop te wijzen dat de interpretatie steeds met enige voorzichtigheid dient te gebeuren.

Met deze masterproef wil het belang van postpenitentiare hulp- en dienstverlening aankaarten en de aandacht ervoor vergroten. Er kan een stijgende tendens opgemerkt worden qua belangstelling betreffende dit onderwerp. Deze belangstelling groeit slechts met mondjesmaat waardoor verdere erkenning in verband met het belang van een uitgebouwd postpenitentiair aanbod zeker noodzakelijk is (De Koster, 2017: 624-626). Aan de hand van empirisch onderzoek en literatuur worden de positieve aspecten van dit aanbod benadrukt. Dit vormt een grote sterkte van dit onderzoek. Hierdoor wordt gepoogd de belangstelling en aandacht voor postpenitentiare hulp- en dienstverlening te laten groeien.

Het onderzoek is specifiek gericht op West-Vlaanderen om de haalbaarheid te garanderen. In het kader van deze masterproef was het niet realistisch om het postpenitentiare hulp- en dienstverleningsaanbod over heel België onder de loep te nemen. De beperktheid qua onderzoeksgebied vormt een restrictie voor het onderzoek. Ook al lijkt de literatuur te bevestigen dat de resultaten van dit summiere onderzoek geëxtrapoleerd mogen worden naar Vlaanderen en België, toch lijkt het mij aangeraden om ruimer vervolgonderzoek in deze te stimuleren.

Hierbij stimuleer ik dan ook om dit verder uit te breiden naar een groter gebied zoals Vlaanderen of België. Ook een uitbreiding op vlak van geslacht vormt een mogelijk topic in kader van vervolgonderzoek. In deze masterproef werd de focus enkel gelegd op mannelijke veelplegers. Verder onderzoek gericht op de specifieke noden en behoeften van vrouwelijke ex-gedetineerden raad ik ten sterkste aan. Dit met als hoofdreden om het postpenitentiaire hulp- en dienstverleningsaanbod zo volledig mogelijk uit te bouwen.

3 Aanbevelingen

Graag maak ik nog even ruimte vrij om enkele aanbeveling te brengen in verband met hoe, volgens mij persoonlijk, het postpenitentiaire hulp- en dienstverleningslandschap meer kan aansluiten op de noden en behoeften van gedetineerden. Uit voorgaande literatuur en mijn empirisch onderzoek blijkt dat de overgang tussen detentie en de vrijlating onvoldoende uitgebouwd is. Om deze kloof te dichten, zijn er belangrijke reeds bestaande of opkomende initiatieven, die in dit deel benadrukt worden (Claus, et al., 2013: 13). Deze initiatieven zijn in België, West-Vlaanderen, nog niet voldoende gekend, maar kunnen wel een meerwaarde bieden bij de verder uitwerken van het postpenitentiaire hulp- en dienstverleningslandschap. Het eerste initiatief dat besproken wordt, is afkomstig uit Denemarken. Halfway houses worden ingericht als alternatief voor de klassieke gevangenissen. Een volgend initiatief is vrijwilligerswerk en buddywerking. Vanuit het empirisch onderzoek leerden we dat veel gedetineerden nood hebben aan een vertrouwenspersoon om op terug te vallen. In Nederland zijn ze tegemoet gekomen aan deze nood door maatjes- of buddyprojecten te ontwikkelen. In België kennen we een dergelijk goed onderbouwd initiatief niet. Toch zou dit voor veel gedetineerde een belangrijke hulpbron kunnen worden. Deze beide projecten hebben onmiskenbaar potentieel en kunnen een meerwaarde betekenen binnen het postpenitentiaire hulp- en dienstverleningslandschap. Deze initiatieven kunnen de hulpverlening verruimen, versterken en stabiel maken. Hieronder ga ik dieper in op deze projecten.

3.1 Halfway houses Denemarken

'Halfway houses' is een concept uit Denemarken dat tijdens de lessen 'Samen leren in detentie' aan bod kwam. Tijdens deze les kregen we de kans een gastcollege te volgen met betrekking tot dit thema door Prof. Dr. Linda Kjær Minke. Professor Minke geeft les aan de University of Southern Denmark, Department of Law. Tijdens dit gastcollege gaf zij ons een toelichting over het concept en de visie van de halfway houses (Minke, 2019).

In 1973 werd het eerst halfway house opgericht in Denemarken namelijk het Skejby halfway house. Niet enkel gedetineerden verblijven in dit huis maar ook niet-criminele bewoners nemen er hun intrek voor een bepaalde, zelfgekozen, periode. De niet-criminele populatie bestaat hoofdzakelijk uit studenten die op een goedkope manier zelfstandig willen wonen. Deze niet-criminele bewoners functioneren als pro-sociaal rolmodellen. Hierdoor worden normen en waarden

aangeleerd aan gedetineerden, waardoor zij leren hoe ze het leven op een positieve, criminaliteit vrije manier kunnen aanpakken. Dit concept is gebaseerd op het principe van E. Sutherland (1883 – 1950), de delinquente bewoners krijgen goede invloeden van de niet-delinquente bewoners en leren wat 'goed gedrag' is en hoe ze dit best in de praktijk kunnen omzetten tot sociaal wenselijk gedrag. Dergelijke detentievorm zou het recidivecijfer tot 21 procent kunnen doen dalen. De focus van de gesprekken met medebewoners wordt niet enkel op het delict gelegd waardoor er een positievere sfeer ontstaat. De maatschappij wordt zoveel mogelijk nagebootst waardoor er een ander klimaat heerst dan binnen de reguliere gevangenissen. Maar de gedetineerden zijn niet vrij en zijn ze te allen tijde gebonden aan voorwaarden. Wanneer de periode van detentie erop zit, kan de overstap naar het dagdagelijkse leven makkelijker verlopen. Gedetineerden krijgen tijdens hun verblijf de kans om hun netwerk uit te bouwen en contacten te leggen. Door gedetineerden niet in de gevangenis onder te brengen, wordt vermeden dat zij nieuwe criminele technieken aanleren of nieuwe criminele contacten leggen (Broker, 2016: 99).

De doelgroep gedetineerden die in aanmerking komt om in een halfway house ondergebracht te worden, bestaat voornamelijk uit langgestraften. Het huis dat de gedetineerde toegewezen krijgt, wordt geselecteerd op basis van de woonplaats van familie en de (toekomstige) werklocatie (Bröker, 2016: 97-98). In Denemarken zijn er 189 plaatsen beschikbaar in acht verschillende halfway houses. Zowel mannen als vrouwen kunnen er verblijven. In het huis krijgt iedere bewoner bepaalde verantwoordelijkheden en taken opgelegd zodat alles vlot verloopt binnen het huis (Bröker, 2016: 93). In België kennen wij dergelijk initiatief niet, toch lijkt het mij in het kader van postpenitentiaire hulpverlening zeker en vast een meerwaarde. De pijnpunten die uit mijn onderzoek naar boven komen, worden hierdoor deels weggewerkt. Zo wordt de drempel naar de maatschappij lager. De reclassering, met name het zoeken naar werk en huisvesting en een sociaal netwerk kunnen vanuit deze basis gemakkelijker bewerkstelligd worden. Voor de gedetineerden verloopt het contact met de buitenwereld en het behouden van dit contact beter (Bröker, 2016).

3.2 Maatjes- of buddyprojecten

Maatjes- of buddyprojecten kunnen voor verschillende doelgroepen ingezet worden. In het bijzonder kwetsbare doelgroepen, waar ex-gedetineerden ook toe behoren, kunnen erg gebaat zijn bij dergelijke buddyprojecten. Vaak is de stap naar hulpverlening groot waardoor men de kans tot begeleiding misloopt. Met een

buddywerking wil men de zoektocht naar hulp verkorten en ondersteuning bieden aan diegene die het nodig hebben. Deze werking berust op vrijwilligers die hiertoe opgeleid zijn. In hoofdzaak wordt ingezet op adequate psychologische begeleiding en op het ontwikkelen van sociale vaardigheden (Van der Trier, & Potting, 2016).

Het doel van deze maatjes- of buddywerking is vierdelig. Ten eerste wordt het sociaal isolement doorbroken en het sociaal netwerk verruimd. Op deze manier gaan mensen verschillende diensten in hun omgeving leren kennen en nieuwe uitdagingen sneller durven aangaan. Een tweede pijler zet in op het ondersteunen en versterken van mensen m.a.w. het inzetten op empowerment. Hierdoor wordt het zelfvertrouwen opgekrikt en de zelfredzaamheid gestimuleerd. In een derde fase wordt gefocust op concrete, praktische zaken zoals ondersteuning bij het zoeken van een gepaste woning of werk. Hierdoor leert de persoon de lokale gemeenschap beter kennen en leert hij meerdere mogelijkheden kennen. Als laatste worden activiteiten die maatschappelijke verandering teweegbrengen gestimuleerd. Het is belangrijk dat de buddy niet als noodzakelijk geacht wordt maar als ondersteunend. Daarom moet er gewerkt worden aan de verbinding tussen de persoon en de maatschappij. Het creëren van een draagvlak binnen deze maatschappij zorgt voor een zelfstandig en autonoom functioneren (Van Robaeyns, & Lyssens-Danneboom, 2016: 42-43).

In België werd reeds sinds 2007 een buddywerking opgericht. Meer bepaald in Vlaanderen en Brussel. Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin gaf hier de opdracht toe. Hierin speelt het centrum voor geestelijke gezondheidszorg (verder: CGG) een centrale rol. CGG werd verantwoordelijk gesteld om regionale samenwerking tussen geestelijke gezondheidszorg en vrijwilligersinstanties te organiseren. Vanaf 1 december 2011 werd "Buddywerking Vlaanderen" een vast gegeven waarbij de werking verankerd werd in elk CGG-werkgebied. Specifiek in West-Vlaanderen zijn er twee officiële regio's, namelijk regio Midden- en Zuid-West-Vlaanderen (Roeselare, Tielt, Kortrijk, Menen, Ieper en Diksmuide) en regio Noord West-Vlaanderen (Brugge, Beernem en Oostende). Buddywerking zet in op personen met psychische moeilijkheden. Door in te zetten op vrijwilligers krijgen ex-gedetineerden de mogelijkheid betrokken te worden in de samenleving, waardoor de kans op isolatie sterk wordt gereduceerd. Gelijkwaardige relaties en sociale contacten zijn centrale begrippen (Buddywerking Vlaanderen, 2017). Dit is een algemene werking die inzet op personen met psychische moeilijkheden. Uit voorgaande literatuur bleek dat gedetineerden ook

tot deze groep behoren (Van Robaeys, & Lyssens-Danneboom, 2016). Binnen "Buddywerking Vlaanderen" wordt deze gedetineerdenpopulatie niet vermeld. Naar mijn mening kan deze buddywerking een grote meerwaarde betekenen voor gedetineerden en ex-gedetineerden.

BIBLIOGRAFIE

- Beyens, K. (2000). *Straffen als sociale praktijk. Een penologisch onderzoek naar straftoemeting*. Brussel: VUBPRESS.
- Beyens, K., & Snacken, S. (2017). Het Belgische beleid ten aanzien van de gevangenisstraf en haar alternatieven. In K. Beyens & S. Snacken (Red.), *Straffen. Een penologische perspectief* (pp. 95-131). Antwerpen, België: Maklu Uitgevers N.V.
- Beyens, K., & Snacken, S. (2017). *Straffen. Een penologische perspectief*. Antwerpen, België: Maklu Uitgevers N.V.
- Beyens, K., Dirkzwager, A., & Korf, D. (2014). Detentie en gevolgen van detentie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 56(2), 01-22. <https://doi.org/10.5553/tvc/0165182x2014056002001>
- Beyens, K., Kennes, P., & Tournel, H. (2017). Mijnwerker of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview. In T. Decorte & D. Zaitch (Red.), *Kwalitatieve Methoden en Technieken in de Criminologie* (4de editie, pp. 187-219). Leuven, België: Acco.
- Boeije, H. (2019). Principes van kwalitatieve analyse 87. In *Analyseren in kwalitatief onderzoek Denken en doen* (3de editie, pp. 87-110). Amsterdam, Nederland: Boom uitgevers Amsterdam.
- Bouverne-De Bie, M., Kloeck, K., Meyvs, M., Roose, R., & Vanacker, J. *Handboek Forensische welzijnswerk*. Gent: Academia Press.
- Broek, A. G. (2010). *Schaamte lozen; Een protocol voor hulpverlening en interventies*. Geraadpleegd van <http://docplayer.nl/21404953-Schaamte-lozen-een-protocol-voor-hulpverlening-en-interventies.html>
- Broker, E. (2016). Samen kom je er wel. Een afstudeerartikel over het Skejby halfway house: een huis waar delinquenten en studenten onder één dak wonen. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 25(1), 90. <https://doi.org/10.18352/jsi.478>
- Brosens, D., De Donder, L., & Verté, D. (2013). *Hulp- en dienstverlening gevangenis Antwerpen: een onderzoek naar de behoeften van gedetineerden*. Geraadpleegd van https://k00118.login.kanooh.be/sites/default/files/media/db_onderzoeksrapport_behoefteonderzoek_gevangenis_antwerpen.pdf
- Buddywerking Vlaanderen. (2017, 28 augustus). *Visie*. Geraadpleegd op 25 maart 2020, van <https://www.buddywerking.be/over-ons/visie/>
- Bulman, P., Garcia, M., & Herson, J. (2012). Study Raises Questions About Psychological Effects of Solitary Confinement. *NIJ Journal*, (269), 4-7. Geraadpleegd van <https://nij.ojp.gov/topics/articles/study-raises-questions-about-psychological-effects-solitary-confinement>

- Buntinx, W.H.E., & Bijwaard, M. (2004). Professionaliteit in de zorg voor mensen met functiebeperkingen. Kenmerken, rol, voorwaarden. Utrecht, Nederland : Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland.
- BZN. (2020). *Hoe ex-gedetineerden ons doen nadenken*. Geraadpleegd op 7 maart 2020, van <https://www.bzn.be/nl/Hoeex-gedetineerdenjongerendoennadenken>
- CAW. (2019). *Het leven na de gevangenis*. geraadpleegd van <https://www.caw.be/wat-beweegt-er/getuigenissen/het-leven-na-de-gevangenis/>
- CAW. (2020). *Organisatie*. Geraadpleegd op 30 januari 2020, van <https://www.caw.be/over-het-caw/organisatie/>
- Charmaz, K. (2006). Writing the draft. In *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis* (pp. 151–176). London, United Kingdom: SAGE Publications.
- Claus, H., Beyens, K., De Meyer, R., Gryson, M., & Naessens, L. (2013). *Huizen, Naar een duurzame penitentiaire aanpak*. Academic and Scientific Publishers: Brussel.
- Coryn, V. (2019). *Jaarverslag 2018*. Geraadpleegd van https://www.groepintro.be/_library/_files/Jaarverslagen/Groep_Intro_-_Jaarverslag_2018_-_v5_-_low_res.pdf
- Crow, M. S., & Smykla, J. O. (2013). *Offender Reentry. Rethinking criminology and criminal justice*. (1ste editie). New York, Verenigde Staten: Macmillan Publishers.
- Daems, T. (2009). *Achter tralies in België*. (pp. 206 – 209). Nederland: Academia Press.
- Daems, T., & Goossens, E. (2018). De interne en externe rechtspositieregeling van gedetineerden: een beknopt overzicht van enkele recente ontwikkelingen. *FATIK*, 35(159), 31–34.
- De Bremstruik. (2018). *De Bremstruik – zuurstof in de stad, zuurstof voor de mensen*. Geraadpleegd op 6 maart 2020, van <http://debremstruikbe.webhosting.be/>
- De huizen vzw. (2017). *Aanbevelingen voor kwalitatieve en succesvolle transitiehuizen*. Geraadpleegd van <https://dehuizen.be/files/aanbevelingsnota2.pdf>
- De Koster, K. (2017). Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. In K. Beyens & S. Snacken (Red.), *Straffen. Een penologische perspectief* (pp. 619–642). Antwerpen, België: Maklu Uitgevers N.V.

- De Pauw, F. (2018, 2 Oktober). Brotherhood Enterprise: "Via onze foodtruck begeleiden we ex-gedetineerden naar een job". Geraadpleegd van <https://kifkif.be/cnt/artikel/brotherhood-enterprise-onze-foodtruck-begeleiden-we-ex-gedetineerden-naar-een-job-6564>
- De Vlaamse regering. (2015). *Strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden*. Geraadpleegd van https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/strap_gedetineerden_2015_2020_definitief.pdf
- De Vos, H. (2019). "Strafuitvoering in commerciële handen is moreel onverantwoord". <https://sociaal.net/opinie/strafuitvoering-commerciele-handen-is-moreel-onverantwoord/>
- De Vos, H., & Vanhouche, A. (2019). Conferentie: Rescaled. *Fatik*, 162, 39-40.
- de Wit, M. A. S., Segers, M. W., & Witteveen, E. J. (2012). OGGZ problematiek en nazorg bij Amsterdamse gedetineerden. Nederland, *GGD Amsterdam*, 3-15.
- Decorte, T. (2017). Kwalitatieve data-analyse. In T. Decorte & D. Zaitch (Red.), *Kwalitatieve Methoden en Technieken in de Criminologie* (4de editie, pp. 105-123). Leuven, België: Acco.
- Demeersman, T. (2008). *Thuisloosheid na detentie*. Geraadpleegd van <https://www.kennisplein.be/Documents/Beleidsdossier%20Thuisloosheid%20na%20detentie.pdf>
- Deriemaeker, J., Dhondt, D., & Verboven, I. (2017). *Draaiboek. Achter de spiegel*. Geraadpleegd van <http://moderator.be/wp-content/uploads/2016/02/Draaiboek-Achter-de-Spiegel.pdf>
- Dupont, L. (1998). *Op weg naar een beginselenwet gevangeniswezen*. Leuven, België: Universitaire Pers.
- ESRC. (2015). ESRC Framework for research ethics Updated January 2015. Geraadpleegd van <https://esrc.ukri.org/files/funding/guidance-for-applicants/esrc-framework-for-research-ethics-2015/>
- Franck, P. (2018). VEILIG THUIS: multidisciplinaire aanpak van intra familiaal geweld en kindermishandeling onder één dak. *Tijdschrift voor mediation en conflictmanagement*, 22(3), 45-58. <https://doi.org/10.5553/tmd/138638782018022003004>
- G4S. (2019, 10 september). *Eerste Belgische transitiehuis opent deuren in Mechelen*. Geraadpleegd via <https://www.g4s.com/nl-be/media/newsroom/2019/09/10/press-release---transition-house>.
- Galen, G.W.A. van, Niemeijer, E., & Beijers, W.M.E.H. (1998). *Huisvestingsproblemen van (ex-) gedetineerden*. Amsterdam: Nederlandse Woonbond.

- Gastvrije gemeente. (2017). VZW Kerit. Geraadpleegd op 6 maart 2020, van <https://www.gastvrijegemeente.be/initiatieven/vzw-kerit>
- Geens, K. (2019, 28 juni). *Eerste transitiehuis in Wallonië [persbericht]*. Geraadpleegd van <https://www.koengeens.be/news/2019/06/28/eerste-transitiehuis-in-wallonie>
- Groepintro. (z.d.). *Begeleiding van mensen tijdens en na detentie*. Geraadpleegd op 26 februari 2020, van <https://www.groepintro.be/nl/justitie/begeleiding-van-mensen-tijdens-en-na-detentie/#herintegratie>
- Hermanns, J. (2009). Nieuwe wegen in het terugdringen van recidive? *PROCES*, 88(3), 147–154. Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/profile/Jo_Hermanns/publication/254918214_Nieuwe_wegen_in_het_terugdringen_van_recidive/links/02e7e53a9915e5876f000000/Nieuwe-wegen-in-het-terugdringen-van-recidive.pdf
- Kaesemans, G. (2014). Forensische zorg door de centra geestelijke gezondheidzorg. Geraadpleegd van <https://www.kennisplein.be/Documents/Geestelijke%20gezondheidszorg/Cahier%20Forensische%20zorg%20door%20de%20centra%20geestelijke%20gezondheidszorg.pdf>
- kennisplein. (2011). *Onderzoeksdossier: CAW in beeld, cijfers 2011*. Geraadpleegd van <https://www.kennisplein.be/Documents/CAW%20in%20beeld%20cijfers%202011.pdf>
- klasbak. (2019, 14 oktober). *Back on track*. Geraadpleegd op 26 februari 2020, van <https://www.klasbak.net/bakberichten/back-on-track>
- Klifman, M. (2017, 24 oktober). "*Hier leer ik weer hoe het is om vrij te zijn*" (Re-Entrywoning) | Vice-eersteminister, minister van Justitie en minister van Europese Zaken. Geraadpleegd op 22 april 2020, van <https://www.koengeens.be/news/2017/10/24/hier-leer-ik-weer-hoe-het-is-om-vrij-te-zijn-re-entrywoning>
- La Vigne, N., Visher, C., & Castro, J. (2004). *Chicago Prisoners' Experiences Returning Home*.
- Loyens, K. (2004). Resocialisatie van (ex-)gedetineerden : Vlaanderen versus Nederland. *FATIK*, (104), 7–11.
- McNeill F., & Beyens K. (2013). Introduction: Studying Mass Supervision. In: F. McNeill, & K. Beyens (eds.), *Offender Supervision in Europe* (pp. 1-18). Palgrave Macmillan, London
- McNeill, F. (2012). Four forms of 'offender' rehabilitation: Towards an interdisciplinary perspective. *Legal and Criminological Psychology*, 17(1), 18–36. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8333.2011.02039.x>

- Meijer, S., & van Ginneken, E. (2018). Visie op resocialisatie? *Strafblad: het nieuwe tijdschrift voor strafrecht*, 16(44), 35–41.
- Meurisse, H. (2017). *Jaarverslag 2016 Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen*. Geraadpleegd van https://justitie.belgium.be/sites/default/files/bat_ra_2016_nl_light_1.pdf
- Minke, L. K. (2019, 12 december). *Acknowledgement, Inclusion and Integration as Guiding Principles in Imprisonment* [Presentatieslides]. Geraadpleegd van Download Final_Brussels_12122019 (002).pptx
- Moderator vzw. (2018). *Bemiddelingsdienst West-Vlaanderen*. Geraadpleegd van <http://moderator.be/wp-content/uploads/2019/05/jaarfiche-2018-West-Vlaanderen.pdf>
- Moors, H., & Balogh, L. (2007). Wat goed en slecht gaat in de nazorg voor ex-gedetineerden. Wat goed en slecht gaat in de nazorg voor ex-gedetineerden. *justitiële verkenningen*, 33(4), 103–114.
- Mortelmans, D. (2017). Het kwalitatief onderzoeksdesign. In *Kwalitatieve Methoden en Technieken in de Criminologie* (4de editie, pp. 105–123). Leuven, België: Acco.
- Opdebeeck, S., Van Audenhove, C., & Lammertyn, F. (1998). *De toegankelijkheid van de voorzieningen in de welzijns- en gezondheidszorg: visies uit de praktijk, het onderzoek en het beleid*. Brussel: BACOB.
- Oranjesthuis. (z.d.). *Home*. Geraadpleegd op 26 februari 2020, van <https://www.oranjesthuis.be/>
- Paterson, N. (2013). Het Vlaamse decreet hulp- en dienstverlening aan gedetineerden: tussenhalte of eindstation?. *Fatik*, 138, 20-25.
- PCL Ruislede. (2017). *Penitentiair Landbouwcentrum Ruislede: Jaarverslag 2018*. Geraadpleegd van https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/od_jv17-ruiselede%20DEF%202017.pdf
- Put, J. (2019). *Justitieassistenten, Discretieplicht en Beroepsgeheim*. Geraadpleegd van <https://www.law.kuleuven.be/isr/justitieassistenten-en-beroepsgeheim>
- Redcross, C., Millenky, M., Rudd, T., & Levshin, V. (2012). *More Than a Job Final Results from the Evaluation of the Center for Employment Opportunities (CEO) Transitional Jobs Program*.
- Re-integratie. (1992). In *Van Dale* (12). Antwerpen, België: Van Dale Lexicografie
- Resocialisatie. (1992). In *Van Dale* (12). Antwerpen, België: Van Dale Lexicografie

- Ritchie, J., & Lewis, J. (2003). Generalising from Qualitative Research. In J. Ritchie & J. Lewis (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage Publications.
- Robert, L., Maes, E., & Mine, B. (2017). Over ezels en stenen. Enkele observaties over recidive. In K. Beyens & S. Snacken (Red.), *Straffen. Een penologische perspectief* (pp. 165-173). Antwerpen, België: Maklu Uitgevers N.V.
- Rovers, B. (2007). What Works. Kanttekeningen bij een populair programma. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 6(3), 7-22. Geraadpleegd van <https://pdfs.semanticscholar.org/bd60/67b332bdb2b08c286beeced4a407d98d4aac.pdf>
- Sannen, L. (2003). *Drempels naar welzijnsvoorzieningen. De cliënt aan het woord: literatuurstudie en diepte-interviews bij kansarmen en etnisch-culturele minderheden*. Leuven, HIVA.
- Scheirs, V. (2017). Van binnen naar buiten. De externe rechtspositie van veroordeelde gedetineerden. In K. Beyens & S. Snacken (Red.), *Straffen. Een penologische perspectief* (pp. 663-696). Antwerpen, België: Maklu Uitgevers N.V.
- Schuman, H. (2010). Being a professional today means becoming interprofessional. *Fontys Hogescholen*, 7-18. Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/profile/Hans_Schuman/publication/241853520_Being_a_professional_today_means_becoming_interprofessional/links/551184470cf270fd7e2fe6fe.pdf
- Snacken, S., & Kennes, P. (2017). De interne rechtspositie van gedetineerden. In K. Beyens & S. Snacken (Red.), *Straffen. Een penologische perspectief* (pp. 425-467). Antwerpen, België: Maklu Uitgevers N.V.
- Uzieblo, K., Vertommen, T., Boxstaens, J., & van Dijck, J.-P. (2019). Hoe is het gesteld met de Vlaamse justitieassistent? Een onderzoek naar werk gerelateerde stres, coping, psychisch welbevinden en levenskwaliteit. *Panopticon*, 40(4), 273-296.
- VAD. (2017, oktober). *TANDEM gestart*. Geraadpleegd op 28 januari 2020, van <https://www.vad.be/artikels/detail/tandem-gestart>
- Van Dam, S., & Raeymaeckers, P. (2017). *BRUG BINNEN BUITEN. Inzetten op ondersteuningsnoden van ex-gedetineerden door vrijwilligers*. Geraadpleegd van https://departementwvg.login.kanooh.be/sites/default/files/media/rapport_brugbinnenbuiten_webversieLRES_KO_20170504.pdf

- Van den Braak, J., van Burik, A., Jansen, P., van Montfoort, A., Veltkamp, E., van Vianen, R., & Vogelvang, B. (2003). *Opvang ex-gedetineerden. Verslag van een onderzoek naar de maatschappelijke opvang van ex-gedetineerden*. Geraadpleegd op 25 februari 2020 van <https://wodc.nl/onderzoeksdatabase/behoefte-opvangvoorzieningen-exgedetineerden.aspx>
- Van der Trier, M., & Potting, M. (2016). Voor iedereen een buddy: Zorg voor een goede match tussen hulpvrager en vrijwilliger. (Online), <http://sociaal.net/analyse-xl/voor-iedereeneen-buddy/>.
- Van Robaey, B., & Lyssens-Danneboom, V. (2016). *Duo-werkingen in Vlaanderen*. Geraadpleegd van https://www.kdg.be/sites/default/files/tussentijds_onderzoeksrapport_duo_werkingenvlaanderen_09112016.pdf
- Vander Laenen, F., & Eechaut, V. (2017). Gelijkwaardigheid van de gezondheidszorg in detentie: de wet is er, nu nog de toepassing. *Fatik*, 160, 3-6.
- Vander Laenen, F., & O’Gorman, A. (2017). Ethische aspecten van het kwalitatieve onderzoek. In T. Decorte & D. Zaitch (Red.), *Kwalitatieve Methoden en Technieken in de Criminologie* (4de editie, pp. 555-585). Leuven, België: Acco.
- Vander Laenen, F., & Polfliet, K. (2010). Het forensisch welzijnswerk in Vlaanderen: een stand van zaken. *Welzijnsgids* (Mechelen), (75), 113–131.
- VDAB. (2004). Aan de bak (van)uit de bak Een brug tussen gevangenis en arbeidsmarkt. *ArbeidsmarktTopic*, 1–14. Geraadpleegd van <https://www.vdab.be/trendsdoc/maandverslag/topic0402.pdf>
- VDAB. (2012, 23 mei). *Sloop die muren*. Geraadpleegd van <https://www.vdab.be/blogs/fonsleroy/sloop-die-muren>.
- Veilig thuis. (z.d.). *Family Justice Center en Ketenaanpak Intra familiaal Geweld*. Geraadpleegd op 9 mei 2020, van <https://fjc-veiligthuis.be/>
- Vertommen, T. (2015). Sociale kaart: Hulpverlening aan seksuele delinquenten in Vlaanderen. Geraadpleegd van <https://www.kennisplein.be/Documents/Sociale%20Kaart%20Hulpverlening%20Seksuele%20Delinquenten%20in%20Vlaanderen%2015092015.pdf>
- Vlaams parlement. (2019). *Schriftelijke vraag nr. 190*. Geraadpleegd op 26 februari 2020, van <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1465240>
- Vlaamse overheid. (2010). *Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden*. Brussel, België: Corelio.
- Vlaamse overheid. (z.d.). *Cijfers Justitiehuisen 2017 | Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin*. Geraadpleegd op 26 februari 2020, van <https://www.departementwvg.be/cijfers-justitiehuisen-2017>

- Vlaamse Vereniging Verslaafdencare VVBV. (2019). *TANDEM, toeleiding en aanmelding van gedetineerden, definitief van start*. Geraadpleegd op 28 januari 2020, van <http://www.verslaafdencare.be/index.php/2-ongecategoriseerd/260-tandem>
- Vzw Brotherhood Enterprise. (2017). *Brotherhood enterprise: Over ons*. Geraadpleegd van https://brotherhoodenterprise.com/?fbclid=IwAR2IZqwtN7WhkJ9idfIasBLC SrMCpPWGQtIhkWJkIcUmoSH56FMIAB9nZ_I
- Vzw De Huizen. (2018). *Jaarverslag de huizen 2018*. Geraadpleegd van https://dehuizen.be/files/Jaarverslag_De_Huizen_2018compressed.pdf
- Vzw De Huizen. (2019). *"Niet aftellen, maar meetellen": Het oplossingstraject*. Geraadpleegd van <https://www.dehuizen.be/oplossingsplan.htm>

BIJLAGEN

Bijlage 1: Data Management Plan

DATA MANAGEMENT PLAN (DMP) Masterproef Criminologische Wetenschappen

1) Wordt er nieuwe data verzameld en/of wordt er gebruik gemaakt van bestaande data?

Mijn masterproef is opgedeeld in twee grote luiken. Het eerste deel bestaat uit een literatuurstudie waar ik reeds voorgaand onderzoek opnam in mijn masterproef en de huidige hulpverleningsinstanties in kaart bracht. In dit luik maak ik gebruik van reeds bestaande data. Deze data kan mijn onderzoek voorzien van het nodige cijfermateriaal. Om deze literatuurstudie te vervolledigen ga ik verder met een empirisch luik. Voor het empirische luik ga ik aan de hand van interviews met ex-gedetineerden of mensen die als veelpleger in het arresthuis te Ieper verblijven informatie verzamelen. Dit deel bestaat uit nieuwe data die ikzelf doorheen dit academiejaar verzamelde, transcribeerde en verwerkte.

2) Wat is de origine en de aard van deze data?

De data die opgezocht werd in het kader van het deel literatuurstudie werd hoofdzakelijk via het internet opgezocht. De informatie werd via wetenschappelijke artikelen, bundels, rapporten geraadpleegd. Ook online databanken die beschikbaar zijn via de VUB werden ingezet om een zo gevarieerd mogelijke literatuurstudie op te stellen. Boeken uit de bibliotheek hielpen mij om mijn kennis te verbreden. De gegevens die verzameld werden voor het empirische deel zijn afkomstig van interviews die persoonlijk bij respondenten werden afgenomen. Via contact met het Centrum Algemeen Welzijnswerk kreeg ik de kans om via de dienst Justitieel welzijnswerk in contact met veelplegers. Dit waren mensen die reeds in contact kwamen met het hulp- en dienstverleningsaanbod na detentie. Aanvullende informatie werd gehaald via vragenlijsten die ingevuld werden door de respondenten zelf. De interviews gebeurde op een mondelinge en bij de vragenlijsten op een schriftelijke manier.

3) Zal er persoonlijke data verzameld worden? Zo ja, welke?

De data die verzameld werd doorheen dit academiejaar door middel van de interviews in functie van mijn masterproef is persoonlijke data. Als inleiding voor het interview worden bepaalde basisgegevens gevraagd aan de respondenten. Deze gegevens zijn; geboortjaar, nationaliteit, duur van detentie, het al dan niet hebben van kinderen. Dit zijn gegevens die zowel tijdens het interviews als in de vragenlijsten bevraagd werden. Voor veelplegers werden nog enkele extra persoonlijke gegevens bevraagd zoals hun statuut, hoeveel bezoek zij gemiddeld krijgen en van wie dit bezoek hoofdzakelijk is. De naam van de respondenten werd bewust niet bevraagd (indien geweten werd dit geanonimiseerd in de transcripties) om de anonimiteit te waarborgen. De respondenten hechtten erg veel belang aan anonimiteit waar ik dan ook veel belang aan hecht. Doorheen het interview kwamen persoonlijke verhalen naar boven vanuit de respondent zelf waar telkens op een verantwoorde en professionele manier mee werd omgegaan.

4) Waar wordt de verzamelde data opgeslagen?

De data die verkregen werd uit de interviews werd via een dictafoon opgenomen gezien een gsm niet binnen mag in een gevangenis. Na de gesprekken werd deze data onmiddellijk overgezet op mijn persoonlijke computer. De map waar de data in ondergebracht werd, werd beveiligd met een persoonlijke code. Alle opnames werden getranscribeerd en opnieuw beveiligd op mijn persoonlijke computer door een wachtwoord. Indien de data doorgegeven wordt aan mijn promotor (K. De Koster) gebeurt dit via een beveiligde stick. De vragenlijsten worden in gescand en ook, net als de data verkregen door de interviews, op mijn persoonlijke computer, in een beveiligde map bewaard. Bij het overdragen van deze data naar mijn promotor worden deze via deze beveiligde stick meegegeven.

5) Zal de verzamelde data later hergebruikt worden?

De data is enkel en uitsluitend bedoeld voor mijn onderzoek. Dit werd ook zo gecommuniceerd naar de respondenten via het informed consent (zie bijlage). De verkregen gegevens zijn enkel beschikbaar voor mijn promotor (K. De Koster) en ikzelf. Na het indienen van de masterproef en de quoterings ervan wordt de data vernietigd. Hier gaat het zowel om de mondelinge opnames als over de transcripties. Ook de data verkregen uit de vragenlijsten wordt vernietigd na quoterings van de masterproef.

Bijlage 2: Informed consent

Informed consent

Beste

Hierbij nodig ik U uit deel te nemen aan een onderzoek dat wordt gemaakt in het kader van een masterproef aan de vrije universiteit Brussel. Het onderzoek gaat in op het post penitentiair aanbod in West-Vlaanderen. Aan de hand van dit interview wordt de mening van mensen die reeds contact kwam met dit aanbod bevraagd over hun ervaring en mogelijke tekorten. Het onderzoek wordt opgesteld door Iris Arnout onder begeleiding van Prof. Katrien De Koster.

Ik verklaar door het tekenen van dit informed consent dat ik als deelnemer aan het onderzoek "Het post penitentiair hulpverleningsaanbod in West-Vlaanderen":

- 1) Voldoende **mondelijke informatie** heb gekregen over het doel van het onderzoek en mijn rol als geïnterviewde.
- 2) Steeds kan vragen om **bijkomende informatie**.
- 3) Dat mijn deelname aan dit onderzoek op **vrijwillig basis** is en ik het onderzoek ten alle tijde kan afbreken. Vragen waar ik geen antwoord op wil geven worden overgelaten.
- 4) Mijn **anonimiteit** ten alle tijden gewaarborgd blijft en dat mijn gegevens enkel en alleen voor het onderzoek worden gebruikt. Deze gegevens worden onder geen enkele voorwaarden aan derden overhandigd.
- 5) De toestemming geef om informatie die ik binnen dit onderzoek meedeel, **op anonieme wijze te bewaren, verwerken en rapporteren**. Dit wil zeggen dat de informatie binnen deze meesterproef verwerkt mag worden maar op geen enkele manier gelinkt mag worden aan mijn naam of persoon.
- 6) Toestemming geef om het **gesprek op te nemen met een audiorecorder**. De opname wordt na het uittypen verwijderd zodat elke vorm van misbruik vermeden wordt. De uitgeschreven versies zijn enkel beschikbaar voor Iris Arnout en Prof. K. De Koster.

Alvast hartelijk dank voor Uw deelname!

Datum:

Handtekening deelnemer:

Handtekening onderzoeker:

Indien u op de hoogte wenst gehouden te worden van de resultaten van dit onderzoek, gelieve uw contactgegevens in te vullen: e-mailadres

.....

Verantwoordelijke onderzoeker:

Iris Arnout, Masterstudent Vrije Universiteit Brussel

Iris.Rachel.Arnout@vub.be

Bijlage 3: Toelating onderzoek - DG EPI

Federale Overheidsdienst
Justitie

Directoraat-generaal
Penitentiaire Inrichtingen EPI
Dienst Managementondersteuning

Prof. dr. Katrien De Koster

CONTACT Marijke D'haeseleer, administratief assistent
TEL 02 542 82 57
FAX 02 542 82 84
E-MAIL marijke.dhaeseleer@just.fgov.be
ADRES Willebroekkaai 33, 1000 Brussel
DATUM 6 januari 2020
KOPIE aan de betrokken gevangenis

BETREFT ONDERZOEK - Iris Rachel ARNOU

Geachte,

In antwoord op uw schrijven van 14 november 2019 betreffende uw vraag tot onderzoek naar de noden van gedetineerden m.b.t. hulp- en dienstverlening na de gevangenis, laat ik u weten dat Iris Rachel Arnout, studente criminologie aan de Vrije Universiteit Brussel de toelating krijgt om gedetineerden te bevragen in nauw overleg met de beleidscoördinator van de Vlaamse Gemeenschap, in de gevangenis van Ieper, op voorwaarde dat :

- alle verzamelde informatie verkregen en gebruikt wordt conform de wet op de privacy en bescherming van persoonsgegevens.
- de gedetineerde vrijwillig deelneemt
- de gedetineerde op elk moment kan beslissen om zijn medewerking stop te zetten

De gevangenis van Brugge heeft negatief geadviseerd.

Het onderzoek zal doorgaan in de periode van 1/02/2020 tem 30/04/2020.

Voor verdere praktische afspraken kan u contact opnemen met mevrouw Els Deloof, inrichtingshoofd, op het nummer 057/220.530.

Met vriendelijke groet,

Els De Cat

Bijlage 4: Folder gevangenis Ieper

Ik ben Iris, studente criminologie en doe onderzoek naar de organisatie van de hulpverlening na detentie in West-Vlaanderen.

Hierbij is jullie mening van belang!

BEN JIJ DE GESCHIKTE KANDIDAAT?

Ik ben al in contact gekomen met hulpverlening buiten de gevangensmuren.

Dit was binnen de provincie West-Vlaanderen.

Ik wil graag mijn mening delen over wat beter kan.

**INTERVIEW
T.E.M. 30 APRIL**

**ANONIEM EN
VRIJWILLIG**

Ben je bereid om
deel te nemen aan
het onderzoek?

Schrijf dan een
rapportbriefje naar
InterACT!E met
mededeling
'onderzoek
hulpverlening'

Hier zijn alvast enkele vragen die ingevuld terug bezorgd mogen worden:

Welke hulpverlening kan je raadplegen binnen de gevangenis? Heb je positieve of negatieve ervaringen hiermee?

Wordt je geïnformeerd over hulpverlening na detentie?

Heb je reeds ervaring met hulpverlening na detentie? Zo ja, welke hulpverlening?

Wat kan beter bij de overgang naar vrijheid? Wat zijn de grootste noden of moeilijkheden bij het verlaten van de gevangenis?

Bijlage 5: Inlichtingenbrief respondenten

Beste

Mijn naam is Iris Arnout, ik ben student criminologie aan de Vrije Universiteit Brussel. Naar aanleiding van mijn masterproef (eindwerk) ga ik opzoek naar gedetineerden die in aanmerking kwamen met het **hulpverleningsaanbod na detentie**. De bedoeling is om het hulpverleningsaanbod in West-Vlaanderen in kaart te brengen en de mening van mensen die hier ervaring mee hebben te betrekken.

Voor mij zou het alvast een grote hulp zijn om Uw mening en ervaring te kunnen betrekken in mijn onderzoek. Het interview is volledig **anoniem**.

Bent U bereid om deel te nemen aan mijn onderzoek? Of hebt U nog verdere vragen? Dan kunt U steeds een hulpverlener van JWW contacteren.

Alvast hartelijk dank en hopelijk tot snel!

Iris Arnout.

Bijlage 6: Leidraad interviews – Gevangenis Ieper

POST PENITENTIAIR AANBOD IN WEST-VLAANDEREN

LEIDRAAD INTERVIEWS – GEVANANGENIS²⁴

1. Inleiding

- Informatie: doel interview & anonimiteit + Informed consent

2. Algemeen

- Wat is uw geboortejaar?
- Wat is Uw nationaliteit?
- Hoe lang zit u al in de gevangenis?
- Heeft U werk in de gevangenis?
- Wat is uw statuut? (beklaagde/veroordeelde)
- Krijgt U geregeld bezoek? Hoe vaak?
- Heeft U kinderen?
- Kunt U ergens terecht na detentie? (eigen woonplaats, gezin, sociaal netwerk)

3. Hulpverlening in detentie

- Komt U in contact met hulpverlening binnen de gevangenis?
- Welke hulpverlening kunt U raadplegen?
- Heeft U positieve/negatieve ervaringen met de hulpverlening in detentie?
- Wordt U geïnformeerd over hulpverlening na detentie? Heeft U hier nood aan?
- Vindt U hulpverlening een meerwaarde in detentie?

4. Hulpverlening na detentie

- Waar hecht U het meeste belang aan na detentie? (werk, opleiding, woning...)
- Kent U het hulpverleningsaanbod na detentie?
- Zal U hulpverlening raadplegen na detentie indien u moeilijkheden heeft?
- Sluit het aanbod van hulpverlening tijdens en na detentie op elkaar aan?
- Wat kan beter bij de overgang detentie – vrijheid?
- Hoe kan de hulpverlening een meerwaarde bieden bij het verlaten van de gevangenis?
- Wat zijn de grootste noden bij het verlaten van de gevangenis?
- Wat zijn de moeilijkheden bij het verlaten van de gevangenis?
- Bij wie vraagt U in eerste instantie raad bij moeilijkheden? (hulpverlening, vrienden, familie...)
- Heeft U reeds ervaringen met hulpverlening na detentie? Welke hulpverlening?
- Was uw eerste contact met hulp- en dienstverlening positief of negatief?
- Maakte U een afspraak voor een gesprek?
- Kon U onmiddellijk terecht in de organisatie? Waren er wachtlijsten?
- Was deze organisatie vlot bereikbaar?
- Deed U dit op zelfstandige basis of kreeg U ondersteuning hulp van vrienden/professionals

5. Afsluit

- Vragen/ opmerkingen? + Dank voor medewerking

²⁴ Leidraad werd gebaseerd op: Brosens, D., De Donder, L., & Verté, D. (2013). *Hulp- en dienstverlening gevangenis Antwerpen: een onderzoek naar de behoeften van gedetineerden*. Geraadpleegd van https://k00118.login.kanooh.be/sites/default/files/media/db_onderzoeksrapport_behoefteonderzoek_gevangenis_antwerpen.pdf

Bijlage 7: Vragenlijst - Cliënten CGG

Dit is het ontwerp van de vragenlijst die opstelt werd als alternatief van de interviews met mensen die momenteel een postpenitentiair begeleidingstraject volgde. Door onderbreking van het empirisch onderzoek (COVID-19 virus) werd deze vragenlijst nooit effectief tot uitvoering gebracht.

POST PENITENTIAIR HULP- EN DIENSTVERLENINGSAAKBOD AANBOD IN WEST-VLAANDEREN

VRAGENLIJST

Hallo

Mijn naam is Iris Arnout, ik ben een student Criminologie aan de VUB. Mijn masterproef (eindwerk) heeft als thema "Het postpenitentiair hulp- en dienstverleningsaanbod in West-Vlaanderen". Hierbij onderzoek ik wat voor hulpverlening er bestaat voor ex-gedetineerden. Daarbij heb ik jouw hulp nodig! Kwam jij al eens in contact met hulpverlening na detentie? Dan ben ik zeker geïnteresseerd naar je persoonlijke ervaringen.

JOUW MENING TELT!

1. ALGEMEEN

Wat is uw geboortjaar?

Wat is Uw nationaliteit?

Hoe lang verbleef U in de gevangenis?

Wast dit de eerste keer? (Indien nee: hoeveel keer?)

Heeft U kinderen JA / NEE → Hoeveel?

2. HULPVERLENING NA DETENTIE

Heeft U reeds ervaringen met hulpverlening na detentie? JA / NEE

→ Welke

.....

Was uw eerste contact met hulp- en dienstverlening positief of negatief? POSTIEF / NEGATIEF

→ Waarom

.....

Waar hecht U het meeste belang aan na detentie?

.....

Kent U het hulpverleningsaanbod na detentie? JA / NEE

→ Welke

Zal U sneller hulpverlening raadplegen nu dan voor je detentie? JA / NEE

→ Waarom wel/niet?

Sluit het aanbod van hulpverlening tijdens en na detentie op elkaar aan? JA / NEE

→ Waarom wel/niet?

Hoe kan de hulpverlening een meerwaarde bieden bij het verlaten van de gevangenis?

Wat zijn de grootste noden bij het verlaten van de gevangenis?

Wat zijn de moeilijkheden bij het verlaten van de gevangenis?

Hoe zou de ultieme hulpverlening na detentie er volgens U uitzien?

Opmerkingen:

Hartelijk dank voor het invullen van deze vragenlijst!

Heb je nog vragen of opmerkingen? Mijn mailadres is *Iris.Rachel.Arnout@vub.be*

Bijlage 8: Codeboom

